

**Бургаският укрепен пункт
по време на
Балканската война
1912 – 1913 г.**

**Бургаският
укрепен пункт
по време на
Балканската война
1912 – 1913 г.**

*Този проект е реализиран с финансовата подкрепа на
Министерство на културата на Република България*

издава:

Регионален исторически музей – Бургас

автор и съставител:

Яна ИВАНОВА

редактор:

Яна СЛАВЯНСКА

корица и дизайн:

Цветана ИЛЕВА

снимка на корицата:

**Воиници от бреговата отбрана край Бургас с командира си
майор Христо Г. Попов, 1912 г.**

източник:

Национален военноисторически музей

Бургас, 2020

ISBN: 978-619-91678-0-9

СЪДЪРЖАНИЕ

Биография на Христо Г. Попов	9
Бургаски укрепен пункт	25
Дневник	45
<i>Книга I</i>	47
<i>Книга II</i>	109
Заключение	229

Как Дневникът на Бургаския укрепен пункт се озова във фонда на РИМ-Бургас

През месец юли 2015 г. бях ръководител на спасително археологическо проучване в гр. Поморие. В най-напрегнатата част на разкопките, когато достигнахме до стара пътна настилка, в невъобразими условия за работа поради избликнала подпочвена вода, получих обаждане по телефона от гр. София. Точно тогава никак не ми беше до разговори, но – един ръководител винаги трябва да отговаря на повикване. Оказа се, че ми се обажда един господин от гр. София, чието име няма да назова поради неговото изрично желание, който ми каза буквално следното: „Г-н Николов, попаднаха ми документи, отнасящи се до историята на гр. Бургас от времето на Балканските войни. Понеже те се отнасят конкретно към историята на вашия град, реших да ви уведомя. Тези документи закупих от антиквариат в София и ако имате желание, ще ги предоставя на музея“. Разбира се, веднага отговорих че музеят има интерес, но все пак тези документи трябва да се прегледат. Разбрахме се той да сканира и прати няколко страници от документите, и след завършване на разкопките за деня, в музея веднага се запознах с тях. Изумлението ми бе огромно, когато осъзнах какви са тези документи. След незабавна среща с уредниците от отдел „История“ в рамките на няколко часа, решихме този архив веднага да бъде закупен за фонда на РИМ-Бургас. Чухме се с нашия благодетел и започнахме да говорим за пари. Той директно ми каза, че ще предостави архива за сумата, за която го е закупил от антиквариата. С доста притеснение попитах – „Ами за каква сума говорим“, и отговорът беше – „За 650 лева. Но моля ви, кажете ми по-бързо дали сте съгласен, защото има някои музеи, които дават вече над 1000 лева. Но аз ще задържа документите, понеже се отнасят до историята на Бургас и мнението ми е, че е редно да останат в Бургаския музей“. Когато чух за каква сума става

въпрос, създадохме необходимата организация и още на следващия ден двама уредници от музея отпътуваха за София за да откупят архива. Мисията се оказа успешна. След два дена архивът беше в Бургас, където незабавно се извърши идентификация, съгласно действащата нормативна уредба, и той беше вписан в инвентарните книги на музея. След това един от уредниците – Яна Иванова, получи задача незабавно да започне неговата обработка и да го подготви за издаване. Именно настоящата книга е резултат от този близо петгодишен труд. Само разчитането на архива отне над три години – огромен труд, с който Яна Иванова се справи изключително професионално.

Когато прочете книгата, всеки ценител ще разбере колко е важен този архив. Той ни дава информация в няколко посоки – за Бургас, за военните формирования в града и крайбрежието, за движението на товари през пристанището, за движението на товари и през гара Бургас, и за много, много други любопитни факти и събития по време на Балканската война.

Най-накрая, изказвам огромната си благодарност към човека, който ни предостави архива. Той е много интелигентен, четящ и образован, и много ясно си даваше сметка, че може да спечели много повече, ако беше продал документите на други музеи или колекционери. Но той не го направи. Благодарим ти отново!

д-р Милен НИКОЛОВ
Директор на РИМ-Бургас

ПРЕДГОВОР

Монографията „Бургаският укрепен пункт по време на Балканската война 1912 – 1913 г.“ е съставена след изследването на голям обем архивни документи, които се обединяват от едно име – майор Христо Г. Попов, помощник-комендант на пункта в този период. Най-общо архива се разделя на две части – едната съдържа военните материали: заповеди, ведомости, телеграми, доклади и карти, а другата група са документи от личен характер, както и интересна кореспонденция от периода, в който Попов е министър на вътрешните работи и народното здраве. Тази книга има за цел да представи изключително военната документация, свързана с Бургаския укрепен пункт. В същото време, след разширени проучвания се представя и личността на Христо Попов и неговата наситена със забележителни моменти биография. В истинско предизвикателство се превърна откриването на информация за някои аспекти и етапи от живота му.

До появата на архива, информацията за Бургаския укрепен пункт беше твърде оскъдна и не даваше реална представа за ситуацията в града по време на войната. Сега разполагаме с голяма база данни, обхващаща военната отбрана на крайбрежието, наличността на припаси и снаряжение, движението на военните формирования. В известен смисъл може да се каже, че сме облагодетелствани и от присъствието на бойните дневници на Христо Попов, които са подробен разказ на събитията и естествено обединяващо звено на цялата налична информация. Разбира се, професионалното любопитство ме провокира да започна разчитането на тези ръкописи, така че да може да се публикуват в целостта си.

Яна Иванова

Маморъ Хр. Поповъ.
Новоу-каменд. на отсрам-пунктѣ.

Тургасъ.

Биография
на
Христо Г. Попов

Ранни години

Майор Христо Георгиев Попов е роден на 30 (18) декември 1858 г. в Шумен. Образованието си получава в местното петокласно народно училище и в годините преди Освобождението (1875 – 1876 г.) за кратко учителства там. По данни на архивни източници, по време на Руско-турската война (1877 – 1878 г.) той успява да премине през обсадения Шуменски укрепен лагер и да се свърже с командването на руските войски, предавайки им полезна информация за турските части.

Заминава за Котел, където в момента се намира Българското опълчение, и се опитва да открие своя вуйчо Георги Попов. Тяхната среща се осъществява чак в Асеновград. С негова помощ Христо Попов се записва да учи в руското практическо училище (школа), в което се провежда обучение на административни кадри за руските губернатори и окръжни началници. Успешно издържа изпитите и получава свидетелство, а също и премия от 75 рубли (Радулов 1969; 61, 62).

Обучение в Пловдив

В същата 1878 г. Попов се записва в току-що основаната в Пловдив Команда на волноопределящите се. Това представлява група от доброволци, които имат навършени 17 години и образователен ценз, равняващ се на минимум четирикласно образование. Това им дава право да учат във военни школи и учебни заведения, като по този начин получават възможност да бъдат произведени в офицерски чин.

Висшето командване се поема от руския гвардейски капитан Николай Флейшер, а за командир на военно-учебната команда е определен капитан Стрижевски. Сред постъпилите, освен Христо Попов, се четат имената на Стилян Ковачев, Атила Зафиров, Никола Иванов, Рачо Петров, Петър Тантилов, брата на Христо

Майор Христо Георгиев Попов

Ботев – Кирил, и много други. Това е малка част от имената на бъдещите български офицери и генерали, които поставят фундамента на българската армия.

Първоначално произведен в унтерофицер, благодарение на своето прилежание и усърдие, след парада на дружините от Пловдивския лагер, Попов заедно с Рачо Петров, Стефан Александров и Петър Тангилов, стават първите български офицери, произведени в чин прапорщик. Това се случва със заповед № 13 на руския императорски комисар в България генерал-адютант Дондуков-Корсаков. През 1879 г. това звание е премахнато и заменено с подпоручик (Попов, Иванова, Велкова 1959; 481).

Поради разделянето на България чрез Берлинския договор се налага военното училище да се премести от Пловдив в София, което става в средата на ноември 1878 г. След официалното му откриване в края на същия месец, започва обучението на първия випуск юнкери, сред които е и подпоручик Христо Попов. Въпреки че официално срокът за подготовка е две години, още на 10 май 1879 г. първите випускници получават офицерските си звания.

Първото назначение на младия офицер е на служба в 19-та Шуменска дружина, което е видно от заповедта, но на няколко места Попов сам пише, че не е поел назначението, а е оставен за взводен командир във военното училище. По-късно е прехвърлен в Шеста пеша плевенска дружина като ротен командир.

Подпоручик Попов не спира дотук със своето кариерно развитие. На 21 август 1885 г. той е командирован в Николаевската генералщабна академия и заминава за Санкт Петербург (ЦДА, ф 134 К, оп. 1, а. е. 417). Прекъсва обучението си през септември, когато е обявена мобилизация на армията след провъзгласяване на Съединението на България.

Сръбско-българска война

Кап. Христо Г. Попов взема участие в Сръбско-българската война от 1885 г. като командир на 1-ви пехотен Софийски полк. На тази позиция той е назначен на 11 септември същата година

Майор Хр. Г. Понов, ок. 1886 г.

с „Височайши приказ № 48 по военното ведомство за назначаване на командири в 1-ви артилерийски и 1-ви пехотен Софийски полк“. За бойните действия на полка и разгръщането на военната тактика по време на войната получаваме в детайли данни от записките на самия Христо Попов.

Той изготвя редица документи (рапорти, схеми, сведения, описания на бойните действия), които цялостно обгръщат участието на 1-ви пехотен Софийски полк във войната. Тази прилежност на кап. Попов загатва и донякъде обяснява неговата педантичност години по-късно в отразяването на дейността на Бургаския укрепен пункт по време на Балканската война (1912 – 1913 г.).

Кап. Попов показва изключителна решителност и тактически военни умения при боевете на Сливнишката позиция и особено овладяването на Гургулят (Министерство на войната 1943 г.; 35, 36). Това му позволява да се справи с противника и да започне преследването на Моравската дивизия. В първата половина на ноември поема командването на отряд при крайния ляв фланг на армията и взема участие в сраженията при с. Бански дол, Пирот и Зли дол (Енциклопедичен справочник 1985; 176).

Категоричният начин, по който постига успехите си по време на Сръбско-българската война, несъмнено увеличават авторитета на кап. Попов. Неговите военни и лидерски постижения му носят отличие орден „За храброст“ III степен с мечове и корона, а на 19 февруари 1886 г. е произведен в чин майор (ЦДА, ф. 134 К, оп. 1, а. е. 417).

По време на своята военна кариера Попов получава и редица други отличия като: орден „Св. Александър“ II степен с мечове, орден „Св. Александър“ III степен с мечове, орден „Св. Александър“ IV степен с мечове, орден „За заслуга“, Орден за спомен от възшествието на българския престол на Фердинанд, Медал сребърен за спомен от войните 1875 – 1876 – 1878 г. и орден „Таковски кръст“ V степен с мечове (ЦДА, ф. 134 К, оп. 1, а. е. 417).

Княз Фердинанд с офицери от свитата му, сред които Хр. Г. Попов – 1888 г.

Контрапреврат

Въпреки че след успеха над Сърбия Александър Батенберг е доста уважаван сред войските, група офицери, повлияни от про-руските настроения, осъществяват преврат на 9 август 1886 г. и заставят Батенберг да абдикира.

В този напрегнат момент майор Попов – като привърженик и приближен на княза, приема ролята на негов защитник в контрапреврата. Политическата обстановка се усложнява, тъй като планът на съзаклятниците за създаване на едно широко коалиционно правителство граничи с невъзможното.

Разединението в редиците на армията обаче е най-сериозно. Мнозинството от военните не желаят да вдигнат оръжието си срещу княза, който ги е повел към победната Сръбско-българска война. Такава е и позицията на майор Христо Попов.

„Когато съзаклетниците – забелязва историкът Симеон Радев – пресметваха в първите числа на август шансовете за успех на един преврат, най-много се опасяваха те от Хр. Попова и от неговия полк. Попова знаеха го: фанатически предан на княза, лудо смел, какъвто се показва на Гургулята; полкът му – най-образцовият полк в цяла България – вярваше в него като в бога. Затова няколко дена преди преврата две дружини от първия полк бидоха изпратени на Сливница под предлог да строят укрепления. Първата дружина, която бе оставена в София на лагер, биде обезоръжена на 9-и сутринта; Попов арестуван призори.“

В полза на контрапреврата, след освобождаването си от ареста, майор Попов успява да организира своя 1-ви пехотен Софийски полк и да придвижи войниците си от Сливница към София. Маккар и в началото да не е напълно запознат с политическата обстановка, неговият план е да овладее военното министерство, комендантското управление, телеграфната станция. Една от първите му цели обаче е военното училище, тъй като юнкерите също са взели участие в преврата срещу княза. В следващите дни обстановката в цялата страна се изостря и на практика решението на тази криза е все по-немислимо.

Въпреки завръщането на княз Александър Батенберг в София, неговото политическо бъдеще в България е по-скоро утопично заради липсата на международна подкрепа. На 26 август монархът окончателно се отказва от българския престол.

Преди да напусне страната, князът се сбогува с офицерите със следните думи: **„Благодарение на полковник Муткурова и на майор Попова (той ги прегърна) честта на българските офицери е спасена. Днес виждам около себе си офицери, предани всички на мене. Сега мога да напусна България, като похваля тия офицери, защото те ще съумеят да запазят реда.“**

В книгата „Дневник на правосъдния министър в правителствата на Георги Кьосеиванов и Богдан Филев“ Васил Митаков разказва за една своя среща с Христо Попов и неговото семейство, състояла се във фамилната им вила (Митаков 2001; 851). Попов, вече 86-годишен, разказва на събеседника си за една своя много

поверителна визита при Батенберг в Дармщадт.

През 1887 г. той е натоварен от Васил Радославов, Тодор Иванчев, генерал Николаев и министър Добрев да се срещне с абдикиралия княз и да му предложи да се завърне на българския престол. Отговорът на Батенберг е отново категоричен, а именно – завръщането му само ще усложни и без това трудната ситуация, в която се намира България. Това вероятно е последният опит на българската дипломация да реставрира доскорошното политическо статукво.

Процесът срещу майор Попов

В следващите месеци фигурата на майор Попов все повече се откроява в обществения и политически живот на Княжеството. Това е продиктувано от изключително отговорното му и принципно присъствие в изминалите исторически събития. Поради това през 1888 г. той е назначен начело на комисия, която да провери състоянието на българската армия и готовността ѝ за евентуални военни действия. Резултатите от извършената от него проверка показват трагичното положение на войската.

Непредвидено обаче, майор Попов се оказва в центъра на по-редната политическа интрига. В донесение до военния министър Муткуров са отправени обвинения за злоупотреби в командвания от Попов полк. Назначена е ревизионна комисия, която потвърждава наличието на извършени нередности, отправени са обвинения и срещу самия полкови командир.

За да не оставя съмнение за укриване на истината, майор Попов настоява делото да бъде предадено в съда (Маринов 1909; 544, 545). Окончателната присъда от 20 април 1888 г. доказва напълно виновността по отправените обвинения към Попов и другите офицери и предвижда затвор и лишаване от права.

Парадоксалното в „процеса Попов“ е, че издаването на осъдителна присъда всъщност не удовлетворява нито един политически кръг. От една страна министър-председателят Стефан Стамболов я намира за неизгодна, защото би загубил подкрепата на офицер-

ския корпус и би усложнил отношенията си с княза. Министрите Константин Стоилов и Григор Начович, от своя страна, напълно подкрепят заслужилия офицер. И не на последно място, нерешителното поведение на Фердинанд като последна инстанция, което допълнително изостря нарежението.

Все повече се налага мнението за помилване и реабилитация, което става факт на 14 юли 1888 г. Изборът на правилно решение и натискът на опозицията впоследствие довеждат до сериозна криза на кабинета Стамболов.

Кмет на София

След процеса Христо Попов напуска армията. Интересите му се насочват към юридическите науки, което го кара да завърши право в Женева. В политическите си виждания той остава принципен и след завръщането си в България участва активно в политическия живот като функционер в Либералната (радославистка) партия. Неговите безспорни качества го отвеждат до избирането му за кмет на София, като на този пост остава в периода 12 април 1899 г. – 4 януари 1901 г.

Въпреки сравнително краткия период, в който е начело на столицата, неговото управление се смята за особено успешно. Във времето на своя кметски мандат Христо Попов извършва редица административни и обществени промени с цел развитието и промяната облика на столицата. Очертават се нови регулации на градските квартали, сключват се договори за отдаване на концесия за построяването на обществени сгради като халите, баните и градския дом. Активно се работи по разширяване на водопроводната и канализационна мрежа, както и на трамвайните линии. На 1 януари 1901 г. в резултат на дългогодишна подготовка и работа и от предшествениците на Христо Попов, в София официално потегля първият трамвай. Това е изключително за времето си събитие, наред с въвеждането на електрическото осветление, и предизвиква многобройни и разнородни реакции в обществото.

През 1898 г. Поборническо-опълченската организация в София

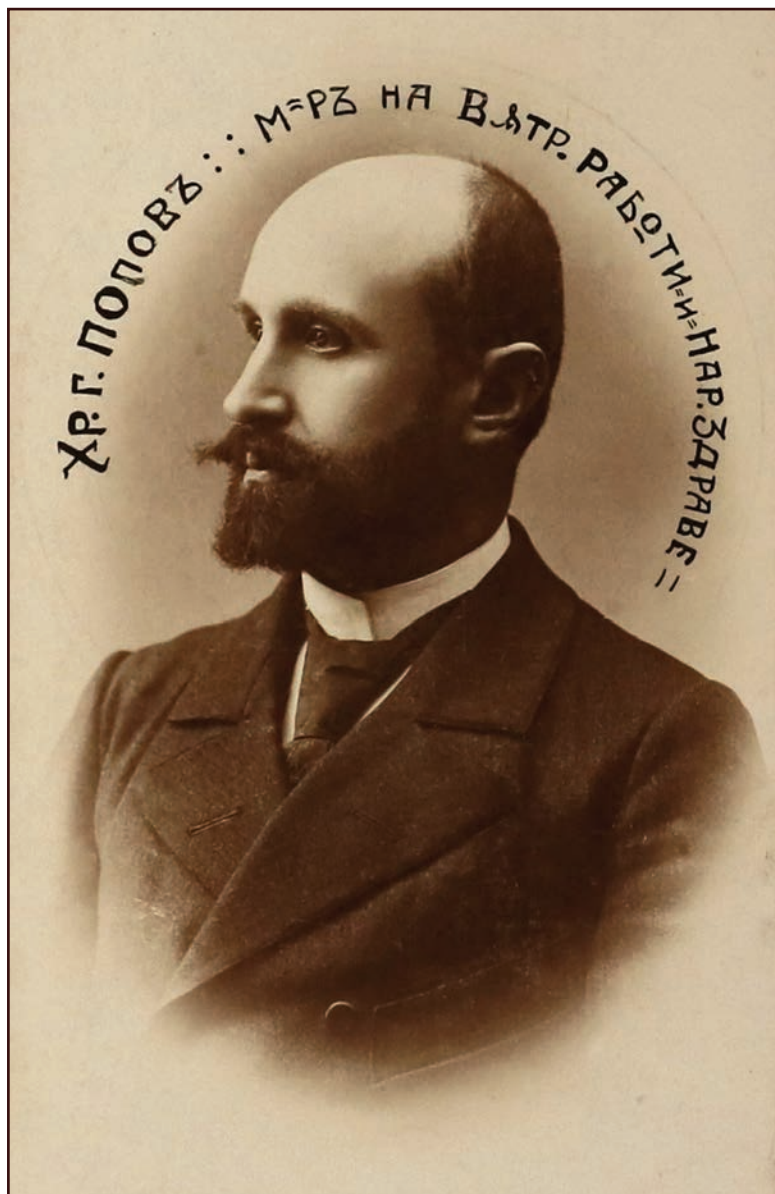

Христо Г. Попов като кмет на София държи реч по случай полагане на основния камък на паметника на Цар Освободител

взема решение да се създаде национален комитет за построяването на паметник на Цар Освободител Александър II. Основните задачи на този комитет са набирането на средства, създаването на проект, избирането на възможно най-доброто местоположение. Неговият състав обхваща не само всички кметове в България, но и много общественици и различни институции.

Като кмет на София Христо Попов влиза в основния състав на комитета, но също така е и един от четиримата избрани, начело с председателя Стоян Заимов, които образуват специално бюро, което да контролира процеса на най-високо ниво. Като управник на София по това време, на него и столичния общински съвет се дължи избора на мястото на паметника, а именно на площада пред Народното събрание.

Христо Попов се включва активно и в още една значителна инициатива – създаването на герб на столицата. Детайли за нея научаваме от спомените на Харалампи Тачев, човекът който макар

Хр. Г. Попов – министър на вътрешните работи и народното здраве

и все още студент, получава възложение да изработи отличителния знак на града. Това се налага заради участието на София във Всемирното изложение в Париж през 1900 г.

Христо Попов заедно с Иван Мърквичка – директор на рисувалното училище, Вацлав Добруски – директор на Археологическия

музей, и Харалампи Тачев са единомушни, че официалният знак на столицата трябва да носи белезите на историческото ѝ минало. Предложени са няколко работни проекта, които са художествено оформени от младия Тачев, а изборният от комисията краен вариант е гласуван за одобрение от Софийското градско-общинско управление (<http://stara-sofia.blogspot.bg/2012/04/blog-post.html>).

Не бива да се пропускат и някои социално ангажирани проекти на администрацията на Христо Попов като отпускане на помощи на бедните граждани, опълченци и поборници, както и гласуването на средства за няколко църковни настоятелства.

Военни години

След обявяването на мобилизацията в навечерието на Балканската война през септември 1912 г. Христо Попов е назначен за помощник-комендант на сформирания Бургаски укрепен пункт. По време на Междусъюзническата война той е преразпределен по лявото странично прикритие на 5-та Отделна армия на Руен. След края на войната е произведен в чин подполковник.

Натоварен е и с председателския пост на парламентарната анкетна комисия, която разследва причините за Първата национална катастрофа.

От 21 септември 1915 г. Христо Попов е назначен за министър на вътрешните работи и на народното здраве в кабинета на Васил Радославов. Това се случва в смутните времена на Първата световна война, в която България се включва на страната на Централните сили. И макар че след година той напуска този пост, името му влиза в дългия списък на обвинени висши държавници, подведени под отговорност за последвалата Втора национална катастрофа.

След края на Първата световна война, по време на управлението на Българския земеделски народен съюз, е приет Закон за наказване на виновниците за националната катастрофа, като Третият държавен съд започва да заседава на 12 януари 1920 г. През 1923 г. Христо Попов е осъден на 10 години затвор. На следваща-

та година, при настъпилите нови вътрешнополитически условия, той е напълно амнистиран.

Умира на 28 октомври 1951 г. на 92 години.

Използвана литература:

Министерство на войната. Щаб на войската – Военно-историческа комисия 1943: Кратка история на Сръбско-българската война през 1885 г., 1943 – С. 1943, 35; 36

ЦДА, фонд 134 К, опис 1, а. е. 417

Енциклопедичен справочник 1985: Авторски колектив. Съединението 1885 – С. 1985, 176

Маринов 1909: Д. Маринов. Стефан Стамболов и новейшата ни история – С. 1909, 545

Попов, Иванова, Велкова 1959: кап. 2 ранг В. Попов, Цв. Иванова, Й. Велкова. Българската земска войска 1878-1879 г. – С. 1959, 481

Радулов 1969: о.з. Д. Радулов. Капитан Христо Г. Попов през Сръбско-българската война 1885г. – Военноисторически сборник, кн. 5, С. 1969, 61; 62

Сборник документи 1985: Авторски колектив. Сръбско-българската война 1885 – С. 1985

<http://stara-sofia.blogspot.bg/2012/04/blog-post.html>

Използвани изображения:

Стр. 12 – РИМ Бургас

Стр. 14 – НБКМ-БИА С V 34

Стр. 16 – ДА Габрово, ф. 780 К оп. 1 а. е. 87 л. 1

Стр. 19 – НБКМ-БИА С IV 135

Стр. 21 – НБКМ-БИА С II 1353

Бургаския Укрѣпенъ пунктъ

**Бургаски
укрепен пункт**

Някак естествено, сред всички документи от архива на Христо Попов, в акцент се превърна неговият *„Дневник на военните действия на помощник-коменданта на Бургаския укрепен пункт“*. В същността си това е добре запазен ръкопис, който се състои от две части – Книга I и Книга II, а съдържанието му е прецизен и подробен разказ, който проследява ежедневно събитията в града и околностите му по време на Балканската война.

Първият запис е от ранните часове на 6 октомври 1912 г., когато майор Христо Г. Попов отпътува от Ямбол за новото си назначение като помощник-коменданта на Укрепения пункт в Бургас. Дневникът завършва на 29 май 1913 г. със заминаването на Попов към новата му служба в 5-та армия.

Като исторически извор тази хроника има своите изключителни ползи, защото се явява обединяващото звено на запазените военни документи от архива на Попов. Дори нещо повече – по този начин получаваме едно цялостно изложение на оперативната работа в командването на Укрепения пункт. В същото време ръкописът е съвкупност от сведения от всички сфери на военновременния живот на Бургас по онова време. Това е напълно нова информация, с която не разполагахме до този момент. Този факт несъмнено наложи възискателно и коректно разчитане на ръкописа и внимателно проучване на обстоятелства, събития, топоними и названия, за да се избегне допускането на съществени неточности.

Бургаски укрепен пункт

Идеята за формирането на Бургаския укрепен пункт се появява още в Оперативния проект на Щаба на армията от 1903 г., където се предлагат конкретни мерки за охрана на Черноморското крайбрежие. Те включват съставянето на отбранителна линия, образувана от погранична стража и опълченски части, по 1-2 дружини, разположени в Месемврия, Анхиало, Бургас и Созопол. За гарнизоните в градовете Варна и Бургас се предвиждат по 5 дружини от

резервната армия. Ясно се заявява, че отбраната на брега ще става само с опълченски части, като по този начин няма да се отслаби действащата армия.

В новия Операционен план от 1911 г. в частта с т. нар. бойно разписание се появява значително по-конкретна концепция за състава на Бургаския укрепен пункт, която изглежда по следния начин (Фичев 1927; 22):

Части	Дружини	Батареи
Опълченски дружини 1 призив (4, 17, 28, 34 п.в.о.)	4	-
Опълченска дружина 2 призив (24 п.в.о.)	1	-
От Софийски крепостен батальон 7,5 см н.с.б.	-	1
От Шуменски крепостен батальон 7,5 см	-	1
От Видински крепостен батальон 6-стволни картечници	-	1
Всичко:	5	3

В изпълнение на тази концепция на 6 октомври, ден след обявяването на войната, от Софийски крепостен батальон в Бургас пристига една 6-оръдейна далекобойна нескорострелна 7,5 см батарея „Круп“. На 8 октомври е доставена и другата предвидена 7,5 см круповска батарея от Шуменски крепостен батальон, а на 12 октомври – една картечна 4-ри оръдейна батарея от Видинската крепост. Издадена е заповед и за разпределението на войсковите части, които заемат определените си отбранителни участъци както следва:

1. 1-ва рота от 17-та Доростолска опълченска дружина от с. Гьозикен (дн. Обзор) до с. Емине (дн. Емона);
2. 1-ва рота от 4-та Плевенска опълченска дружина от

Св. Никола (дн. Черноморец) до с. Ченгел и с. Салихлер (и двете около Приморско, днес не съществуват);

3. 1-ва рота от 34-та Троянска опълченска дружина от с. Кайнарджа (дн. Извор) до с. Паничарево (дн. Ново Паничарево) и с. Урумкьой (дн. Индже войвода);

4. В Анхиало и Месемврия се изпратиха по една рота от 24-та допълняюща дружина;

5. В Бургас, като общ резерв се оставиха: 24-та допълняюща (допълваща) дружина, 1-ва рота от 24-та опълченска, 2-ра рота от 24-та опълченска и 1-ва рота от 28-ма опълченски дружини.

По този начин окончателно са сформирани частите на Бургаския укрепен пункт. За комендант с височайша заповед по действащата армия от 24 октомври под № 22 е назначен полковник Лазар Обрешков, а с височайша заповед по действащата армия от 3 октомври под № 14 за помощник на укрепения пункт е назначен майор Христо Попов.

Полковник Лазар Филев Обрешков е роден в Горна Оряховица на 11 март 1855 г. В периода 1872 – 1876 г. учи в Габровското мъжко училище, а през 1878 г. завършва Одеското юнкерско училище. Обрешков участва в Съединението през 1885 г., а през 1892 г. е командир на 7-ми пехотен Преславски полк. Според биографичните данни, които сам пише през 1935 г., той се уволнява от армията на 6 юни 1899 г. като командир на 2-ра бригада от 4-та пехотна Преславска дивизия. За малко работи във Варна и се изселва в Бургас през 1900 г.

Лазар Обрешков и семейството му

ЩАБ НА БУРГАСКИ УКРЕПЕН ПУНКТ

Име и фамилия	Длъжност	Дата на встъпване в длъжността	Чин на офицера	За кой път постъпва на служба	Напуснал старата си длъжност
1. Щаб:					
Лазар Обрешков	Комендант	18 септември 1912 г.	Полковник	За втори път	Юни 1899 г.
Христо Попов	Помощник комендант	6 октомври 1912 г.	Майор	За втори път	Юни 1888 г.
Ив. Кривошиев	Домакин	21 септември 1912 г.	Поручик	За трети път	1904 г.
Деян Белошпитов	Адютант	18 септември 1912 г.	Подпоручик	За първи път	Командир на 1-ва оп. дружина, 17 септември 1912 г.
2. Чиновници:					
Григор Попов	Ковчежник – деловодител	14 октомври 1912 г.	Чиновник	-	13 октомври 1912г.

Име и фамилия	Длъжност	Дата на встъпване в длъжността	Чин на офицера	За кой път постъпва на служба	Напуснал старата си длъжност
3. Писари:					
Юрдан Стефанов	Първи писар	19 септември 1912 г.	Редник	1-ва оп. дружина 24-ти полк	
Д-р Фоти Симеонов	Втори писар	19 септември 1912 г.	Редник	9-та оп. дружина	
Георги Станев	Трети писар	19 септември 1912 г.	Мл. Подофицер	2-ра оп. дружина 24-ти полк	
Боян Кобуров	Четвърти писар	19 септември 1912 г.	Неслужил	2-ра оп. дружина 24-ти полк	
4. Ординарци:					
Тодор Манолов	Ординарец	19 септември 1912 г.	Неслужил	24-та допълнителна дружина 24-ти полк	
Атанас Икономов	Ординарец	19 септември 1912 г.	Неслужил	2-ра оп. дружина 24-ти полк	
Герасим Лазаров	Ординарец	19 септември 1912 г.	Неслужил	2-ра оп. дружина 24-ти полк	

По време на Илинденско-Преображенското въстание (1903 г.) е председател на Македоно-одринското дружество в града. През 1912 г. Лазар Обрешков е избран за помощник в първото настоятелство на новосъздаденото Археологическо дружество „Деултум“ в Бургас. През Балканската война (1912 – 1913 г.) е началник на Бургаския укрепен пункт, а през Първата световна война е началник на Ямболски и Одрински резервни магазини. (НСФ – В, Инв. н – 54а).

С обявяването на Първата Балканска война, в изпълнение на заповед по действащата армия от 9 октомври 1912 г., комендантът, полковник Л. Обрешков, издава Заповед № 70 по Гарнизона на Бургаски укрепен пункт, Бургас, с която обявява следното: **„Военните действия с Турция се считат започнати от 5 октомври т. г. в 7 часа преди пладне.“** Съгласно изготвената Диспозиция № 1, целите на така създадения Бургаски укрепен пункт са отбрана от неприятелския турски флот, както и унищожаването на негови части, които биха опитали да направят десант в района. За постигането на тези задачи, комендантът на пункта полковник Обрешков пише: *„За успешното постигане на горната цел, повереният ми гарнизон, заповядвам, да развие най-голямата активност, подвижност, нападателски дух, като се съобразява и точно изпълнява настоящата диспозиция.“* Споменатият документ дава точни указания:

„Гр. Бургас – ядрото на пункта;

Първи сектор – Сектор на Черноморците.

Началник, командирът на допълващата дружина от 24-ти пехотен полк, подполковник Иванов. Състои се от:

1) Допълнителната дружина от същия полк – 4 роти

2) Две картечници от Видинската крепост

Първи сектор заема позицията от пътя за Анхиало до левия фланг на трета далекобойна батарея, която се намира в горичката при казармите. Задачите пред сектора са отбрана на морския бряг и отбиване на евентуално настъпление на противника по посока от Анхиало за Бургас.

Втори сектор – Сектор „12 Апостоли“ на артилеристите.

Началник, командирът на Пета батарея от Софийския крепостен батальон поручик от артилерията Панов. Състои се от:

1) Пета батарея на същия батальон

2) Трета батарея от Шуменски крепостен батальон

Секторът заема позицията „Дванадесет Апостоли“, от левия фланг на черничевата горичка при пехотните казарми до пътя за морските бани включително. Заданието поставено на тези части е обстрелване на целия Бургаски залив и преимуществено фарватерната линия по направление остров Св. Анастасия.

Трети сектор – Сектор на Първа Опълченска дружина от 24-то полково военно окръжие.

Началник, командирът на Пета Опълченска дружина от 24-ти пехотен полк майор Вълнаров. Състои се от:

1) Първа опълченска дружина от същия полк

2) Две картечници от Видинската крепост

Заема позицията от пътя за морските бани до пристанището. Задачата му е да обстрелва пристанището, морския бряг и мъртвото пространство пред пехотните окопи.

Четвърти сектор.

Началник, командирът на Първа Опълченска дружина от 28-ми пехотен полк подполковник Мандров. Състои се от:

1) Първа Опълченска дружина от същия полк

Секторът заема позицията от пристанището (десния фланг на трети сектор) до ул. „Фердинандова“.

Задачата е обстрелване на пристанището, морския бряг пред пехотните окопи и наблюдение на пътя, който води към местността Подът.

Пети сектор.

Началник, командирът на Втора опълченска дружина от 24-ти пехотен полк майор Тереев. Този сектор се състои от Втора Опълченска дружина на 24-ти пехотен полк и има за задача да формира главния резерв на укрепления пункт. Разположен е на площад „Успенски“ (в района на църквата „Св. Богородица“), като е в пълна готовност за подкрепа на нуждаещите се сектори, както и да потушава всякакви опити за метеж или движение от страна на турското население в Бургас.

Началници на гарнизона в:

Созопол – майор Йосифов

Анхиало – подпоручик Попов

Месемврия (до с. Гъозекен, дн.Обзор) – полковник Ангелов.

Всички те са пряко подчинени на коменданта на Бургаския укрепен пункт полковник Лазар Обрешков. Тяхно задължение е да подготвят позициите си, да охраняват съответните градове и морския бряг, да държат връзка със съседните части. Освен това, частите на гарнизона са длъжни да следят движението, намерението и действието на неприятелския флот и ежедневно да донасят сведенията на коменданта.

Тази първа диспозиция дава отлична представа за разположението на Бургаския укрепен пункт и ръководния апарат на секторите основно в Бургаски гарнизон. Допълнителна информация за въоръжението получаваме от един ръкописен документ към ведомостите на укрепения пункт. Ето неговото съдържание:

12 ноември 1912 г.

Въоръжение

Пушки:

Манлихерови 700

Бердановски 1344

Крънковски 830

Оръдия:

12 – 7.5 см круповски нескорострелни

4 – картечници берданови

Патрони и гранати:

Манлихерови – 90 600 + 660=91 260

Бердановски – 977 443 + 19 460 = 996 903

Крънковски – 132 894

Гранати – 1528

Шрапнели – 3310

Картечи – 177

Заряди бездимни; дистанционни запалки – 2170

Двойни секундови; 1140

Донесено на началник-артилерията в Главната квартира 12 ноември в 7 часа вечерта от началника на артилерията в Укрепения пункт поручик Панов.

12/XI 1912

Въоръжение.

Кухня:

Маслена мазнина 700
Бердановски 1344
Кухненски 830

Оформя:

12 - 7.5 см. Кръгови, декар. шиф.
4 - Кофейни берд.

Намислен и Устройства:

Маслена мазнина - $90600 + 1160 = 91260$
Бердановски - $977,443 + 19460 = 996,903$
Кухненски - 132,894 —
Устройства - 1528
Шрамски - 3310
Кофейни - 177

Зафедерация Бердановски; диспозиционни записки 270
двамата сектори; 1140 употребявани

Мини

Диспозитивна Акт. и За. Кофейни (12) За. Бердановски
of Коф. Акт. - 240. Кухненски Кофейни Кофейни

Въоръжение на пункта към 12 ноември 1912 г.

Тъй като събитията във военно време са доста динамични, те обуславят и извършването на чести рокади по формиранията. Основните документи, които дават тази информация, са телеграмите, заповедите, кореспонденцията с Главната квартира, Главното тилово управление, между комендантите и пр. Разполагаме с десетки запазени такива, които проследяват движението на хора и припаси.

Като пример може да се представи Диспозиция № 2 от 19 декември 1912 г. на Бургаския укрепен пункт, която дава сравнително

по-подробни данни за разпределението на охраняемите участъци, въоръжението и командващия състав в този момент. Определената зона е по крайбрежието от с. Гъзекен, но вече стига до с. Инеада, като е разпределена на отбранителни участъци както следва:

1) **БУРГАСКИ УЧАСТЪК** – обхваща Бургас и крайбрежието от „Папарос“ (кв. Сарафово) до „Пода“ включително.

2) **АНХИАЛСКИ УЧАСТЪК** – обхваща Анхиало (дн. Поморие) и крайбрежието от „Папарос“ до „Чимос“ (дн. Ахелой). Възможно място за десант е Поморийският залив, като отбраната включва един взвод на юг от манастира „Св. Георги“, а другият – на югоизток от кладенчето, западно от манастира. Други два взвода ще се разположат в лозята, където е определен да бъде и превързочният пункт.

3) **СОЗОПОЛСКИ УЧАСТЪК** – обхваща Созопол и крайбрежието от „Пода“ до „Резово“. Този участък е изложен на нападение по цялата си територия, особено в Созопол и Св. Никола. За първата линия има окопи край брега на морето. Пътят между Ченгене скеле и Св. Никола трябва да се поправи, тъй като е важен за евентуалната необходимост от подкрепление. Превързочен пункт няма поради липсата на персонал, а и на материали.

4) **МЕСЕМВРИЙСКИ УЧАСТЪК** – обхваща Несебър и крайбрежието от Чимос до Св. Влас. Състои се от една рота и погранична команда, а за тилна позиция е избрана северозападната страна на с. Равда.

5) **ЕМИНЕНСКИ УЧАСТЪК** – обхваща крайбрежието от Св. Влас до с. Гъзекен (дн. Обзор), включително и фара на нос Емине. Тук критични зони за десант са определени Обзор, местността Иракли и участъкът между Емине и поста „Бунарджика“. Решено е първата отбранителна линия да бъдат постове по брега, а самите ротни поддръжки се намират в Емине и Обзор. Втората отбранителна линия се намира пред с. Баня, като на 4 км от брега при Иракли са направени окопи за дружинния резерв и може да се обстрелва цялата долина до морето. Пътищата в района са в лошо състояние, но заради трудния терен е сложно подобрението им. Поради липса на лекари няма определен превързочен пункт.

6) **ИНЕАДСКИ УЧАСТЪК** – обхваща крайбрежието от с. Ре-

зово до с. Инеада. За най-изложен на неприятелско нападение се смята заливът Инеада. Първата линия е определена по височините пред залива, близо до пътищата които водят към с. Корфу колиба, Пиргополу и Блага (селища в Източна Тракия, дн. Турция). Самите пътища са крайно неудобни за обоз и имат нужда от поправянето им. За превързочен пункт е определен един чифлик, макар че в този участък имат само един фелдшер и една чанта с медикаменти и превръзки.

По отношение на Бургаския участък прави впечатление, че секторите са намалени с един, като на трети сектор се вмения охраната на морския бряг до градината „Княгиня Евдокия“, ул. „Ивайло“ и наблюдение до местността Пода. Споменатата градина се е намирала в пространството между днешните ул. „Ивайло“, ул. „Иван Вазов“, ул. „Иван Шишман“ и ул. „Калоян“.

Началници на отбранителни участъци са:

1) Анхиолски – поручик Гюлмезов

Състав: 2-ра рота от 24-та допълваща дружина

2) Созополски – майор Йосифов

Състав: 1-ва Опълченска дружина от 4-то полково военно окръжие

3) Месемврийски – подпоручик Стоянов

Състав: 4-та рота от 24-та допълваща дружина

4) Еминенски – полковник Ангелов

1-ва опълченска дружина от 17-то полково военно окръжие

5) Инеадски – подполковник Мосинов

За числения състав на Укрепения пункт подробни данни се откриват в дневника на Христо Попов, който щателно описва всички промени, извършвани в пункта. Получава се информация и за най-заstraшените от нападение позиции, състоянието на фортификационните съоръжения, количеството и състоянието на бойните припаси.

В самото начало на войната са определени местата на превързочните пунктове, необходимостта от специализиран медицински персонал и материали, както и запасите от хранителни провизии. Само за периода 22 октомври – 3 ноември 1912 г. през болницата минават 2380 души, почти всички от боевете при Бунархисар и

Люлебургас. Освен това през ноември от Мустафа паша (дн. Свиленград) в Бургас са изпратени над хиляда турски военнопленници, които са настанени по квартири, училища, ханове и хотели. За болните и ранени войници се организират специални лазарети.

В новогодишната нощ Христо Попов пише:

„Наличния състав на Укрепения пункт към 1-ви януари 1913 г. е следният:

щаб-офицери	8
обер-офицери	26
портупей юнкер	5
лекар	1
подофицери	246
редници	3539
млади войници	710

от които в Бургас :

щаб-офицери	5
обер-офицери	16
портупей юнкер	3
лекар	1
подофицери	142
редници	1932
млади войници	710

Частите съставляващи укрепения пункт са следните:

I. 24-та допълнителна дружина, 1/24 опълченска дружина, 2/24 опълченска дружина, 5-та батарея 7,5 см, 3-та нескорострелна 7,5 см батарея, 4 картечници от Видинската крепост в Бургас.

II. 2-ра рота от 24-та допълнителна дружина в Анхиало, 4-та рота от същата дружина в Месемврия, 1/17 опълченска дружина в Баня, 1/4 опълченска дружина в Созопол.

Освен тези части, има още погранични взводове от с. Гьозикен до Анхиало и до с. Инеада на Черно море и моряци по семафорните постове. Въръжение пехота манлихери, бердани и кринки. Артилерия 12 далекобойни нескорострелни и 4 картечни оръдия със съответното въръжение. В града (Бургас) има държавна болница, в 24-та дружина приеман болничен покой с около 100 кревата. Има

Заповедь

путишь

По Бургаския отрядъ по охраната на крайбрежието
№ 2

15 Январий 1913 г. Бургасъ

Объявляемъ се издава на Бургаския отрядъ съгласно
Височайшаго заповѣда отъ 26 Децембрий 1912 г.
№ 50, еднѣва да се счита сформировани и дей-
ствующие отъ 26 Септембрий 1912 г. Плати да Плати
ица Шаба отъ 6 Октомбрий 1912 г. и помощника
или **Отряда Майоръ Поповъ Христо** а за
адютанта отъ **1-го роты 1-го отряда отъ
1/4 отъиселена дружина - Поповъ -**

§ 2.

Заповѣдаемъ да се числятъ при шаба на повѣре-
ниитъ имъ отрядъ на означенитъ длъжности
и отъ означенитъ дати, съдъуживитъ должи
войскии чинове: 1/ Младши-подпоручикъ отъ нестрое-
вий взводъ на **1/24 отъиселена дружина Георгий
Стамчевъ** отъ 26 Септембрий 1912 г. 2/ редника отъ
4 роты на **9-го погранична дружина Диръ Фоти Симеоновъ**
отъ 5-го Октомбрий 1912 г. Старши-писарь, като се
записанъ на Верана при **1/24 отъиселена дружина отъ
утрѣ; 3/ редника отъ нестроевиитъ отъ 4-го погранич-
на дружина Павелъ Нейковъ** отъ 23 Децембрий 1912 г.
- писарь; 4/ редника отъ 5-го роты **1/24 отъиселена дружина
Апостолъ Костадиновъ** отъ 15 Ноембрий 1912 г. - писарь;
5/ редника отъ 1-го роты **1/24 отъиселена дружина Тодоръ Сте-
фановъ**, отъ 23 Децембрий 1912 г. - архиваръ - рещетрапортъ;
6/ редника отъ 3-го роты **1/24 отъиселена дружина
Бодилъ Д. Кочуровъ**, отъ 24 Септембрий 1912 г. - пи-
сарь - литографчикъ;

Заповед по Бургаския отряд по охрана на крайбрежието, 15 януари 1913 г.

още две аптеки, от които само една работи, и една дрогерия.“

Малко по-късно, през януари 1913 г., по нареждане на Главната квартира в Димотика Бургаският укрепен пункт е преименуван на Бургаски отряд по охрана на крайбрежието. Заповед № 2 от 1 февруари 1913 г. определя отбранителните участъци.

В дневника, освен всичко друго, се споменават различни интересни обстоятелства. Сред тях са бомбардирането на фара на нос Емине, десантът при Мидия, явяването на турския флот около българския бряг. Любопитен момент е появата на торпедата от атаката на „Дръзки“ на брега на Св. Никола на 13 ноември 1912 г.

Интерес пораждат и записките на Попов във връзка с едно събитие, свързано с града. В няколко публикации се среща твърдението, че на 18 октомври 1912 г. Бургас също е бомбардиран. Това обаче не се потвърждава от бележките на помощник-коменданта. Въпреки че след нападението на нос Емине турският флот се отправя в посока Поморие и Бургас, няма регистрирано доближаване до Бургаския залив – не само в този ден, а и по време на цялата война. При все това, за заблуда на чуждите кораби, които идват в Бургас, е изпратен реморкерът „Варна“, който да въвежда и извежда всички плавателни съдове, посещаващи пристанището. Неговата роля е да затвърди убеждението, че подобно на Варненския залив и Бургаският е миниран, което обаче така и не се случва, въпреки исканията на комендантството.

За значението на Бургаския залив в отбраната на страната се правят важни изводи още в края на Балканските войни (Лудогоров 1928; 53). Това е така, защото, ако турците изобщо са обмисляли да направят десант по нашия черноморски бряг, което е твърде спорно, то съвременниците на събитията са предполагали, че най-удобно място за това е именно Бургаският залив и крайбрежието на юг от Бургас.

Една от причините е отсъствието на флот. По време на войната такъв не се предвижда, само артилерия и пехота за охрана на южното Черноморие, където впрочем, брегът е много по-достъпен за десант, за разлика от северните брегове, които са значително по-високи, скалисти и непреодолими. Това се чете и в рапорт на началника на несебърския гарнизон полк. Ангелов, който счита,

че местността от Обзор до Св. Влас „почти по всичката линия е съвършено пресечена и недостъпна за десант, с изключение тая при с. Гьозикен (дн. Обзор), Еракли (Иракли) и около „Бунарджика“ (местност до с. Емона)“.

Във втората част на дневника си Попов отделя значително внимание на две последователни събития на бургаското пристанище. На 12 февруари 1913 г. близо до брега аварира корабът „Хенрих-Роберт“, плаващ под руски флаг. Той е въведен в пристанището, където след проверка, извършена от портовия капитан Каркадаков, става ясно, че е натоварен с ечемик и овес за турската армия.

По нареждане на майор Попов, тъй като корабът пренася товар за страна, с която сме във фактическа война, той е задържан и ечемикът започва да се разтоварва. В следващите дни се води дълга кореспонденция между отговорните институции как да се постъпи занаяпред с парахода. Любопитен е и фактът, че сред заинтересованите страни е и богатата бургаска фамилия Презенти. И въпреки че категорично е доказано, че товарът на „Хенрих-Роберт“ е военна контрабанда и трябва да бъде задържан до сключването на мир, именно Презенти успява да издейства освобождаването му.

Поради всички съмнения, които оставя този развой на събитията, през август 1918 г. е свикана парламентарна изпитателна комисия, която да установи извършени ли са неправомерни действия. Най-куриозното в случая е, че председател на тази комисия е самият Христо Попов.

Другият подобен случай със задържан кораб е от 27 март 1913 г., когато един пристанищен работник сигнализира на началника на пристанището, че е забелязал в парахода „Грац“ брегови оръдия. Още същия ден бургаският комендант полк. Обрешков получава заповед да се конфискуват топовете и да се разтоварят на пристанището.

От информацията, която се събира, става ясно, че оръдията са 15 на брой и са натоварени на Дарданелите. Те са продадени от турското финансово министерство на немското дружество „Beer, sondheimer & со.“ от Франкфурт и трябва да се транспортират през Триест до Дюселдорф. След няколкодневни дипломатически совалки и кратко разминаване в телеграмите, оръдията все пак са

разтоварени и корабът „Грац“ получава разрешение веднага да отпътува.

В подкрепа на подробното описание на майор Попов са запазените от него голям набор от документи, телеграми и писма за тези събития.

Благодарение на спасения архив на Христо Попов, и особено частта с военни документи, категорично може да се каже, че се добавя един липсващ фрагмент от историята на Бургас. Взирайки се в бойното поле, към победите на 24-ти полк и на цялата българска армия, дори не се предполага колко динамично е протичал животът тук.

Военната реалност е присъствала в ежедневието на града с хилядите ранени, които пристигат за лечение, стотиците военнопленници, десетките кораби, посрещани и изпращани на пристанището, активния трафик по железницата, многобройните по численост опълченски и допълнителни дружини.

В дневника намираме и ценни сведения за върлуващите по онова време зарази и епидемии от холера, пневмонии и дори венерически болести, както и мерките, които се взимат срещу разпространението им.

Неусетно пред нас оживява суетнята по осигуряването на достатъчно хляб и други хранителни продукти за войниците, на топли дрехи за тях, на нужните за батареите коне и амуниции... В един момент ставаме свидетели как всички фурни в града „хлябопекат“ за войската, като гражданите в този ден остават без насъщния.

Удивително е как в това напрегнато военно време в стегнат оперативен порядък се организира успешно необходимият транспорт за извозване на отделните военни части, а за болницата се осигуряват кревати, одеала, газ, дърва и всичко, което е нужно, за да функционира тя пълноценно и да приеме всичките болни.

Не по-малко важна е констатацията, че Попов описва изключително любопитни факти за самия град Бургас и цялостната картина на обществения му живот. Откриват се сведения за работата на институциите и колаборацията между тях, обединяването на различните духовенства по време на празници или панихиди. Споменават се съжителството и проблемите на различните етноси,

мерките, които се взимат за спокойствието и здравето на гражданите, както и състоянието на инфраструктурата в града – пътища, транспорт, почистване.

Разчитането и анализирането на дневника и на останалите документи от архива на майор Попов се оказаха истинско предизвикателство към историка изследовател, изразено в няколко посоки. От една страна бе самото дешифриране на ръкописите, закономерно последвано от анализ на ценния исторически материал, разкрит в тях. Не по-малък интерес обаче пробуди и проучването на изключително любопитната личност и съдба на самия Христо Попов.

И така – от наша страна предизвикателството беше прието. Оставаме историята да бъде разказана от първо лице – такава, каквато е предадена в „Дневник на военните действия на помощник-коменданта на Бургаския укрепен пункт“.

Използвана литература:

Фичев 1927: ген. И. Фичев. Висшето командване презь Балканската война 1912 г. отъ началото на войната до Чаталджа включително“ С. 1927, 22

Лудогоров 1928: Р. Лудогоров. Спомени за дейността на флота и гарнизона на Варненския укрепенъ пунктъ презь войната 1912/1913 г. В: Военноисторически сборник, I/5-6, 1928, 53

РИМ – Бургас, НСФ – В, Инв.н – 54а

Използвани изображения:

Стр. 29 – ДА Бургас, Ф. 811 К оп. 1 а. е. 37

Стр. 35; 39 – РИМ Бургас

Дневник

Военный ^{на} Стайлинг на Пасоу мк. Командир
в Бураске укр. пункт.

5/8 1912 -

Дневник

КНИГА I

5 октомври – 6 октомври 1912 г.

Предписание от командира на 1-ва армия да замина на новото местоназначение – помощник-комендант на Бургаския укрепен пункт. Тръгнахме от Ямбол в 04:00 ч., стояхме на гарата до 04:00 ч. сутринта и в 04:30 ч. тръгнахме за Бургас. Пристигнах в 10:30 ч. сутринта. Веднага се явих на коменданта полк. Обрешков. Направиха се разпореждания за съобщение в Главната квартира и по охранителните постове за появилите се турски два торпильора и четири крайцера около устието на р. Камчия.

Обиколихме позицията, гдето ще се постави бреговата батарея на Бургаското пристанище. Срегнахме се с окръжния управител, градския кмет, гръцкия консул, началника на телеграфо-пощенската станция и някои от членовете на продоволствената комисия, с които обсъдихме известни въпроси по отбраната на пристанището и прехранването на гарнизона. Решихме да направим обиколка на района на укрепения бургаски пункт.

7 октомври 1912 г.

Определи се позицията на батареята на мястото на старо проектираното укрепление. Дадох се указания на батерейния командир за задачата, която му се възлага, както и да почне приготвянията по построяване на укреплението. Определи се мястото за пехотните окопи, както и техните профили, като същевременно се заповяда да пристъпят към работата. Направиха се донесения за сведенията, които са получени от Варна и Каварна, и се обсъди въпроса за напускането града от гражданите.

8 октомври 1912 г.

Направихме с полк. Обрешков и подполк. Мандров обиколка на позицията до „Подът“¹. Прегледахме двата моста, както и позиция-

¹ Местността Пода е разположена южно от Бургас. Тя представлява заблатен терен, който включва оттока на Мандренското езеро. Преди да бъде построен първият мост в началото на XX в., през оттока се е преминавало чрез „под“ – дървен сал, откъдето идва и името ѝ

та, която владее пътя от към Созопол. Бреговете са недостъпни понеже са много плитки и тинести, обрасли във водорасли. Получиха се сведения за пристигането на една втора батарея от 7,5 см на бургаската гара. Дадох се разпореждания да се остави батареята на позиция при първо дошлата батарея при пехотните казарми.

Обърна се внимание на санитарните власти и кметството да се държи градът в чистота. Здравословно положението е прекрасно. Работи се усилено по укрепването на пункта с артилерийски и пехотни окопи по черноморския бряг. Решихме да отидем на 9 октомври и направим оглед на брега до Анхиало (дн. Поморие). Някои от бургаските семейства се изселват във вътрешността на

Манастирът „Св. Георги“ в Анхиало

9 октомври 1912 г.

В 08:00 ч. с полк. Обрешков тръгнахме за Анхиало. Там пристигнахме през пътя на солниците на Атанаской към 11:00 ч. сутринта. Предадохме храната на ротата, която се помещава в манастира „Св. Георги“ и отидохме в кметството, гдето намерихме кмета и някои съветници, на които дадохме надлежни наставления по положението.

Обходихме позицията и батареята при поста на „Св. Георги“, завърнахме се в Бургас в 16:00 ч. и отидохме при батареята „12 Апостоли“. Работите по укрепването на позицията са доста напреднали.

В 17:00 ч. получихме съобщение от началника на телеграфната станция, че по съобщение на варненския началник-станция, два контраторпильора се отделили от турския флот отпред Варна и са взели направление към Емине и Бургас. Останалите след една силна канонада се отправили към Балчик и Каварна. Веднага след получаването на това сведение отидохме с полк. Обрешков на позицията и съобщихме това на батареините командири и на дружинните командири да имат зорко наблюдение през нощта и да бъдат готови за посрещането на противника. Отидохме в Управлението на пристанището да видим управителя и какво е направено за превозване на петролеума² (...) и другите взривни вещества. Товарни вагони е наредено да пренесат всичкия петролеум в с. Каялии (дн. Камено), като се остави необходимото количество за града.

В 21:30 ч. излязохме на позицията; времето доста облачно и като че ще вали. На хоризонта не се забелязва нищо. Стражата е усилена и бдителна както при батареята, тъй и в пехотните окопи. Престояхме до 23:00 ч. на позицията. Определихме улица „Булевардна“ (дн. ул. „Г. Шагунов“) за комуникация с командното управление и позицията. Главното местонахождение при случай на определихме и съобщихме, че ще бъде в Казармите, ставка на батареиния командир на батарея поручик Панов. Свързахме с телефон ставката с града, като в последствие ще поставим и телеграфен апарат.

10 октомври 1912 г.

Дъжд целия ден, никакви укрепителни работи невъзможни. Сведения за настъпление на нашите войски. Турците отвънка изпратени по местата им. Учредена гражданска стража за опазване общественото спокойствие.

² *Петролеум – нефт*

11 октомври 1912 г.

На хоризонта турския флот – „Хайредин Барбароса“, „Самсун“ и една миноноска с един турски търговски параход. Часа 07:30 сутринта се забеляза още контраторпильор на турската ескадра. Веднага се даде разпореждане на частите от гарнизона да бъдат на позициите си и ние отидохме на ставката при „12 Апостоли“. Телефон още нямаме поставен в казармата. Петролеумът се изнася постоянно към Каялии, също и телеграфен апарат нямаме още. Поискахме от Главната квартира две батареи и две дружини за усиляване Гарнизона.

Турската флота постоянно маневрира между Созопол и Анхиало, като взема направление и позиция срещу Бургас. В 17:30 ч. се закриха зад Созопол, от гдето се вижда само димът на параходите. Морето много развълнувано и не се вижда нищо по хоризонта.

12 октомври 1912 г.

Получи се известие за превземането на Лозенград. Направи се благодарствен молебен и панихида на площада от българските, гръцки и арменски духовници, при стичане на всички граждани. В 16:00 ч. също и в еврейската синагога, гдето присъства кметът и другите административни власти.

В 22:00 ч. през нощта на позицията нищо се не забелязва. Нощта мина мирно и тихо. Пристигна картечната батарея от Врачанската батарея от Видинската крепост само с един подофицер, без всякакви коне. Превози се на позицията при „12 Апостоли“, гдето се настаниха и 37 войници при 3-та батарея. В казармата им се даде топла храна. Укрепването на позициите продължава. Турският броненосец с търговския параход постоянно крейсеруват³ от Созопол до към Варна.

13 октомври 1912 г.

Днес на хоризонта се забелязват турски кораби да крейсерат между Созопол, Бургас, Анхиало и Месемврия. Изпратихме една моторна лодка с портовия пристав Каркадаков и трима моряци; отплава за Созопол да предупреди австрийския параход „Мелпо-

³ Крейсера, крайцерува, крейсера – отнася се за движението на плавателен съд по определен маршрут

мени“ да не дохожда, защото иначе ще бъде бомбардиран и потопен. Предупреди се началника на порта да съобщи на всички агенции, че никакви параходи не ще се допускат да влязат в пристанището. На Главната квартира се доложи, че сме забранили влизането на австрийския параход предвид на това, че турският флот е пред залива и че може да бъде разузнато нашето разположение както и плана на Гарнизона, и че сме взели мерки да предупредим парахода, че ако влезе в залива, ще го потопим.

Фортификационните работи на батареята и картечниците продължават да се довършват и усилват се профилиите на ложементите⁴. Морето е доста тихо.

14 октомври 1912 г.

Тази заран се получиха сведения от Варна и Емине, че далече на юг били виждани около 16 комини да пушат; че броненосецът „Хамидие“ с пълен ход е заминал в 08:15 ч. към Каварна. Веднага се направи телеграфично съобщение в Главната квартира за параходите на юг от Василико и за пушека на 16-те комини. Като се предупредиха командирите на пунктовете на Созопол, Анхиало, Месембрия и поста на Емине да следят за турската флота и донасят своевременно за движенията. В 10:30 ч. ходихме да обиколим ранените, които са дошли вчера вечерта, около 85 души редници и подофицери от 2-ри Искърски полк и 5-та Дунавска дивизия. Те са от авангардния бой при настъплението към Лозенградско. Участвали в боевете на 7 октомври т. г. Ранените са леко ранени, с изключение на 10-12 човека, които са по-тежко ранени. Всички са спокойни и бодри. Няма достатъчно персонал лекари и прислуга.

Поискахме от Дивизионната област да се усили лекарският персонал. Отговори ни генерал-майор Бочев, че ще се пратят от Котел и Осман-пазар (дн. Омуртаг) по един лекар, които днес – утре ще пристигнат в града с нужното число медицински персонал. За облеклото също да изпратим възможно число писмено.

От Созопол се получи съобщение, че на хоризонта не се забелязва нищо и че повечето граждани, които били напуснали града, при появата на турския флот са се завърнали и се предали на

⁴ Ложемент – подложка за фиксация на оръжие в окоп

мирните си занятия. От моторната лодка се получи известие, че пристигнала в Созопол и че нищо не се забелязва на хоризонта.

15 октомври 1912 г.

На хоризонта нищо не се забелязва през целия ден. Болни пристигнали от Факия около 40-45 души повечето от Дунавската дивизия. Те са в мнозинството си леко ранени. Пренесени са с автомобилът, който носи храна към Мандрите (с. Девелт). Съобщени са в Главната квартира за липсата на медицински персонал в тукашната окръжна болница. Получи се сведение, че ще пратят по възможност такъв още днес – утре.

Съобщение от Емине, че някакъв турски броненосец с бърз ход заминал към Каварна, вероятно от тези, които правят блокада на черноморските брегове. Подпират се укритията с по-силни профили на укрепленията, особено на картечната батарея, която няма ложемент за 2 картечници, близо до пътя за баните на морския бряг, с обстрел пристанището. Почистиха се казармените помещения и казармените дворове и се обърна внимание на дружинните командири да вземат всички мерки за хигиенизацията на помещенията и казармените дворове.

16 октомври 1912 г.

В 09:30 ч. се получи сведение от ген. Диков. Казва, че една дивизия съюзна ще пристигне в Бургас със специално назначение. Направиха се разпореждания чрез кмета, окръжния управител и околийския началник с началника на хлебопекарната да приготви храна за 1000 души, понеже ще бъдат пет ешелона, които постепенно ще пристигат. Ген. Бочев пристигна също за същата цел от Сливен тази нощ в 05:30 ч. Нищо особено не се забелязва на хоризонта.

17 октомври 1912 г.

Ген. Бочев, полк. Обрешков и др. ходили при окръжния управител, гдето се обсъдиха известни мероприятия за разквартируване на съюзната дивизия, която се очаква след обяд в Бургас. От Созопол, Анхиало и Месемврия съобщават само за

един параход на турския флот, който се направлява към Варна. В 09:30 ч. се получи разпореждане, че съюзната дивизия не ще дойде в Бургас. Ген. Бочев си замина за Сливен обратно. Даде се заповед приготвената храна да се даде на войниците, а хлябът около 6000 парчета да се повърне на Реквизиционната комисия, за да се прати на нуждаещите се части в театъра на военните действия в Лозенградско и Одринско.

През нощта към 02:00 ч. се чуха няколко топовни гърмежа и святкания около североизток от Бургас. Нощта след това мина тихо и спокойно.

Изпратиха се за Карнобат 55 болни тежко ранени.

18 октомври 1912 г.

В 12:50 ч. се събщи от Емине, Анхиало, Месемврия и Созопол, че един неприятелски броненосец и една миноноска са осветили с прожектор поста и фара на Емине. В 01:20 ч. са приближили до брега. Около 02:00 ч. са бомбардирани фара с пет-шест топовни изстрела. Повредили са купола на фара и след това са изчезнали в открито море. Жертви в хора не е имало никакви, нито пък са се опитали да слязат на брега и са изчезнали в откритото море. В 18:15 ч. съобщение от Месемврия, че по донесение от Емине флотът е взел направление от североизток към югозапад, т. е. към Анхиало, Бургас и Созопол. В следствие на това съобщение се даде телеграфическо нареждане до командирите на Месемврия, Анхиало, Созопол да усилят избраната позиция, да изберат такива да се окопаят, ако не е досега направено това. Да се неподдават на измамите от противника с бели знамена или други хитрости и да стрелят на хора или лодки. Да се държат юнашки и отстъпление няма. Да донасят сведения за всичко забелязано. Направи се разпореждане за на санитарния отряд от Осман пазар, който не получил сведения от Главната квартира и се намирал в Стралджа. В болницата има всичко около 37 по-тежко ранени и около 3-4 болни от инфекциозни болести – тиф, за които се разпорежи да бъдат пратени в Сливен.

19 октомври 1912 г.

След обсъждане всестранно на положението, в което се намира Бургаският укрепен пункт, съставих диспозиция за случай на военни действия, която се изпрати на дружините от укрепения пункт, които са разположени в Бургас, Созопол, Анхиало и Месемврия, за да се съобразяват с разпорежданията в нея. След потвърждаване известието за нанесените победи при Люлебургас, в 15:30 ч. се отслужи на площада пред кметството панихида и благодарствен молебен в съслужение на българското, гръцкото и арменското духовенство, при което окръжният управител Богоев каза няколко прочувствени думи за значението на победата.

Получи се известие, че един турски торпильор се е направлявал от североизток към югозапад т. е. към Бургаския залив. Дадох се веднага заповеди на началник секторите да усилят наблюдението си към Анхиало и да бъдат готови да заемат позициите си и действат в случай на бомбардиране на града или околните местности.

Предупредиха се също и частите, които се намират в Созопол, Анхиало и Месемврия да внимават за появилите се турски броненосци и за техните намерения. Броненосците не се явиха пред залива, а продължиха крейсеруването на бреговете към Цариград, где то се забелязвало големи пушеци от черен дим. Пред горните градове не се доближи никакъв броненосец или торпильор. Пристигна санитарният отряд, изпратен от Осман пазар в половината редици, защото другата половина е оставена в Карнобат. Нощта мина мирно и тихо.

20 октомври 1912 г.

Всичко мирно и тихо през нощта и през деня. В болницата има всичко 37 ранени. Сведения, че от Кайбиляр (дн. Странджа) ще дойдат ранени, да се приемат.

Позициите се усилват. Крейсеруването на бреговете продължава от турски един броненосец, видян далеко в морето. Пратиха се четири-пет лодки да отидат до Кюприкьой⁵ – черноморския бряг, да направят оглед към юг и едновременно да донесат дърва за града, где то се чувства липса от гориво и тук-таме е почнало да се

⁵ Вероятно става дума за Кюприя, дн. Приморско

явява малко бронхит у децата според съобщенията от д-р Куцодимитридиос. Днес нищо от Бургас не се забелязва от страна на турския флот. Има сведение, че щели да дойдат около 200 ранени от Кайбиляр, обаче не дойдоха.

21 октомври 1912 г.

Днес неделя. Нищо особено от страна на турския флот. Само донесения, че крейсираат около бреговете и нищо не предприемат друго. Направи се разпореждане да се съобщат от комендантите в Месемврия, Созопол, Анхиало за числен състав на гарнизона, за заеманите постове и за болните. Прегледа се помещението в с. Лъджите (дн. Банево); там има около 80 кревата добре приготвени, изпрани и могат да се оползотворят за случай на нужда. Върнахме се в 19:00 ч. вечерта. През нощта нищо особено, всичко мирно и тихо. Нищо от страна на турския флот. Нощта мирно, тихо.

22 октомври 1912 г.

Донесения за крейсиране на турския флот без обаче да предприеме някое активно действие. На позициите се усилват ложементите и артилерийските окопи. Провеждат се редовните учения. Съобщение за голямо число ранени, които са събрани в Карабунар (дн. Средец), Факия и Кайбиляр. Пристигнаха около 300 души, които бяха настанени от нас в болницата, всички превързани, дадено им е топла храна – чай със сирене и хляб, и около 170 души изпратени вечерта с трена за Карнобат. През нощта спокойно, нищо не се забелязва.

23 октомври 1912 г.

Тази сутрин има донесения от семафорния пункт при Емине, че през нощта турският флот е осветявал с прожектори морския бряг на север и юг от Емине, без обаче да предприема нещо сериозно. Тези осветявания са по всяка вероятност от страх на едно нощно нападение на флота от страна на българските военни кораби или с цел за някое бомбардиране, както онова на фара на Емине.

Получи се рапорт от подпор. Мосинов, че на 20-ти му е било за-

повядано от Лозенградския комендант веднага той и майор Близнаков да заминат с дружините си по направление към Мидия с всички предпазливости. Той съобщава още да се вземат мерки за прикриване на морския бряг от Атлиман⁶ до Мидия. Веднага се направи разпореждане до майор Йосифов, коменданта на Созопол, да разпорежи с взводовете и постовете, които има разположени от Атлиман до Василико (дн. Царево) да наблюдава и охранява морския бряг от Василико и на юг до Мидия, като вземе и хората на Герджиков⁷, ако са още във Василико. Това се прави вследствие на един десант на войска от Анадола в пристанището Мидия. За този десант още на 14 октомври 1912 г. се събщи с нарочна телеграма на Главната квартира. По сведения от гр. Виза турските войски, които са направили десант в Мидия и са се отправили към Сарай, Виза и Бунархисар, са били разбити и отхвърлени към Чорлу и с големи загуби.

Морето тихо спокойно и времето доста студено и ясно през нощта и деня.

Късно през цялата нощ прииждаха болните, които се отправляват в болницата и се превързват. Болни има доста дошли около 400 души, всички от боевете при Люлебургаз и Бунархисар, преимуществено 2-ри, 8-ми, 24-ти и други полкове. Нощта мина тихо, времето много студено. Има замръзвания и лед.

24 октомври 1912 г.

Времето хубаво, малко студено. Морето слабо развълнувано.

Ранените пристигат постоянно. Тази заран има около 300-400 души, които с пристигането се превързват и им се дава по нещо топло, като се приготвят за път. Има четирима офицери, между които капитан Сладкаров от Белоградчик, подпоручики др., има и няколко портупей-юнкери, всички леко ранени. Автомобилите пресрещат ранените от 20-25 км и ги извозват в болницата. Между болните и ранените има някои сериозно ранени от боевете при Люлебургаз, Бунархисар, Виза.

⁶ *Най-южната част на Дяволския залив*

⁷ *По всяка вероятност става дума за Михаил Герджиков, революционер и общественик, участник в Илинденско-Преображенското въстание през 1903 г. По време на Балканската война той командва Лозенградската партизанска дружина, която е част от Македоно-одринското опълчение.*

Нощес морето е много развълнувано, силна буря и големи вълни. Нощта тихо, спокойно и ясно време, доста голям студ.

25 октомври 1912 г.

Снощи изпратени по железницата 380 ранени заедно с кап. Сладкаров. Оставени в болницата около 200 души. Днес по сведение от Кайбиляр са пратени около 270-300 души, които постепенно пристигат в болницата. Снощи е дошъл някой поручик ранен, което се установи след превръзката в града. Облачно време, доста студено, морето слабо развълнувано. Сведения никакви за турския флот.

От Созопол началникът на митницата телеграфира до бургаския началник митница, че една гемия под турско знаме, идеща от Галац с дървен материал строителен, поради лошо време е влязла в пристанището и моли наставление. Телеграфирано е веднага чрез същия началник митница да задържат гемията, да снемат на суша екипажа и да го непускат до второ разпореждане. Узнато е от капитана на същата гемия, че един турски параход е имало в Галац, който товарил храна за Цариград. Съобщено е на коменданта във Варна за тоя параход с мнение, ако е възможно да се вземе този параход. Изпратени са от болницата около 300 души ранени, от които повечето са леко ранени. Нощес морето развълнувано, дъжд силен вали, времето меко. На хоризонта напред нищо се забелязва от страна на турския флот. Руската агенция на Общество съобщава писмено в Комендантството, че по телеграфически сведения от Одеса и Петербург блокадата на черноморските брегове била снета и иска да знае могат ли да бъдат допуснати параходи да стоварват и вземат стока.

Съобщи се в Главната квартира с искане наставление, като се добави, че до получаването на такова не ще бъдат допускани никакви кораби. На позициите се привършват фортификационните работи, като се по-срочно усилват профилите.

26 октомври 1912 г.

Димитровден. Морето развълнувано, времето облачно, дъждът слабо повалява, влажно. Имаше тази заран в 07:30 – 08:00 ч. дъга.

От страна на турския флот нищо особено няма. Хоризонтът е съвършено чист и спокоен. Получена е телеграма (749) от Караагач, Главната квартира в 13:25 ч., че Щабът на действащата армия в 19:00 ч. преди пладне на 26-ти заминава от Караагач за Лозенград и че в следващия ден вечерта ще нощува в с. Татарлар, между Одрин и Лозенград.

Болни и ранени в болницата имаме около 200 човека, други постоянно пристигат, всички се превързват и им се дава топла храна. Скоро ще изпатят около 300 души ранени от различни части на I-ва и III-та армии.

Началник-станцията на телеграфа и поща съобщава, че имало вече телеграфно съобщение от Лозенград и Малко Търново през Кара бунар и Кайбиляр и иска поставката на още една жица. Гемията с дървен материал в Созопол е задържана. Поисках от началниците на частите в Созопол, Анхиало, Месемврия да ми съобщят позициите им дали са укрепени с окопи и от какви профили. Морето е силно развълнувано и духа голям вятър, обаче не е студено и повалява малко дъжд. Трен няма от Ямбол поради препълване на линиите. Нощта мирна и тиха. Турският флот не е забелязан на хоризонта.

Болни и ранени с дошлите тази нощ са около 250 човека долни чиновци в мнозинството си.

27 октомври 1912 г.

Австрийската компания „Лойд“ от Триест съобщава, че блокадата била вдигната и иска разрешение за допускане търговски параходи. Отговори ѝ се, че не може и няма да се допускат никакви параходи до второ разпореждане. Направи се разпореждане за поправка на улицата, която води до болницата, също и да се поставят няколко фенери.

Ранен и превързан е поручик Русев, брат на д-р Русев – директор на Общ. здраве. Той е от 8-ми Приморски полк. Днес е имало готови за евакуиране около 300 души, а ще останат около 150 души. От Кайбиляр съобщават на болницата, че били изпатени на партиди по 70-80 души, които пристигат и се превързват в болницата болните. Морето развълнувано през цялата нощ и влажно

време. Сведенията са, че турският флот се е появил отново към Каварна и Шабла и с прожектори е осветявал бреговете.

28 октомври 1912 г.

Болни ранени пристигнали има 361, снощи са изпратени за вътрешността 286 души. Между пристигналите има и тежко ранени, даже имало един войник в агония. Предвид сведенията, че турският флот ходел по Черно море, разпоредено е да се забрани влизането и излизането на лодки и гемии от Бургас, Созопол, Анхиало, Месемврия. Това е съобщено на началника на пристанището и на окръжния управител. Умрял е от злокачествена треска редникът от 7-ми Преславски пехотен полк Димитър Симеонов от с. Лом Черковна, живущ в с. Ветово; направено разпореждане за погребението му от 1-ва опълченска дружина.

Морето през деня и нощта развълнувано, духа източният вятър, малко дъждовно, влажно.

Сведения от турския флот никакви. Нощта мина спокойно. Пращат се както всякога транспорти с хляб и други продукти за Лозенградско. Болните постепенно прииждат и някои от тях доста сериозно ранени. Заявяват, че не са превързвани и нямали храна по пътя. Направи се разпореждане за изпращане фелдшери в Кара бунар, както и превързочен материал в Кара бунар и Кайбиляр. Обсъди се въпросът по укрепване позицията при „Подът“ и другите пунктове на укрепения пункт.

Снощи са пратени за вътрешността към 343 ранени, от които 7 тежко ранени. Останали са в болницата 164, които се превързват наедно с постоянно пристигащите.

През нощта нищо особено. Морето силно развълнувано.

29 октомври 1912 г.

Получи се рапорт от подполк. Мосинов, че е в Малко Търново с ротата си и наблюдава към Инеада и Мидия. Дадоха се наставления на подполк. Мандров и поручик 5-та батарея Панов за укрепване пункта при „Подът“. Нищо особено откъм морето. Сведенията от турския флот са, че обикалял в морето и осветявал през нощта към Калиакра с прожекторите си. Нощта е тъмна; морето

доста развълнувано. Получиха се сведения, че флотът на неприятеля в 12:00 ч. се е доближил на 5 мили до Емине и след това се е отправил отново към Калиакра. Денят бе слънчев и спокоен.

След обяд морето е доста тихо. Изпрати се 1-ва опълченска дружина да работи с една рота на „Подът“.

С трена се изпратиха около 193 души болни във вътрешността.

Заливът на Инеада

30 октомври 1912 г.

Сведения от неприятелския флот са, че се появява около Емине, Калиакра, Каварна и пак изчезва. По всяка вероятност прикрива превоза на храни от Румъния.

Времето тихо, слънчево, морето доста спокойно.

Болни и ранени съвършено намаляха да пристигат. Днес се изпратиха около 112 души; в болницата останаха около 80 души.

Вятър източен много силно духа цялата нощ. Морето е много развълнувано, небето ясно, звездно. Нощта тиха, спокойна.

Продължава се укрепването на позицията при „Подът“ от Мандровата дружина само за пехотен състав, за артилерийски окопи е оставено място, но артилерията няма обстрел и поле за действие. Обсъжда се въпросът за унищожение на двата моста при „Подът“

в случай на нужда, като се хвърлят на въздуха с мини. По нареждане на ген. Вазов, подполк. Петров урежда въпроса за устройството на транспортите и пощата от Бургас до Лозенград.

31 октомври 1912 г.

Денят много хубав, слънчев, силен източен вятър духа и морето развълнувано много.

Сведения от турския флот няма, само се забелязвали някои огньовете през нощта и пак изчезвали по направление към Созопол. Това са по всяка вероятност огньовете на рибарските лодки и ония, които вчера отидоха за дърва и кюмюр. Изпрати се една рота от Мандровата дружина в разпореждане на Ямболския комендант. Понеже кап. се командирова в Ямбол вместо него се назначава временно подполковник от 2-ра опълченска дружина Стефанов, а вместо тоя последния, поручик Кривошиев стария ротен командир и сега домакин на Укрепения пункт, каквато длъжност се определя. В болницата остават около 100 души, от които една част ще се изпратят във вътрешността. Към 17:00 ч. вечерта морето поутихна, също и вятърът.

Изпратиха се около 50 болни и ранени и остават също около 50 в болницата.

Получи се съобщение от автомобилния старши подофицер, че снощи са били прибрани около 12 души ранени войници, които били оставени до Корията при втория мост от Мандрата от турци, които избягали. Направи се разпореждане за залавянето им. Войниците са чакали около 2-2,30 ч. при Корията докато са били прибрани от автомобилите.

През нощта нищо особено по морето от страна на турския флот. Времето тихо, морето спокойно.

1 ноември 1912 г.

Времето слънчево, морето тихо.

Сведенията от морето са, че турският флот вчера около 04:00 ч. се е появил, само един параход, пред бреговете на Варна и Емине и след като е стоял там известно време отново се е изгубил. Укрепването на позицията „Подът“ продължава; също и на позицията „12

Апостоли“ се усилват профилите. Занятията с войниците, стари и млади войници, продължават усилено. Направих обиколка на позицията до „Подът“, там се работи усилено. Изкопани са няколко пехотни ложементи от средния профил и работата продължава.

Една рекогносцировка⁸ на пътя към Созопол се направи. Пътят е много лош и съвършено непоправен. Може да се ходи с кола само до керемидарниците на Ченгене скеле, до пограничния пост, гдето има една голяма непроходима бара, през която е невъзможно да се минава, ако не бъде поправена. Пътят от „Подът“ до Карагьозлер (дн. Маринка), заселеното село, е много добър – шосе, което продължавало до Урумкьой (дн. Индже войвода) – границата. Морето тихо, времето хубаво, слънчево до залязване. Нищо особено от страна на турския флот, само че от Варна съобщават за една среща с турски броненосец е била належаща за утре.

През нощта нищо особено.

Войници от бреговата отбрана край Бургас с командира си майор Христо Г. Попов, 1912 г.

⁸ Рекогносцировка – разузнаване особеностите на местността и оглед на позициите

Постъпници в болницата на Бургаската Кавалерия.

Постъпници на лечение в Бургаската етапна болница на:

22/X 1912 г.	=	395	Души	ражени
23 " "	=	336	"	"
24 " "	=	369	"	"
25 " "	=	248	"	"
26 " "	=	153	"	"
27 " "	=	305	"	"
28 " "	=	260	"	"
29 " "	=	158	"	"
30 " "	=	93	"	"
31 " "	=	29	"	"
1/XI " "	=	30	"	"
3/XI " "	=	4	"	"
<u>Всичко</u>		<u>2380</u>		души.

Болница в Бургас

Постъпници на лечение в Бургаската етапна болница,
от 22 октомври до 3 ноември 1912 г.

2 ноември 1912 г.

В 10:00 ч. сутринта се съобщава от Варна, че имало силни топовни гърмежи. Вероятно вчера предполагаемата среща на флота с турския броненосец трябва да е станала. В 10:00 ч. се забелязва една миноноска от Емине. Във Варна пристанището има голяма мъгла, чути са най-първо три топовни гърмежа, а по после към 10:00 ч. още няколко такива. Даде се разпореждане на гарнизона да бъдат готови за заемане позицията. Има и сведения, че нашите воители са прокъсали вчера в 02:00 ч. Чаталджанската линия от левия фланг и са напреднали стремително към Цариград, за да

Предвид сведенията от Варна и Емине, реших да замина за Месемврия. Тръгнах в 14:30 ч. с Ник. Киселов за водач, понеже той знае добре пътищата. Пътят, който взехме Бургас, Атанаскьой, Алекария (дн. Каменар), Чимос (дн. Ахелой), Месемврия. Сел-

ски път в по-голямата си част през нивите, ливадите, проходими, само защото беше поизсърнало, иначе много тежки и в някои места, гдето има теренища, почти непроходими. Най-тежък е пътят от Алекария до Чимос, гдето минава през няколко бари и теренища. От Чимос до Месемврия е средно добър, понеже минава по една височина и се спуска до кладенеца близо до Месемврия. Пред самата Месемврия има много пясъци и в някои места пътят е постлан с рогозки, за да не се затъва в пясъците, които са цели дюни, почти до самия град Месемврия. Стигнахме с автомобили в 16:30 ч. Срещна ни командирът на ротата поруч. Гюлмезов.

Веднага обиколихме позицията, избрана от него и усилена със стрелкови окопи. Въпреки че окопите са на съответстващите места по размерите си са твърде малки, за едно отделение или на половината от взвода. Дадох нареждане да се уголемят всички окопи, като се приспособят да заемат полурота или цяла рота. Настроението на войниците превъзходно, също и гражданите се държат добре. Помещения и храна добри. След обиколката и дадените наставления на подпор. Гюлмезов в 17:30-18:00 ч. вечерта вече в тъмно потеглихме за Бургас. Нощта малко лунна и звездна. При излизане от Месемврия взехме погрешно пътя и бяхме принудени да се повърнем след малко време при кладенеца, от гдето взехме правия път за Чимос.

След пристигането ни в Чимос решихме да вземем Алекарския път и да се завърнем по пътя, по който дойдохме. След едно пътуване от един час сбъркахме пътя, но се оправихме, като ни се показа от срещнатия пътник отиващ за Месемврия. След един час обаче, понеже беше доста вече тъмно, пак се заблудихме и вместо да вървим по пътя за Бургас, сме взели пътя, който води за с. Ески Паслии (дн. Лъка.), Ходжамар (дн. Рудник) и др. Спряхме се в полето и след една ориентировка по компаса, взехме направление на юг. Питахме едни каракачанчета и един пътник; след едно пътуване около 45 мин. излязохме на пътя за Бургас. Върнахме се около 21:00 ч. вечерта благополучно.

Нощта звездна, тиха. Нищо се не забелязва от неприятелския флот.

3 ноември 1912 г.

Времето слънчево, морето тихо.

Нищо особено от неприятелския флот тази нощ. Дадох нареди на подполковник Мандров да усили профила на окопите при „Подът“ и да се направят окопи за една двукаручна отбрана. Ранени са пратени, тежко ранени, само 5 души. Остават в болницата около 60-70 ранени и болни. Няма сведения за нови пратки от ранени. От днес почва пощата да дохожда от Лозенград.

След обяд нищо особено. Дойдоха пет лодки от Мидия с подпоручик Каназирски за провизии и други потреби за 5-ти Дунавски полк, който е бил оставен като гарнизон в този град.

4 ноември 1912 г.

Неделя. Времето добро, морето тихо.

Никакви сведения от страна на турския флот.

Болни има в болницата всичко 79, и то в мнозинството си леко ранени, само един има по-тежко ранен. Храна и други потреби има достатъчно.

Получиха се сведения от Варна, че един турски броненосец тип „Хамидие“ около 10:00 ч. сутринта се е появил на хоризонта и с бавен ход се направлява към Каварна. Предвид на тези сведения, направи се разпореждане да се не позволява на лодките на подпоручик Каназирски да заминат днес за Мидия. Нощта дъждовна, морето развълнувано. Ранени и болни не са пратени. Турският флот не пътува по морето. Нищо особено от негова страна не се предприема.

5 ноември 1912 г.

Времето дъждовно, морето развълнувано, мъгла има.

Турският флот се показва в морето във варненски води. Гемии-те за Дунавския полк не са пратени поради опасността да не бъдат захванати от неприятеля. Съобщено в Главната квартира от гдето се чакат наставления. Ранени и болни има само тези, които са от вчера т. е. 83 души. Изпратени тази заран само 5 души, дошли са 3-ма души и един офицер – подпоручик Добрев от 31-ви полк.

На пладне същото време както и тази заран. През нощта нищо особено. Морето много бурно, времето влажно дъждовно.

6 ноември 1912 г.

Морето бурно, времето влажно дъждовно.

Турският флот е около Каварна. Гемииите от Мидия са натоварени, но предвид нахождението на турския флот в близостта на бургаските води не се дава заповед на подпоручик Каназирски за отпътуване. Болни и ранени има всичко 54 души. Тази заран са пратени 8 души. Няма тежко ранени. През нощта морето е развълнувано. Времето доста хладно. От турския флот няма сведения.

Изпратени болни няма. Пристигнаха двама ранени и един болен офицер, а има и които ще заминат утре.

7 ноември 1912 г.

От турския флот нищо особено. Времето слънчево, морето тихо. Учението на войниците, както и до сега редовно се провежда; с младите войници също учението продължава. Наборът с младите войници от 1913 г. е почти на свършване. Хората бодри и готови да се явят при първо повикване в редовете. Облекло и обуца са в недостатъчно количество. Храни, хляб и други провизии редовно и постоянно се пращат. Болни около 50 души. Само един тежко ранен и вчера дошлите трима офицери са заминали за София. Получена е заповед от Лозенград до болницата да се закрие етапната болница в града и персоналът да замине за Лозенград. Направено разпореждане за пращане на болните утре за вътрешността. През нощта нищо особено от турския флот. Морето тихо, времето дъждовно, мъгливо, влажно. Окопите на „Подът“ свършени и дружината се завърна в града.

Здравословното състояние на гарнизона добро.

8 ноември 1912 г.

Времето мъгливо, морето тихо. В 08:30 ч. се получи съобщение от Варна, че в близост на Балчик и Варна са били „Барбароса Хайредин“ с два контраторпилъора и се чували силни гърмежи, след което турският флот е заминал към Емине. Поради това натоварените пет гемии с храна за Мидия се спряха, додето се разясни окончателно положението днес.

По получените разпоредби от Лозенград болницата се закри-

ва и отива в Лозенград. Тази сутрин са пратени ранени 12 души, остават още 32 души и един дошъл от Ямбол. Ходатайства се да остане за болницата един лекар с няколко от персонала, за да се лекуват тук останалите болни и заболяващи.

В 10:30 ч. съобщават от Варна. Нощес нашите 4 миноносци са излезли на рекогносцировка към Кюстенджа. След някое време се натъкнали на турския броненосец „Хайредин Барбароса“⁹, когото са атакували с мини. След дадената тревога от атакувания „Барбароса“, на помощ е дошъл един миноносец, когото също атакували нашите миноносци. Нашите моряци твърдели, че хвърлените мини са сполучливо хвърлени. След това нашите се завърнали във варненския порт, като забелязали „Барбароса“ да се направлява към Емине. Морето е много мъгляво и не могло да се вижда какво е станало с „Барбароса“. Другите два миноносца, които също са дошли на помощ, са заминали за Каварна, гдето се навъртали. Жертви нямало никакви освен един долен чин, леко ранен от осколката на граната и свършено малки повреди на миноносците, които щели да бъдат поправени след 4-5 часа.

Предположението е, че турският флот прикрива транспортите, които се пращат от Сулина и Кюстенджа и се състоят от около 5000храни и припаси – артилерийски и пехотни. Тези транспорти ще траят около 10-15 дни и се предполага, че турският флот, предвид на днешната атака, ще усили състава си с още някои корита. Варна не доближават понеже е минирано пристанището и избягват да попаднат под огъня на бреговите оръдия. Даде се заповед на подпоручик Каназирски да не тръгва до нова заповед, както и на частите на гарнизона да усилят наблюдението си по бреговата линия и да бъдат нащрек за всяка случайност. В 16:00 ч. един параход е давал сигнали и е заминал на юг, неизвестно за где.

Морето тихо и твърде много мъгливо и времето е влажно студено.

Болните почти всички изписани от болницата и им е даден отпуск за селата им. Болничното имущество всичкото прибрано.

Нощта с много бурно море и силен дъжд. Времето много дъждовно и студено влажно.

⁹ *Всъщност, става дума за атаката на българския флот срещу „Хамидие“*

9 ноември 1912 г.

Силен северен вятър. Морето извънредно много развълнувано. Времето дъждовно, влажно и студено.

Никакви сведения от турския флот. Гемииите за Мидия стоят в пристанището догдето окончателно се разясни положението им за тръгване. По наредба от Щаба на армията изпраща се: 1) една дружина от 600 души млади войници с половина от наличния кадър за Ямбол – Търново – Сеймен – Димотика за попълнение на частите от 24-то окръжие; 2) 137 млади и 213 стари войници за усилване на 29-та дружина в Ямбол да състави също 600 души. С тези две дружини се пращат по 2-ма офицери и съответстващото число кадри. Офицерите са подпоручиците Каракостов и Веселинов.

Нощта поутихна, студена и ясна. Нищо ново от турския флот.

10 ноември 1912 г.

Времето ясно, студено. Морето се поутихна.

Сведения от турския флот няма. Днес се праща дружината от 600 души млади и стари войници под началството на подпоручик Славов и Зографски. Ще тръгнат между 17:00 – 18:00 ч. вечерта за Ямбол, Търново – Сеймен, Димотика, гдето ще получат по нататъшно направление. Отделението от Осман-пазарската болница, като се натовари на кола, ще тръгне днес с надлежното прикритие. Гемииите от Мидия са задържани поради неопределението на положението в Черно море. След обяд в 17:30 ч. замина дружината от 600 души за назначението си.

Времето през нощта влажно, студено, небето облачно, морето поутихнало. Никакви сведения от турския флот. Нощта спокойна.

11 ноември 1912 г.

Времето облачно, доста влажно студено. Морето тихо.

От Созопол съобщават, че по съобщение по телефона от Созопол до с. Резово (Св. Стефаново)¹⁰ по брега и в морето нищо не се забелязва от страна на турския флот. След 3-4 дни ще се свържи Василико с телеграфа с Малко Търново – Лозенград, а от Мидия

¹⁰ Дн. с. Бегендик в Турция

1^а Опълченска Дружина До Коменданта
от 17 Опълченск. полк. на 5-ти Дунавск. пу-
А 44. ск. полк.

11 Октомври 1912 г.
с. Баня.

(Възр. Булгарск.)
Рапортъ

На №

Гръцки авиационни въз. Господинъ
Полковникъ, искания от телеграма
та въ нощта на 10-ти октомври от мяна
на пощовите разноположене по
морския бряг от с. Тавриз до
мѣстността "Бунгардския" при
с. св. Власт, заема отъ военниците
на повтренамата ми дружина.
Също на мяна е имъ бѣлозакъ
окопите за сигурна етноическо.
Свѣтъ показанието на мяна отъ
сега и правителъ още нѣкои и други не
мѣна по-досѣдни за десантъ,
но понеже още великитъ не сѣ готовъ,
то не сѣмъ обиколитъ, за това и не
сѣмъ ми показанъ на мяна.
При това, считамъ за нуждно
да добавя, че мѣстността почти
по великата мяна е свършено

Рапорт от командира на 1/17 опълченска дружина до Коменданта на БУП

работи за свързване 5-ти Дунавски полк.

Болницата наедно с д-р Табаков и всичкия персонал с няколко сестри заминават с петдесет коли за Лозенград. Тукашната болница остава с 50-60 кревата, д-р и 4-5 фелдшера и няколко милосърдни тукашни сестри. Ранени има 8 и други болни 6-7 души.

През нощта морето развълнувано. Вали силен дъжд.

Нищо от страна на турския флот, освен че в 17:30 ч. е забелязан

един броненосец, който взел направление към югоизток и се изгубил от хоризонта.

12 ноември 1912 г.

В 07:30 ч. от Емине, Месемврия, Анхиало съобщават, че турският броненосец „Меджидие“ се е доближил на траверс до Емине и след това е взел с бавен ход направление към Варна – Каварна. Морето доста развълнувано, мъгливо и влажно. Морето много развълнувано след обяд и дъжд със северен вятър вали непрестанно. По списъците от болницата от 22 октомври до 3 ноември са били превързвани и лекувани 2380 души ранени и болни офицери, подофицери и редници. Почти всичките са изпращани след един, два или повече дни във вътрешността за лечение. Те са почти всички от боевете при Лозенград, Люлебургас, Виза, Бунархисар и Чорлу. Изпратихме на варненския комендант подполковник Лудогоров сведения за заеманите от гарнизона позиции, за съображение действията на торпильорите, които са в пристанище Варна.

Нощта бурно морето, вятър, времето дъждовно, влажно. От турския флот нищо.

Донесение до началник-армията за състояние на пехотното и артилерийско въоръжение.

13 ноември 1912 г.

В 07:30 ч. преди обед турски един броненосец се появил около 20 км от Емине с ход към североизток.

Времето влажно, морето развълнувано.

Разпоредено дружините да прегледат оръжието си и патроните си и след някой друг ден, като поизсърхне малко да произведат стрелби, като стрелбището ще се покаже. Телеграфически заповядано на полковник Ангелов в с. Баня да прати една рота в пълния ѝ състав за усиляване гарнизона в Бургас. Ротата да пристигне към 25 ноември.

В 16:30 ч. се получи телеграма от майора Йосифов от Созопол, че две торпеда от по 2 метра били излезли на брега на Св. Никола и друго едно от 4,20 м в Созопол под № 8820. Съобща се веднага във Варна за това. Поясниха от там, че те са вероятно от ония че-

тири мини, които бяха хвърлени срещу „Хамидие“, който е бил въоръжен с 8 оръдия от 168 мм калибър от други 8 от 148 мм и 2 с по-малък калибър, и е имал дължина около 120 м и ширина 14 м. Бързина около 22 възела. Тези сведения са от Варна. На майор Йосифов се даде заповед да вземе най-голямата предпазна мярка при залавянето и извличането на торпедата, да съобщи №№ на двете по-малки и въобще да донесе подробно за тези торпеда.

Времето подир пладне е по-тихо малко.

От турския флот сведенията са, че един броненосец се явява от Емине към Калиакра и вечерно време взема направление към югоизток и не се вижда на хоризонта. Сигурно прави прикриване на транспортите през Румъния.

В болницата няма ранени, освен онези от вчера.

Морето доста утихнало. Времето облачно, влажно.

В 09:00 ч. вечерта пристигнаха около 26 болни от Чаталджа (23-ма от 32-ри полк, 3-ма от 29-ти полк) и се настаниха в болницата, която вече не е евакуационна, а болница каквато си е била досега. По искането на Главната квартира и Интендантство генерал Диков телеграфически се съобщи, че петте гемии от Дунавския полк от Мидия са натоварени с около 300 тона храни, че на гемииите в пристанището може да се натоварят още около 270 тона; че тук е параходът „София“ от Варна и че за 2-4 дни при попътен вятър При обикалянето обаче от турския флот черноморските ни брегове от Емине до Варна и Калиакра, рисковано е да се пращат храни по море за Мидия.

Предвид на появилата се холера в Чаталджанската турска войска, обсъдиха се мерките, които трябва да се вземат от медицинските власти за борба с тая епидемия.

14 ноември 1912 г.

Сведенията са, че турският флот снощи и тази заран е бил около устието на р. Камчия. Морето доста развълнувано, времето облачно и влажно. Болни всичко има 39, от които 23 от вчерашните от Чаталджа, а другите 16 от старите, 10 ранени и 6 инфекциозно болни.

През нощта времето поутихна, морето е доста спокойно, облач-

но и влажно. От турския флот нищо особено.

От Созопол съобщават №№ и на другите две торпеда. Пратен е един морски офицер от Варна да прибере тези торпили.

Нощта мирно и тихо преминава.

15 ноември 1912 г.

Времето тихо, облачно и доста студеничко, влажно.

Сведенията от турския флот са: „Меджидие“ с три конструкторпилъора обикалят през нощта около варненските брегове и като че ли осветяват брега към Каварна. Гемии ще останат още до разяснение положението. Също не ще се товари повече нищо и на другите гемии, които се намират в пристанището в това число и на голямата турска гемия, която е била взета на 5-ти нощта от парахода „София“, под турско знаме. Болни и ранени са дошли снощи 6 души от Чаталджа.

Всичко ранени и болни има 45 души, от които 6 са с инфекциозни болести.

От Карнобат пристигна и днес ще замине за Лозенград д-р Серафимов с един отряд служещи и няколко вагона медицински потребности, превръзки и др. На обяд морето свършено тихо, времето доста топло и малко слънчево. В 12:30 ч. три конструкторпилъора идели от Манкалия (дн. Мангалия) към Шабла и на юг. За „Меджидие“ не се виждал на хоризонта от тази заран. Дошли са още 5 души ранени от Чаталджанската линия. Карнобатската болница по липса на кола не може да бъде изпратена за Лозенград. Пътищата били много кални и тукашната болница с д-р Табаков затънала някъде към Факия, е съобщил околийския началник, и д-р Табаков е искал да му пратят конска кола, за да продължи пътя си по нататък.

Морето доста тихо. Времето облачно влажно и студено. От страна на турския флот нищо особено. Нощта спокойна.

16 ноември 1912 г.

Времето облачно с малко слънце. Морето малко развълнувано.

Положението с турския флот като вчера. Крейсерува бреговете. От Варна мичман Тодоров пристигна, за да прибере торпилите от

Св. Никола и Созопол и замина за с двама матроси и 5 гребци за 2-3 дни. Предвид малката тревога тази нощ, причинена от огньовете по рибарските лодки, нареди се да не излизат и влизат без разрешение никакви лодки. Предупредиха се постовете Бургас, Анхиало, Созопол и Месемврия за лодката и морския офицер, който отива за Созопол. Направено разпореждане, за да се представят сведения от комендантите на горните градове за гемиите и тонажа им.

Получи се от генерал Диков от Лозенград телеграма предупреждение, за да бъдем готови да се възползваме от 4-5 дни при първа заповед да изпращаме припаси, снаряди, въоръжение в Мидия. По нашите сведения, можем да пращаме ежедневно до 1000 тона до Мидия, която е далече 64 мили от Бургас. Имаме параход „София“ и други гемии, които могат да вземат за веднъж от 1000 – 1500 тона товари за Мидия.

През нощта тихо. Дъжд вали, морето слабо развълнувано.

17 ноември 1912 г.

Дъждовно време. Слабо развълнувано море.

От турския флот няма известия где е.

Болни ранени всичко в болницата 14 долни чиновци и 6 инфекциозно болни. Един ранен е пристигнал снощи.

Английската мисия, която се явява на царицата и иска да помогне на пострадалите от войната, е купила 300 000 кг брашно от Синовете х. Петрови. Това брашно, за да се натовари на вагоните, даде се нужното съдействие и ще се прати с трен за Мустафа паша и Одрин, за да го раздадат на пострадалите от войната. Времето през нощта ясно, студено. Никакви сведения от турския флот.

Всичко болни дошли тази нощ чрез Кайбиляр 13 ранени от 24-ти полк.

18 ноември 1912 г.

Времето много мъгливо и влажно, студено. Морето тихо.

Никакви сведения от неприятелския флот. Тази заран дошли от 2-ри полк 6 болни и ранени. Всичко болни и ранени 34 души. Взети са мерки болните, които дохождат от Чаталджа, да се поме-

щават в отделно помещение за всяка евентуалност. Пристигна от Емине 2-ра рота от 17-та опълченска дружина, в състав 1 офицер и 231 редници и подофицери и се намести временно в зданието на митническите стражари. Има само един На английската мисия се съобщи, че днес ще може да тръгне с трена си за Мустафа паша. Предупреди се капитана на парахода Пруткин¹¹ да бъде готов за тръгване при първа заповед и да прегледа турската гемия „Тиану“ като се приготви и един екипаж.

Нощта тиха, мъглива, от турския флот нищо. Получена заповед от Главната квартира да се натоварят параходите и гемииите, които са в пристанището и с получаване заповедта да тръгнат веднага. Товарят се парахода „София“, в гемииите от Мидия и в другите гемии от пристанището.

През нощта нищо особено. Болни всичко 39, от които 6 инфекциозни. Нови ранени няма.

19 ноември 1912 г.

Времето хубаво и малко мъгливо.

От турския флот нищо особено не се забелязва. Товари се в парахода „София“ 230 тона брашно, 2 тона захар, 200 кг лимонена киселина, 300 коняк, 300 кг чай. В гемииите от Мидия 100 тона захар, 100 кг лимонена киселина, 40 кг чай, 200 кг коняк. В поголемите гемии от пристанището 135 хиляди кг брашно, 79 999 – ечемик, фасул – 5000 кг, кашкавал – 512 кг, захар – 100 кг, подкови – 400 парчета, – 50 кг, нишадър – 50 кг.¹²

Нощес времето много мъгливо. Нищо от турския флот.

Съобщение, че ще бъдат пратени около 700 долни чинове и 25 офицери военнопленници от Мерхамли¹³ през Мустафа паша – Нова Загора – Ямбол.

Всичко ранени и болни около 42 души.

¹¹ Антон Прудкин – морски капитан, революционер, разузнавач, организатор на серия атентати срещу Османската империя

¹² Възможни са грешки при изписването на мерните единици

¹³ Битката при Мерхамли – На 14 ноември 1912 г. 11-хилядният корпус на Мехмед Явер паша е обкръжен и атакуван от българската армия в района на село Мерхамли (Мерхамлъ), днес Гърция. С капитулацията на Явер паша Османската империя напълно изгубва Западна Тракия, а почти целият турски корпус е взет в плен

20 ноември 1912 г.

Времето много мъгливо. Морето тихо.

Никакви сведения от турския флот. Товаренето на припасите продължава за Мидия. Назначен е подполковник за разтоварването на транспортите в Мидия. Мичман Тодоров заминава за Варна с прибраните торпили. Разпореждане да настаняваме военнопленниците в помещенията и хотелите. Съобщение за изпратените на 16 ноември 1912 г. автомобили в Кадъкьой¹⁴.

Получи се известие, че 25 офицери и 700 войници от взетите в плен при Мерхамли са били пратени в Бургас. В 16:00 ч. вечерта пристигнаха само 25 офицери и тяхната прислуга от 55 човека подофицери и редници. Разпределиха се офицерите в 4-5 хотела, а редниците в училище „Славейков“. Телеграфирах на началника на дивизионната област да се непращат повече предвид на това, че Бургас е край морето и е изложен на евентуална опасност при едно бомбардиране от страна на турския флот.

Времето много мъгливо, морето тихо, от страна на турския флот нищо особено не се забелязва. Нощта тиха, времето много мъгливо, морето спокойно.

Всичко ранени и болни 42.

21 ноември 1912 г.

Времето облачно, влажно. Морето спокойно.

По сведения от Емине нощес към 10 – 11 ч. са чували топовни гърмежи от към южно направление, без обаче да се знае от где са и от какво са. Варна предполага да не са от към Дерекьой¹⁵. От страна на турския флот нищо не се знае, няма сведения от морето. Созопол донесе, че до Ахтопол всичко благополучно. Направи се разпореждане за прашане, по нареждане от Главната квартира, една рота от 1-ва Опълченска дружина в с. Стралджа, в разпореждане на интенданта на 3-та армия полк. Кърджиев. Товаренето на гемии, парахода „София“ и турската гемия продължава с провизии, обаче за изпращане заповед няма, при всичките настоятелни искания на коменданта от Мидия подполк. Д.....

¹⁴ Не може със сигурност да се определи кое е населеното място

¹⁵ Не може със сигурност да се определи кое е населеното място

Морето на обяд доста развълнувано. Духа североизточен вятър. Вали дъжд.

Всичко болни 60 души, от които 54 ранени и 6 болни от инфекциозни болести.

Нощта спокойна. Времето дъждовно, влажно и студено. Морето доста развълнувано.

22 ноември 1912 г.

Времето дъждовно, студено, мъгливо. Морето малко развълнувано.

От турския флот никакви сведения. Получи се телеграма от полк. Нерезов от Главната квартира със следното съдържание: „Комендант Бургас. Варна и Бургас Комендант на укрепения пункт. 1589. На 20-ти того е сключено примирие с турците. 1351 Заместник началник-щаба на Действащата армия полк. Нерезов“. Направи се телеграфическо съобщение на комендантите в Анхиало, Созопол, Месемврия и с. Баня с наредба да се съобщи тая телеграма по частите на Гарнизоните, както и на административните власти, и да остават на позициите си, които да се неизменяват в нищо. Съобщи се същото и на частите и учрежденията в Бургас. Разпореждане за изпращане храните в Мидия няма.

Ранени и болни всичко 59 души, от които 47 се пращат в Комисията за освидетелстване за раните и да им се даде отпуск.

На пленените турски офицери продължава да се оказват услугите съгласно правилника за третиране военнопленниците. Доведеха и един турски войник, кавалерист от пленените при Мерхамли. Изпратен в 1-ва опълченска дружина за зачисление на храна, а коня в батареята.

На 17 септември 1912 г. на празника Вяра, Любов и Надежда се обяви обща мобилизация на армията. На 5 октомври, на празника св. Харитина се обяви война на турците. На 20 ноември се сключи примирието. Мобилизацията ме завари в София, войната в Ямбол, а примирието в Бургас.

По съобщение от семафорите от Емине и от коменданта на Месемврия един търговски параход, идещ откъм Варна, се направлявал към Бургас и в 10:30 ч., след като е направил един обрат, се е

спрял на километър и половина от Емине. Понеже морето е в мъгла не се виждало добре какъв параход е и под какъв флаг пътува. Прозирало се обаче, че имал името „Галата“ или „Галатея“ и като че ли имал румънско знаме, обаче точно не може да се определи. За да накара тоя параход да вдигне знамето си, ротата от Емине е дала два залпа на въздуха. Параходът вдигнал тогава само знамето си. Той стои на котва.

Ранени не са пристигнали; на 47 души се приготвят билети, за да бъдат уволнени в отпуск. Остават около 14-15 души на лечение. Турските пленници са добре гледани. Разрешено им да пишат и телеграфират на роднините си.

Времето е много дъждовно през нощта и морето развълнувано. От турския флот нищо. Нощта мирно, тихо.

23 ноември 1912 г.

Времето дъждовно, влажно, студено. Морето доста развълнувано.

От турския флот нищо. Търговският параход до Емине стои там на котва. Разпореждане е получено от Главната квартира, ген. Диков, да се пращат петте гемии от Мидия и другите след тях. Параходът „София“ ще чака разпореждане.

Морето през цялата нощ много развълнувано. Времето дъждовно, влажно, студено.

От турския флот никакви сведения. Поради развълнуваното море изпращането на мидийските гемии е спряно до утихването. Също нищо не може да се направи нито от Варна, нито от тука за спрения пред Емине търговски параход.

Болни и ранени 65 около. Уволнени са 47 в отпуск. През нощта са дошли около 45 души, които се превързват.

24 ноември 1912 г.

Предвид дългото стоене на карнобатската болница с д-р Серафимов и хранителния пункт при тая болница, направиха се постъпки чрез началника по транспорта подполк. Петров до ген. Диков да разреши да се пратят тези хора в Лозенград с всичките материали, които носят със себе си и от които се има такава не-

обходима нужда в Лозенград. От турския флот никакви сведения.

Времето влажно, студено, морето по малко утихва, но още е невъзможно да се праща каквото и да е. Има сведение от Мидия, че и там морето е много развълнувано и се изказва мнение от подполк да се праща провизията с железницата през Одрин.

Търговският параход заминава по направление от Емине към Бургас. Изпущането на този параход е много типично. Понеже времето е по-благоприятно то петте мидийски гемии заминаха за Мидия в 13:30 ч. след обяд днес. Други четири ще бъдат допълнително пратени тази вечер или утре с командите от 24-та допълваща дружина с оръжието си.

Всичко ранени и болни 61, от които 2 души са дошли от Стара Загора.

Времето през нощта влажно, студено. Морето по-малко развълнувано. От турския флот никакви сведения.

25 ноември 1912 г.

Неделя. Времето влажно, студено, мъгливо. Морето доста развълнувано.

Сведения от неприятелския флот никакви. Болни и ранени всичко 61. Получи се заповед от Щаба на армията да се изпрати 4-та опълченска дружина в Мустафа паша (дн. Свиленград) в разпореждане на началника на 2-ра армия.

Направи се разпореждане до командира на 1/28 опълченска дружина (в 3-ти ротен състав) да замине утре 26 ноември с вечерния трен през Ямбол, Нова Загора, Търново – Сеймен (дн. Симеоновград) и Мустафа паша. Мидийските гемии има сведение от Созопол, че са пристигнали и отпътували за Мидия. В 11:50 ч. се получи бърза телеграма от ген.-майор Диков да се непращало нищо за Мидия, защото блокадата не била още вдигната. Веднага телефонирах на началника на пристанището да не праща до второ разпореждане никакви гемии да излизат от пристанището. Разпореждане до коменданта в Созопол да спре гемии, които по неговите донесения не могли да пътуват поради много лошото море до второ разпореждане.

Морето през нощта развълнувано, влажно, студено време. Бло-

кадата от Черноморските брегове не е снета. През нощта тихо, спокойно.

Ранени и болни 58 души, дошли от Ямбол още 10, всичко 68 души.

26 ноември 1912 г.

Никакви сведения от неприятелския флот. Времето влажно студено, мъгливо. Болни и ранени 56 човека, след дадената отпусका на 8 ранени и изпратени в София за опериране трима редника. Един ранен войник от 41-ти полк се е поминал тази нощ. От Софийския арсенал са пратени 800 кринки, 40 сандъка с по 1200 патрона и 120 щика. Разпоредено да се получат от 2/24 опълченска дружина, да им се направи опис и да се въоръжат с по-добрите. С трена в 15:00 часа след обяд замина 1/28 опълченска дружина за Мустафа паша.

Телеграфическо донесение до началник-щаба на армията, че след заминаването на дружината в Мустафа паша и по една рота в Ямбол и Стралджа, в Гарнизона остават само около 1000 души долни чиновци с 10-12 офицери за евентуална отбрана на Бургаския укрепен пункт, които са въоръжени с кринки, бердани и манлихерки. Лозенградският комендант иска, понеже морето утихнало, да му се пратят петте гемии. Съобщи му се, че ще се чака заповедта от Главната квартира Лозенград. Карнобатската болница на д-р Серафимов заминава за Лозенград.

Морето се успокоява все повече. Нощта студена, влажна. Нищо особено от турския флот.

Болни и ранени всичко 56, дошли още 4 от Ямболската болница, изписани 3, остават всичко 57.

27 ноември 1912 г.

Времето слънчево, сухо студено. Морето слабо развълнувано.

От турския флот няма сведения. Настояване в болницата да вземат мерки за гледането на болните и за чистотата в и около болницата. Получи се сведение, че от Мустафа паша се пращат 480 долни чиновци пленници от Кърджалийската армия. Разпоредено е за тяхното приемане, преглеждане и настаняване и

прехрана. Предвид на положението в гр. Бургас направих доклад до военния министър, с началника на дивизионната област да се непращат повече нито офицери, нито долни чинове.

Нощта ясна, звездна, студена, тиха. От турския флот никакви сведения.

Ранени и болни 70 души.

28 ноември 1912 г.

Слънчево време, студено сухо.

От турския флот никакви сведения. В 08:30 ч. пристигна от Мустафа паша трена с войници 473 пленници долни чинове от армията на Мехмед Явер паша. Под конвой на една рота се отведоха в определените помещения и се назначи медицински преглед от д-р Джелебчев и турския лекар. Всичко ранени и болни от вчера 70 души. Уволнени в отпуск 19 души. Дошли днес от Ямболската болница от 24-ти полк петима ранени. Постъпиха още 4 болни турски войници от дошлите днес с трена.

Времето слънчево, ясно. Морето свършено спокойно. Никакви сведения от турския флот.

Болни и ранени всичко 60 души. През нощта дошли 86 души от Ямбол, които е разпоредено да бъдат прегледани от комисията и по-здравите уволнявани в домашен отпуск.

Сведения от Началника на движението от Свилен, че ще изпратят 35 офицери и 720 долни чинове от пленниците на Кърджалийската армия. Направихме ходатайство пред Военния министър и Началника на дивизионната област да не пращат вече, защото сме изложили съображенията си в телеграма № 2313 от 27 ноември т. г., на която военния министър отговори с № 5001, че е напълно съгласен и ще направи разпореждане до началника на дивизионната област.

Времето тихо подир обяд. Морето свършено спокойно. От турския флот никакви сведения.

В болницата всичко 146 души болни. Липса на материали и кревати за болните. Разпореди се да се реквизира от хората и търговците.

Нощта спокойна.

29 ноември 1912 г.

Времето дъждовно, топло, влажно. Морето съвършено спокойно.

От турския флот никакви известия. Натоварените гемии и парахода „София“ са още в Созопол и пристанището, чакат до второ разпореждане от Главната квартира за тръгването.

Болни и ранени всичко 146. В 15:30 ч. след обяд пристигнаха 532 долни чинове, между тях има 13 болни, които се пратиха в болницата да се държат изолирано при другите местни болни. Днешните са на прехрана при 2-ра опълченска дружина на майор Тереев, а вчерашните в 1-ва опълченска дружина на майор Вълнаров. Команда вчерашните от 23-ти Шипченски и днешните от 10-ти Родопски полкове се зачисляват на храна при 2-ра опълченска дружина.

Отново се направи ходатайство при дивизионния началник военният министър да не праща повече пленници, защото няма как да се гледат и где да се турят. Получи се допълнително сведение, че пристигат още 181 долни чинове и 36 офицери, които едни след други в 9:30 – 10:30 ч. пристигнаха и се разположиха в определените за това хотели и ханища (ханове).

Морето леко развълнувано. Времето студено. От турския флот никакви сведения. Нощта тиха, спокойна.

Болни всичко 146 души наши и 47 пленници.

30 ноември 1912 г.

Морето слабо развълнувано. Времето облачно и слънчево

От неприятелския флот няма сведения. Получи се официално съобщение от началник-щаба, че пристанищата Бургас и Варна се откриват за руски параходи. От ген. Диков Лозенград да се пратят само созополските гемии до Инеада и Мидия, а „София“ и другите гемии във Варна, гдето щял да пристигне руският параход да се натоварят тези последните на него, руският параход, за всичко обаче да се чака заповед.

Предвид липсата на болнични материали, распореди се да се отвори стаята при на 24-та дружина и да се предадат материалите в разпореждането на аптекаря на болницата, за да бъдат

използвани за болните. Всичко днес имаме 61 щаб и обер-офицери и 1241 долни чиновци от пленниците изпратени от Мустафа паша. Нареден медицински преглед. Има около 40 болни от тези, които са поставени в отделни помещения в болницата, повечето от обикновена диария и изстинка. Наредено е двамата лекари, турски пленници, да..... пленниците. За тая цел да ходят в болницата и в помещенията, като си турнат червения полумесец на ръкавите.

Направи се подробен доклад до началник-щаба за положението в Гарнизона в бойно, хигиенично и продоволствено отношение и се поиска изпращането на пленниците в други вътрешни градове. Турските пленници си поместиха щаб-офицерите 7 души в с тримата лекари. Обер-офицерите 54 в хотел „Империял“ и „Македония“. Това разместване се направи за намаляване на разходите по офицерите и долните чиновци да.....

Болни в болницата 37 души наши, другите 109 души са уволнени в отпуск. Турци всичко 45 души, а двама днес са умрели и са погребани с техен ходжа.

Морето през нощта тихо, времето звездно, студено.

1 декември 1912 г.

Морето тихо. Времето слънчево, студено.

От турския флот няма никакви сведения. Получено от ген. Диков да се пратят мидийските гемии. От Созопол донесли, че в 09:00 ч. са заминали. От Варна сведения, че „С.....“ руския параход щял да пристигне днес в един часа следобед. Ще се натовари с приготвените храни и материали след 5-6 дни и ще ни съобщят, ако има още място да пратят парахода „София“ и другите гемии.

Съобщение от началник-щаба на армията като отговаря на вчерашния телеграфически доклад, че е направено разпореждане да се изпратят военнопленниците на друго място. До изпращането им разпорежено да си стоят под ведомост на началника на и неговите помощници подпоручиците и Христов; долните чиновци да си стоят при дружините 1-ва и 2-ра опълченска в отрядните помещения.

Турските лекари да ползват болните турски войници, като избераат и прислугата им; да носят червения полумесец.

От Варненското комендантско управление съобщение, че днес в 01:00 ч. пристига параходът „.....“ с 8000 тона вместимост. Почнали да товарят. Да им пратим „София“ и турската гемия. Направихме разпореждане „София“ с гемията да тръгнат в 12:00 ч. през нощта за Варна. Да спрат в устието на р.Камчия и да чакат миноносеца или друг параход да ги заведе във варненското пристанище.

Натовари се „София“ с около 200 000 кг, а гемията с 46 000 кг. Съобща се, че има още 7 гемии с около 206 000 кг и се споменаха два реморкера¹⁶ „Бургас“ или „Левски“ или друг някой да ги вземат от бургаското пристанище и ги отведат във Варна. „София“ отпътува в 00:30 ч. през нощта.

Нощта тиха, звездна. Морето спокойно. Никакви сведения от турския флот, който види се, е някъде в турски води съгласно сключеното примирие.

2 декември 1912 г., неделя

Времето облачно, студено. Морето тихо.

Сведения от Стара Загора, че първият трен с храна е заминал през одринската гара за Чаталджа и напред ще се праща храна на чаталджанската войска през Одрин и по море чрез руските параходи, които ще дохождат във Варна и Бургас.

Направи се донесение в Щаба на армията и Дирекция санитарни части, че съгласно рапорта на единствения лекар в Държавната болница в турските пленници, заболели, се е констатирало заболяване от диария и дизентерия, а един умрял от диария профузи. Лекарят намирал (считал), че имало болни холерици. Поискахме най-бързи мерки да се вземат за борба и запазване Гарнизона и гражданите от възможна епидемия. Съобщихме, че в града, болницата и никъде няма никакви средства за борба срещу епидемията и че пленниците 61 офицери и 1241 долни чиновци са още в града и се моли да се преместят в други градове.

Няма съобщение за пращане от Варна на реморкери, но има съобщение, че ще се прати „София“ да вземе седемте гемии и да ги отведе във Варна. Морето тихо, времето ветровито, от запад

¹⁶ Реморкер – влекач; по време на Балканската война българският военноморски флот разполага с два влекача – „Варна“ и „Левски“

вятър. Облачно. Сведения, че треновете извозват край Одрин до Чаталджа. От турския флот няма сведения.

Наши ранени и болни 38, турски болни 64 в отделни помещения.

3 декември 1912 г.

Морето тихо, времето слънчево, малко спокойно.

От турския флот няма сведения. Направи се разпореждане за окончателното изолиране на турските болни, от които един е умрял в помещението. Заповяда се да се мине в болницата и да се направи аутопсия, за да се констатира от що е умрял. Поискано е да се достави за парахода „София“ 50-60 тона въглища. Отговорено от Военното министерство, че негова е работа, не Параходното дружество, при всичко, че „София“ носи хранителни припаси за войната. Параходът „София“ излязъл от Варна е тръгнал за Бургас. Направи се разпореждане да бъдат готови седемте гемии и щом дойде „София“, да ги вземе и отведе за Варна. „София“ дойде от Варна и в 02:30 ч. през нощта, взе седемте лодки и ги отведе във Варна.

Морето тихо, спокойно. От турския флот никакви сведения.

Болни 36 наши и турци 64.

4 декември 1912 г.

Времето слънчево, топло. Морето тихо.

Съобщение циркуляр № 100 от 4 декември 1912 г. от началник-щаба на армията до коменданта в Бургас, че през времетраене снемането на блокадата на черноморските брегове от турския флот е позволено на търговските параходи на чуждите държави да посещават пристанищата Бургас, Варна и Балчик. Веднага телеграфически се съобщи това на комендантите в Анхиало, Созопол, Месемврия и с. Баня. Съобщи се и на чуждестранните агенции на параходи това разрешение, също на „12 Апостоли“ и дружините и пристанищното началство.

Съобщи се, че руският параход „Киев“ ще дойде в Бургас, от ген. Диков, да се натовари с брашно и други припаси. Съобщение от интенданта на 3-та дивизия да се натоварят всички

във вагони и заедно с други свестни припаси да се отправят до Караагач – Одрин, отгдето ще отидат в Чаталджа. Разпореждания се направиха да се изпратят всичките храни в най-скоро време.

Времето добро, прекрасно. След обяд малко дъждовно. Морето тихо, спокойно.

Болни и ранени всичко 24, останалите 16 са уволнени в отпуск. Турци 45. От вчерашните 64, 21 оздравели, 3 умрели, 5 отново постъпили – всичко 45 души болни от изстинка, проста диария и други болести.

Морето тихо, спокойно, никакви сведения от турския флот. „Киев“ още не е пристигнал.

5 декември 1912 г.

Морето спокойно, времето слънчево.

Разпореждане от ген. Бочев да се пратят пленниците в Шумен. Понеже няма нареждане до началника на гарата, изпращането ще стане утре. „Киев“ пристигна в 16:30 ч. вечерта и се установи на кея. Разпоредено да се товари с брашно и други припаси от Бургас, Карнобат и всичко, което ще се изпрати от вътрешността. Разпореждане за опазване гарнизона и града от епидемията.

Нощта спокойна, тиха.

6 декември 1912 г., Никулден

Времето хубаво, слънчево. Морето спокойно.

Сведения от турския флот няма. Днес в 17:00 ч. ще бъдат изпратени в Шумен под командата на подпоручик Иванов 60 души щаб- и обер-офицери и граждански чиновници и 692 долни чиновове. Разпоредено е за съставяне трен от 15 вагона и отиването на пленниците в 16:00 ч. на гарата – влагалището. Изпратиха се всички военнопленници в 17:30 ч. вечерта. Параходът „Киев“ се товари с продоволствени припаси.

Следобед морето спокойно, тихо.

Болни наши войници 28, турци 29. Нощта тиха, спокойна, звездна.

7 декември 1912 г.

Времето слънчево, топло. Морето тихо, спокойно.

Разпоредено е да се изпрати за Шумен и вторият ешелон пленници турци всички 501 долни чинове, под началството на подпоручик Койнаков с команда от 50 долни чинове. Параходът „Киев“ продължава да се товари усилено. Днес в 05:00 ч. се прати втори ешелон от пленените долни чинове за Шумен под началството на подпоручик Койнаков, състоящ се, че от 489 долни чинове пленници, под охраната на 50 войници.

Остават всичко от пленниците 49 долни чинове и един лекар, между които 6 помаци и едно българче от Одринско. Болни и ранени всичко 15 души наши и 35 турски пленници.

Времето хубаво, морето тихо.

Продължава, но много бавно, товаренето на парахода „Киев“, товари се по 250-300 тона, когато капитанът иска по 600 тона. Взели са мерки да се товари по-бързо с брашно, ечемик, които се пращат от ген. Гешев от Стара Загора, с трена и други припаси.

Нощта тиха.

8 декември 1912 г.

Времето хубаво, слънчево. Морето тихо, спокойно.

Товаренето на парахода продължава. Поиска се списъкът на всичките офицери за представянето им за награда, списъците да бъдат представени не по-късно до 15-ти того.

Болни и ранени наши 17, турски пленници 35, от които 2-ма умрели, остават 33 души. Умрелите са от пневмония. Усилени мерки се следват за предпазване от епидемията.

Морето тихо, спокойно. Времето хубаво. Нищо особено от морето.

9 декември 1912 г.

Времето слънчево. Морето тихо.

Пристигна от Варна катерът „Левски“ с пет гемии от седемте, които бяха пратени да отнесат храни за парахода. Двете се откачиха и отнесени в Месемврия и Созопол от вятъра. Товаренето на провизии продължава усилено. Въпрос за триците от х.Петров от

Ямбол. Питат от ген. Диков може ли да се пратят за 15 дни провизии в с. Подима (Турция, район Чаталджа) и близкия чифлик. Отговори се, че може и има храна и други припаси. Товаренето на „Киев“ става усилено и с мауни¹⁷ откъм морето и с работници от кея. Пристигна един трен от 10 вагона с ечемик, пратен от ген. Гешев от Стара Загора, който се товари в торби от Бургас в парахода „Киев“. Болни и ранени наши войници 18 души, турски войници 33 всички.

От Малко Търново подполковник Мосинов иска да се завърнат частите му, които заемат с. Пиргополу, с. Блаца и с. Маджура¹⁸ понеже от Св. Стефаново до Инеада се подело от 1/4 дружина от Созопол. Запитване от Созопол има ли и колко негови гемии от Св. Никола до Инеада.

Нощта тиха, спокойна.

Болни наши 18, турски 33.

10 декември 1912 г.

Времето е хубаво. Морето тихо, спокойно.

Заповед от ген. Диков да се прати една гемия в с. Подима на кап. Сотиров с провизии за 15 дни за 1000 души. Наета една гемия от Бургас, товари се и ще отплава тази нощ. Товаренето на парахода „Киев“ продължава усилено.

Болни наши 21, турци 30.

През нощта времето облачно, морето мъгляво. Нищо особено. Параходът „Киев“ продължава да се товари усилено.

11 декември 1912 г.

Времето облачно, доста студено. Морето тихо.

Параходът продължава да се товари усилено, за да замине възможно по-скоро. Получи се сведение, че един руски параход ще донесе един вагон материали за Червения кръст. Разпореждане веднага да се прати с таз вечерния трен за София. Направи се подробен рапорт за състоянието на Бургаския укрепен пункт до на-

¹⁷ Мауна – голяма лодка за пренасяне на стоки

¹⁸ Селища в Източна Тракия, Турция. Голяма част от българските семейства напускат тези села и се заселват във Василико (дн. Царево).

КОМЕНДАНТСКО
УПРАВЛЕНИЕ

№

191... год.

гр. Бургасъ.

Началнику Щаба на
Армията

Въ гр. Ловечградъ

Репортъ

На Тургаския Укрѣпенъ пунктъ
е възложена задачата да охранява херсонско-
то крайбрежие отъ с. Тозиленъ до с. Аммилянъ
и да задържава гр. Тургасъ, Анхисо, Созополъ,
Мелеврия, отъ неприятелскиятъ въстателство.
За изпълнението възложена задача, съгласно
телеграмата Въ отъ 26 Септември т. г.
№ 353, войсковиятъ частъ заела съгласуващитъ
отбранителни разположенія, то прѣбиващата линия:
1) 1/4 Орхидеиска възмемиска дружина участъка
отъ с. Тозиленъ до с. Ешино; 2) 1/4 Пѣвненска
Орхидеиска дружина отъ с. Кайпорозъ до с.
Киллеръ - Салихлеръ; 3) 1/34 пѣвненска възмемиска
дружина отъ с. Кайпорозъ - изборъ до с. Пам-
корово и с. Урдияквой; 4) Въ гр. Анхисо и Ме-
леврия съ изправени по една рота отъ 24^{те}
Аммилянска дружина; 5) Въ гр. Тургасъ като
общъ резервъ е оставена: 24^{те} войсковая рота
дружина 1/24 етлическа, 2/24 възмемиска и 1/28 амми-
лянска дружини, а 1/34 турска възмемиска дружи-
на заедно съ пограничнитъ роти заемана

Репорт № 2641 до Началникъ щаба на армията, 11 декември 1912 г.

чалника на Щаба на армията. Изложи се състоянието на гарнизона до първите числа на ноември и сега се поиска пращането на две дружини и една батарея по-лека, за да стане гарнизонът съвършено подвижен и да може да изпълни с достойнство възложената задача. Рапорт има № 2641 и се прати със запечатан секретен печат до началник-щаба в Лозенград.

Болни наши 62 и турци 29, един умрял. Параходът, който донесе вещите за Червения кръст замина обратно в 00:30 ч. през нощта.

Нощта ясна, тиха. Нищо особено.

12 декември 1912 г.

Товаренето на „Киев“ продължава усилено. Гемията, която е наета, за да замине за Мидия – Подима, е натоварена и заминава днес. Морето е тихо, времето слънчево, топло. Написа се рапорт до началник-щаба, за да се определи разряда на длъжностите на коменданта и помощник-началника на укрепения пункт. Днес замина в 15:30 ч. и параходът „Киев“, натоварен приблизително с 5000-6000 тона храни и други припаси.

Времето звездно, морето тихо.

Болни и ранени наши всичко 25, излезли от вчерашните 37, турски пленници 29.

13 декември 1912 г.

Времето слънчево, тихо, морето съвършено спокойно.

Катерът „Левски“ по заповед на командира замина за Варна. Разпореждане отново за почистване на града съвместно с гражданските власти, които дават в разпореждане на войсковите части 12 коли от 16-те, които има в общината.

Доктор съобщава, че по изследването на софийските бактериолози се оказало, че има епидемични признаци в ония, изпратени за изследване от един умрял турски войник. Затова официален рапорт има издаден от същия лекар. Разпореждане за почистване болницата, около болницата, казармите и казармените дворове, които се разпределиха между 24-та допълваща дружина и батареята.

Времето хубаво, морето спокойно. Майор Тереев при приемане

на сапуна от с комисията, на която е председател, се е контузил от удар по главата при излизане от хамбара, гдето е бил сапунът.

14 декември 1912 г.

Времето малко облачно, морето спокойно.

От полковник Мосинов от Малко Търново известие с молба да се направи разместване на частите му от с. Маджура и с. Блаца след 22 декември. Телеграфическо разпореждане, че сме съгласни; за продоволствието да го устрои както намери за добре, и че ще му се пратят цървули и други след някое време.

През нощта морето спокойно. Нищо особено. Ударно се прочиства града от боклуците и нечистотиите.

Болни и ранени наши войници 76, турци 27.

15 декември 1912 г.

Времето ясно, студено. Морето спокойно.

Товари се гемия за Созопол, гдето се чувства нужда от храна за гарнизона. Продължава се чистенето на града по всичките дворища и улици от войниците и агентите на общината. След обяд морето спокойно.

Болни наши 37, турци 27. Най-сериозни мерки са взети за чистотата в града, казармите, болницата.

Днес нито една телеграма от никого и от никъде. Дали не е за тишие пред буря.

16 декември 1912 г.

Времето мъгливо, влажно, студено. Морето спокойно.

Ако и да е неделя обаче, в интерес на хигиената в града чистенето и хвърлянето на боклуците и калищата усилено продължава.

Получена е заповед от началника на 3-та дивизионна област до командирите на 24-та допълваща дружина 1/24, 2/24 опълченски дружини да преминат в разпореждане на началника на 3-та дивизия. От 24-та допълваща дружина подпоручик Ангелов и подпоручик Попов; от 1/24 опълченска подпоручик Бубов и подпоручик Ив. Павлов; от 2/24 опълченска подпоручик Иванов, подпоручик

КОМЕНДАНТСКО
УПРАВЛЕНИЕ

№ 2880

18 декември 1912 год.

гр. Бургасъ.

Мелише

По Началникъ Щаба на
Армията в Бургасъ.

Репортъ.

Отъ самото начало на обявяване вой-
ната, на повърхностъ ми Бургаски крепостъ
пунктъ бѣ възможна задачата да защитява
отъ неприятели послѣдствата градоветъ:
Бургасъ, Анхиало, Созополъ и Мессемврия и да
охранява крайбрежието на Чернѣ море отъ
с. Созоженъ до Атлантикъ. Но почитъ, съ настѣпва-
нето на Армията въ предѣлитъ на Турция,
охраната на градоветъ бѣ продължена отъ
Атлантикъ на югъ до Василево, Антоново и
до Ижада. Едновременно въ Бургасъ бѣ устроенъ
и магазинъ за снабдяване, съ храна и други
притам, галието на дѣйствиелата Армия
прѣбрагали предѣлитъ на Турция, за што
средствено се изграждаха и сега продължаватъ
да се изграждатъ цѣли тренове, суконфти
транспорти и напоителни цѣли паракеди
и тили съ храна. Независимо отъ горното
въ гр. Бургасъ, при великата оскѣдностъ на
медицинеки персоналъ и болнички прина-
длежити бѣха убхувани и медаки повере
отъ 3000 болни и ранени наши артицери и
войници, каймо те говорид за крайшеитѣ
отъ Мустафа Паша въ турски пѣшеки
офицери и 1224 долни чинове, които бѣха
прѣбрашени въ гр. Шуменъ. Както имашъ
истѣта съ репортитѣ си отъ 11 и 12 XII м. "

Репорт № 2880 до началникъ щаба на армията, 18 декември 1912 г.

Димитров Апостол и подпоручик Стефанов Димитър. Ще се дадат пари на тези офицери и заповед да заминат за местоназначението си утре. Подпоручик Бубов е заминал днес (17 декември) със сутрешния трен.

Руският параход „Моряк“, който донесе 18 000 каси газ от Батуми, замина обратно в 23:30 ч. през нощта.

Морето спокойно. Нощта звездна, тиха.

Болни наши 33, турци болни 27.

17 декември 1912 г.

Времето слънчево, студено. Морето прекрасно.

Офицерите, които ще заминават за 3-та дивизия, получиха пари от аванса, взет от Българска народна банка, и утре ще заминат през Лозенград и през за 3-та дивизия. Вместо тях се назначават подпоручик Даскалов, завеждащ болницата и временно изпълняващ длъжността комендант на гарата от Месемврия подпоручик Гюлмезов за ротен командир в Анхиало, поручик Бояджиев от Созопол, командир на 7-ма рота от 2-ра опълченска дружина; майор Ив. Петров, ротен командир на 1-ва рота от 1/24 опълченска дружина, и подпоручик Мръвков за ротен командир на 2-ра от 1/24 опълченска дружина. След заминаването на офицерите в 3-та дивизия ще се предприше да заемат длъжностите новоопределените офицери.

Болни наши 31, турци 27.

Нощта спокойна. Никакви особени сведения няма.

18 декември 1912 г.

Времето слънчево, малко ветровито. Морето спокойно.

Назначените за 3-та пехотна балканска дивизия офицери от 24-та допълваща дружина и 2/24 опълченска заминаха днес през Лозенград за Чорлу. Издаде се надлежната заповед за изключването им от списъка на офицерите в укрепения пункт, а също и за назначените на длъжностите им офицерите от Месемврия, Созопол и Бургас. Понеже командирът на 1/24 опълченска дружина съобщава, че има нужда само от един офицер за ротен командир на 1-ва рота, да се отмени телеграфно командироването на подпоручик

КОМЕНДАНТСКО УПРАВЛЕНИЕ

ТАЙНО

ДИСПОЗИЦИЯ

№ 2

№ Бургаски Укрѣпенъ Пунктъ

19 Декември 1912 година, гр.Бургасъ.

§ 1

Бургаски укрѣпенъ пунктъ Ковѣренни и Бургаски укрѣпенъ пунктъ обхваща гра-
доветъ: Бургасъ, Анхиало, Созокопъ, Месебрия; крайбрежията
на Черно-море отъ с.Грозевенъ на вгъ до с.Линида и раз-
положеніи въ тѣхъ войсковы части и отдѣления .

§ 2

Задача на Укрѣпени пунктъ На частитѣ, влизащи въ състава на укрѣпени пунктъ,
е възложена задачата: а/ Да защитяватъ градоветъ: Бургасъ,
Анхиало, Созокопъ и Месебрия; б/ Да охраняватъ цѣлото

крайбрежие отъ с.Грозевенъ до с.Линида, отъ коюбгатежността на неприк-
телската Турска Армия и да отблъснатъ и унижатъ всѣка неприкелска
часть, която би се опитала да направи или би импривила какъвто и да би-
ло десантъ въ заетитѣ отбранителни участъци.

За усилюето постъпване на костантъна и въ законѣ двамъ въ ча-
сти на ковѣренни и укрѣпенъ пунктъ да се развита най-голяма дѣ-
телность, ходъничность, нападателски духъ, като при това се извърши точно
настоящата диспозиция.

§ 3

Отбранителни участъци на укрѣпени пунктъ Въ бойно отношение Бургаски укрѣпенъ пунктъ се
раздѣля на слѣдующитѣ отбранителни участъци:

1. БУРГАСКИ УЧАСТЪКЪ - Обема гр.Бургасъ и край-
брежието отъ "НАМАРОСЪ" до "НОДА" включително.
2. АНХИЛОСКИ УЧАСТЪКЪ - Обема гр.Анхиало и край-
брежието отъ "НАМАРОСЪ" до с."ЧИМОБЪ"
3. СОЗОПОЛСКИ УЧАСТЪКЪ - Об.м. гр.Созокопъ и край-
брежието отъ "НОДА" до с.Грозевенъ
4. МЕСЕБРИЙСКИ УЧАСТЪКЪ - Обема гр.Месебрия и
крайбрежието отъ с.Чичковъ до с.Власъ .

Диспозиция № 2 по Бургаския укрепен пункт, 19 декември 1912 г.

Ив. Петров от 1/17 опълченска дружина.

Болничният лекар доктор ... съобщава, че от опитите и бактериологическите изследвания, направени в ямболската болница, се установява, че е нямало холерично болни от умрелите турски войници, които бяха и са на лечение в тукашната болница. Разпоредено е да донесе с рапорт за това. Болни, ранени наши 32, турци 27.

19 декември 1912 г.

Времето слънчево. Морето спокойно.

Сведения през нощта от ген. Диков, че руският параход „Моряк“ ще тръгне на 20 декември, натоварен с шинели, пушки, патрони. Да се назначи комисия за пристанището и да се съобщи. Комисия се назначи от майор Тереев, подпоручик Берлинов и подпоручик Славов. „Моряк“ по справка във Варна е още там и днес в 11:00 ч. ще си замине.

Времето е ясно, звездно, студено. Морето тихо, спокойно.

Болни всичко наши 26 и 27 турци.

20 декември 1912 г.

Времето ясно, слънчево. Морето спокойно.

Сведенията от Варна са, че „Моряк“ е заминал днес. Съвършено затишие. Направи се разпореждане за приготвяне място в дъното на пристанището за товара на параход „Моряк“. Пригответи се диспозиция № 2 по Бургаския укрепен пункт за в случай на евентуално подновяване на неприятелските действия, ако се прекъснат преговорите за мира в Лондон.

Строги мерки са взети за чистенето на града и хвърлянето на боклуците и нечистотиите.

Болни наши войници 27 и турци 27.

Направи се разпореждане да се пратят в Месемврия и Анхиа-ло още по 220 патрона манлихерови на пушка, та всичко по 400 патрона. Разпространи се лъжлив слух за падането на Одрин. За пръв път пристигна в пристанището от Варна параходът „Кирил“, носещ трици. Пристигна около 18:30 ч. вечерта.

Нощта звездна, спокойно море, студено.

Секретно

Записка

г. Бургас, 22 декември 1912 г.

Като първите приключенията през зимата, по данните на Командата, мащабът на работите най-малко до 28 декември, ги погледна от следното нахит:

1° За всички всички метери на пълноценната в издръжка и колкото ще работите на дълготрайните откъди укрепения в укрепителна в.

2° Кои работите от отбранителните в укрепителна инсталации за вой. издръжка на неприятели нападени

3° Как да се организират на дълготрайните в издръжка на командите. Тъй ще бъде първата в линия, от резервист.

4° На издръжките в издръжка, за първостепенни и резервистите и т.н. и от това профит се формират издръжките в издръжка.

5° В какво отношение се издръжките в които ще се работи издръжките в издръжка и се вие разпоредител в издръжка, резервист, резервист, резервист и т.н. Ако издръжките имат нужда от издръжка, разпоредител за издръжките.

6° Прогнозата и се на него в издръжките и се оконтинент, които се приготвят. Да се издръжките открито и се издръжките профитите и, ако има нужда.

7° В какво отношение, материалите и материалите се бойните издръжките, които имат в издръжките и в издръжките команди.

8° Тъй се определят за бойните издръжките издръжките, се командите издръжките персонал и материалите издръжките

9° Тъй, за кои работите се определят за бойните вие в издръжките бойните издръжките и кои ще вие издръжките в издръжките в издръжките издръжките

Т. Командата,
Майор: Родолф.

Записка с указания до частите на укрепения пункт

21 декември 1912 г.

Времето студено, с голяма слана, тихо, слънчево изпосле. Морето също тихо.

Потвърди се, че слухът за Одрин е лъжливо разпространен. Дошли са поручик Бояджиев от Созопол във втора дружина и подпоручик Мръвков в 1-ва опълченска дружина. Последният се назначава временно командир на 4-та рота вместо командир от същата дружина, която е в Стралджа.

Болни наши 30, турци 27.

Нощта облачна. Морето малко развълнувано.

Параходът „Кирил“ си заминава за Варна.

22 декември 1912 г.

Времето облачно, доста студено. Морето слабо развълнувано.

От Варна сведения, че параходът „София“ ще докара на буксир гемията „Теану“, която беше пратена с брашно, за да бъде натоварено на руския параход. Разпореждане да се разтовари и се препрати по железницата. Два повредени руски аероплана, докарани по железницата, се стовариха в депото в митницата, за да бъдат обратно препратени на поправка.

Началникът на 3-та дивизионна област генерал Бочев пристигна и прави разследване по някакви в мелницата Синове х. Петрови.

Една мисия от четири белгийски лекари, един руски лекар и три милосърдни сестри рускини ще пристигнат. Да им се даде гостоприемство, съобщават от Сливен.

Нощта облачна, студена. Морето доста развълнувано.

Болни наши 31, турци 27.

23 декември 1912 г.

Времето слънчево, малко облачно. Морето слабо развълнувано.

Разпореждане гемията „Теану“ да се неразтоварва до понеделник, 24-ти того. „Моряк“ още не е пристигнал. Очаква се да пристигне днес или утре с товара си.

24 декември 1912 г.¹⁹

Времето начумерено.

Получиха се пари за ноември заплата. Пристигна през Цариград австрийски „Лойд“ в пристанището. Пушкиите и патроните, които ще дойдат с „Моряк“, да се натоварват в Софийския арсенал. Дойдоха много ранени войници да им се дадат цървули, а също им се ходатайства да им се отпусне

Архиварят на пункта Юрдан Стефанов се уволни от служба. Той си вършеше много добре работата. Със съжаление го изпратих. Уволнени трима офицери в отпуск.

25 декември 1912 г.

За парахода „Моряк“ ни слуху, ни духу. Гемията „Теану“ не е още разговарена. Нощес „Лойд“ си отиде. Стоварил преимуществено и други стоки.

26 декември 1912 г.

Днес имаше първи сняг със слаб вятър.

27 декември 1912 г.

28 декември 1912 г.

Времето стана малко по-топло и снегът почна да се топи.

Комендантският адютант му предстои от 1-ва опълченска дружина на 24-то военно окръжие да замине за Чорлу в 3-та дивизия. Разпоредих да взема подпор. Берлинов за интендантски адютант вместо подпор. Белопитов.

29 декември 1912 г.

Времето облачно, снежно доста влажно, студено.

„Моряк“ не е пристигнал с товара си. Дойдох от София снощи в 23:30 ч.

Понеже находущите се в държавната болница 41 болни турски редници и един лекар са свършено оздравели и могат да пътуват,

¹⁹ Между 24 и 28 декември дневникът е воден от коменданта на пункта полковник Лазар Обрешков. Ръкописът е нечетлив и се публикува със съкращения.

Бургас 29/12/12

I Общоморска Дружина
№ 17 и Дюрасионски полк
№ 103

25 Декември 1912 г.
с. Бургас.

Штаб

До Коменданта на 5 Укреп
ленс Мундире

в. Бургас.

Рапорт

Въз основа на данните за обстановката / фисотризицията /
по повторения Виз укръплен пункт № 19 от 1912 г.
по № 2 и прилаганата към него допълнителна
дописка Виз Господина Молдовина, съдържана:

1) За сега изпълнен съставът на дружествената
и при ротата, по-точно еднакво с в. Бургас / отпор /
дневния въздух на 558 километра. Силно начало съобра-
бите значително по-голям, но много се увеличава
отъ съществено по № 23 отъ "Закон за укръплеността
на военните сили" и се боят, обаче не, сега
намаля; обаче, която компания не е още изготвена
да се започне укръплеността на отъ наблюдение на
противника и, укръплеността се въвеждаше и
се повишаваше и се увеличава съществено и
дълго време Цар и отечеството.

2) Най-вече приликата приликите за десетите дни изградил
ника изгледите приликите приликите, при
"Иракли" и между "Виле-Борич" и "Виле-Бургаския",
дадено обаче сравнително много въпреки това
но тихо, отговори всички и веднага се образуват
на вътреш домини, но въпреки това отговори
и силно и по-малко от всички, обаче не, отговори
отговори, с които и се се издигне отговори.

3) Въз основа на данните за обстановката / фисотризицията /
по повторения Виз укръплен пункт № 19 от 1912 г.
по № 2 и прилаганата към него допълнителна
дописка Виз Господина Молдовина, съдържана:
Във разпоредбата райони се на укръплеността
рождат отговори по всички отговори въпреки
отговори до разпоредбата, обаче не, отговори
отговори и отговори отговори и отговори

Минимално изградено.

Рапорт до Коменданта на Бургаския укрепен пункт, 25 декември 1912 г.

по заповед от 3-та балканска дивизия ще бъдат отправени в град Шумен, за която цел се направиха разпореждания в 1-ва опълченска дружина да приготви команда от 1 старши подофицер и 5 редника, в 24-та допълваща и да ги конвоира и в гарата да приготви вагон за превозването им с военния трен в 05:00 ч.

Претоварването на гемията „Теану“ продължава, една част за Мустафа паша, а друга до Тулово – Плачковица. Превозът с вагони.

Времето снежно, облачно, доста студено, морето слабо развълнувано.

Болни наши 26, турските 27 съвършено оздравели.

По заповед от дивизията адютантът подпоручик Белопитов заминава за Чаталджа през Ямбол утре с пътнически влак. Вместо него дохожда подпоручик Берлинов.

30 декември 1912 г.

Времето облачно, снежно, топи се снегът; доста влажно и студено.

Днес в 05:00 ч. ще заминат турските пленници за Шумен. В 05:10 ч. след обяд заминаха за Шумен 40 редника и 1 лекар турски военнопленници. Сведения се получиха от Варна, че „Моряк“ е пристигнал там и разтоварва; дали ще дойде в Бургас обаче неизвестно. Има заповед началник гара да приготви трен от 15 вагона за същата цел.

Времето дъждовно и влажно, но не студено. През нощта заваля сняг, но скоро спря да вали. Нищо особено.

31 декември 1912 г.

Времето облачно, сняг вали, морето леко развълнувано.

В пристанището има американски параход с газ. Комисия в Окръжното управление, за да се реши как да се продава газът, за да не бъде изложено населението на експлоатация.

Наличният състав на Укрепения пункт към 1-ви януари 1913 г. е следния:

щаб-офицери – 8

обер-офицери – 26

портупей-юнкери – 5
лекар – 1
подофицери – 246
редници – 3539
млади войници – 710,
от които в Бургас :
щаб-офицери – 5
обер-офицери – 16
портупей-юнкери – 3
подофицери – 142
редници – 1932
млади войници – 710

Частите съставляващи укрепения пункт са следните:

I. 24-та допълваща дружина, 1/24 опълченска дружина, 2/24 опълченска дружина, 5-та батарея 75 мм, 3-та нескорострелна 75 мм батарея, 4 картечници от Видинската крепост в гр. Бургас.

II. 2-ра рота от 24-та допълваща дружина в гр. Анхиало, 4-та рота от същата дружина в гр. Месемврия, 1/17 опълченска дружина в гр. Баня, 1/4 опълченска дружина в гр. Созопол.

Освен тези части има още погранични взводове от Гъозекен до Анхиало и до с. Инеада на Черно море и моряци по семафорните постове. Въоръжение пехота манлихери, бердани и кринки. Артилерия 12 далекобойни нескорострелни и 4 картечни оръдия със съответното въоръжение. В града (Бургас) има държавна болница, в 24-та дружина приеман болничен покой с около 100 кревата. Има още две аптеки, от които само една работи, и една дрогерия.

Пътищата в Бургас, както и в целия окръг, с изключение шосето Бургас – Айтос, са в плачевно състояние. Нищо не е предприето за подобрието им. Морски път и съобщения със Созопол, Анхиало, Месемврия, солниците при Атанаскьой се поддържат слабо с лодки и кораби, и мауни.

В пристанището няма никакви параходи освен дошлите досега един руски параход „Киев“, български от Варна „София“, който всичкото време до сключване примирието бе задържан от Комендантството в пристанището; катера „Левски“, който доведе гемиите, които бяха изпратени във Варна с храна; гемията турска „Те-

ану“ – старо негодно за нищо корито; парахода руски „Херсон“, който донесе газ; един американски, също с газ, и около 30-40 помалки и по-големи гемии, които носят сол, брашно, дърва, кюмюр и др. между градовете по морския бряг.

Треновете вече циркулират, може да се каже правилно, пътническият излиза в 08:10 ч. сутринта и пристига в 22:20 ч. вечерта; войнишкият излиза в 05:10 ч. вечерта и пристига около 16:30 – 17:00 . вечерта. Циркулират също и товарни тренове по разпределение на жп ведомството.

Нощта снежна, студена. Морето спокойно.

Болни 22.

1 януари 1913 г.

Времето снежно, студено. Морето доста тихо.

Разтоварването от гемията „Теану“ продължава. През нощта снежно, облачно, студено. Морето развълнувано.

Болни и ранени 22.

2 януари 1913 г.

Времето снежно, влажно, студено. Небето облачно. Морето слабо развълнувано.

Сведения от Варна, параходът „Моряк“ разтоварва и днес или утре ще тръгне за Бургас, за да стовари назначеното за стоварване тука. „Теану“ продължава да се претоварва. Американският параход е в пристанището и носи около 20 000 каси американски петрол. Понеже от по-рано имаме около 18 000 каси руски газ, да се определи цената на сандъка единия по 12,50 и на каса 13-13,50 лв. Също и за другите

Морето нощес развълнувано.

Ясно, доста студено.

Болни 21 човека.

3 януари 1913 г.

Времето ясно, студено, замръзнало. Сняг има на вълнолома и на блоковете камъни, които преграждат пристанището при фаровете. Околните върхове са всички покрити с дебел сняг.

Сведения от Варна, че „Моряк“ ще пристигне днес в Бургас с натовареното. Разпореждане за приемането и разтоварването му. „Моряк“ в 14:00 ч. пристигна с около 15 000 шинела и патрони. Разтовари се и си замина обратно през нощта. Американският параход с газ още продължава да разтоварва.

Времето, нощта студена, замръзнало. Морето доста развълнувано. Болни всичко 21.

4 януари 1913 г.

Времето студено, замръзнало, снежно. Морето развълнувано.

Предвид възможността за подкачване военните действия дадох се наставления до командирите на Анхиало, Созопол, Месемврия и с. Баня да се наблюдава морето и своевременно да се донася от постовете и семафорните постове.

Направи се разпореждане, при пръв удобен случай, да се подведат под клетва младите войници от набор 1913 г. Товарът на „Моряка“ е 15 167 шинела, 543 сандъка берданови патрони, по 1152 в сандък, и 9 сандъка подаръци за 1-ва, 2-ра и 3-та армии от руско-българското общество в Петербург. Изпратени патроните за Софийския артилерийски склад, шинелите до разпореждане, и пакетите до армията през Стралджа – Ямбол.

Ходатайства се да се дадат на Гарнизона по 4000 шинела, за да се облекат войниците и опълченците. Разрешава се от Главната квартира да се позволява на чуждите поданици, имащи редовни паспорти, да си отпътуват по местата. Сведения от „Лойд“, че утре пристига един параход в пристанището от Цариград. Сведения от Варна, че пристига параходът „България“ с 781 875 кг ечемик и 27 105 кг сено. Разпореждане ще се даде за разтоварване като пристигне.

Болни всичко 27 души.

Времето доста се разпусна, топи се. Морето силно развълнувано, има мъртви вълни. През нощта нищо особено. Морето продължава да бъде развълнувано.

5 януари 1913 г.

Времето ясно, студено, слънчево. Морето развълнувано.

Параходът „България“ пристигна. Разпореждане за разтоварването. Пристигна също един параход от „Лойд“ и „София“ от Варна. Разпореждане за изпращане шинелите в склада на гара Караагач, Одринско. Искане направихме за 2000 шинела поне, защото хората са свършено голи, студът захвана и заболяванията се увеличават. Изпратени са тайни записки до частите на укрепения пункт с наставления по диспозицията от 19 декември 1912 г.

Болни 29 с ранените.

В пристанището пристигнаха „България“, „Кирил“ от Варна с припаси хранителни и два парахода „Лойд“ през Цариград от Триест с търговски стоки. Параходът „София“ си замина през нощта. Американският ще си замине утре.

Морето доста развълнувано. Нощта спокойна.

6 януари 1913 г.

Времето облачно, не е студено. Морето спокойно.

Кръщенски парад по случай празника Богоявление. Хвърляме кръста в морето. Съобщение от ген. Диков, Лозенград, че не може да ни дадат шинели, но да се иска реквизиране на ямурлуци и кожуси от мястото. Изпращат се провизии за Тулово, Свилен (Свиленград) и други пунктове. Болни всичко 29.

7 януари 1913 г.

Времето ясно, топло, слънчево.

Продължава се пращането на шинелите в Свилен и брашно от „Теану“. Даде се сведение в Тиловото управление за количеството на зърнените произведения, които се намират в пристанището и което възлиза на около 8000 тона зимница и 2000 тона други припаси. Продължаваме пращането след обяд на шинели и припаси.

Болни 27.

8 януари 1913 г.

Времето ясно, мъгляво, топло.

Разпореждане да се не пращат повече шинели в Караагач и да се даде сведение на ген. Гешов, Стара Загора, да пратят количество шинели. Разпореждане за това. Изпратиха се около 90 хамали ра-

ботници в Дедеагач за разтоварване пристигналите там параходи. Донесение за това в Главното тилово управление и телеграфно съобщение на командирите на гарите в Ямбол, Нова Загора, Търново Сеймен (дн. Симеоновград), Караагач, Димотика и Дедеагач. За приготвяне болницата за случай нови действия:

В болницата има 4 големи помещения по 30 кревата; 2 по 5 кревата; 12 по 2 кревата; 2 инфекциозни отделения по 13 кревата. Всичко 180 кревата. Намират се сега: в централните 4 помещения 90 кревата, сега заети само 23; в инфекциозните има 13 кревата. Недостатъчност: 77 кревата, 46 сламници, покривки – одеала 76; чаршафи 36 за покривките, за легла – чаршафи 40, възглавници 26, калъфи 40, халати 300, ризи 333, гащи 279, чорапи 183. Нужни са 200 кубика дърва, а има само 6000 кг. Въглища са нужни 15 тона – няма съвсем. Газ има 10 каси, нужни още 20. Лъжици нужни 100, има само 80, емайлирани канчета има 78, нужни също 100 парчета. За медикаментите ще се направи особено искане. Болни имаме всичко 23 войници. През нощта ясно, доста студено.

9 януари 1913 г.

Времето ясно, слънчево, доста влажно, топло. Морето тихо.

Пратиха се наставления на командира на 1/34 дружина в Малко Търново относно дейността му по отбрана на неговия участък от Резово до Инеада. Пристигна в пристанището руският параход „Саратов“, носещ със себе си различни консерви месо, чай, медицински принадлежности и др. Направи се разпореждане да се изпратят на бойната линия и в София.

В 12:30 и 13:30 ч. много гъста мъгла над морето, та се невидя да даже на 30-40 крачки. Слънцето положително в мъгла. Морето тихо, спокойно.

В 18:30 ч. вечерта по направление на юг се забелязали големи светкавици, които имаха изглед да са от облаците, които бяха на хоризонта; понякога обаче изглеждаха да са не от облаците, а като че ли светкавици от нощна бомбардировка или от някои морски прожектори. По събраните сведения тези светлини са били забелязани в цялата област на юг от Бургас. И не можа да се разузнае какви са тези светкавици. Болни 28 души.

10 януари 1913 г.

Времето облачно, влажно, дъждовно доста топло. Морето спокойно.

Разпоредване консервираните меса, донесени от „Саратов“, да се задържат до второ разпоредване. От апаратната стая на бургаския телеграф съобщиха, че Главната квартира и Щабът на армията се пренесли в Димотика, а в Лозенград са останали само Главното тилово управление и онова на Съобщенията и етапите.

Консервираното месо, донесено от „Саратов“, възлиза на 3290 каси. Разпоредване да се прати по назначение.

Крайбрежната линия Гъзекен – Инеада има около 200 км и се намира между $41^{\circ} 90'$ и $42^{\circ} 80'$ северна ширина.

Разпоредване за съставяне послуж. списъци на офицерите от Укрепения пункт. Телеграфическо съобщение от Главната квартира от Димотика, че **Укрепения пункт се преименува в бригада за наблюдение морските брегове със заповед № 50**, която ще ни бъде пратена по пощата.

Разпоредване от ген. Диков за разформироване транспортното депо и линия, като се уволняват всички по домовете им. Отговори се от Военното санитарно управление по въпроса за аптеката и дрогерията, че въпросът бил от компетенцията на местните санитарни власти; поради това се отнесохме до Дирекция за опазване общественото здраве по същия въпрос.

Времето след обед дъждовно, топло, а в 15:30 ч. заваля смесено дъжд и сняг; влага има доста. Морето тихо, спокойно.

Болни 27.

11 януари 1913 г.

Времето облачно. Морето спокойно.

Разпоредване, за да се премести от арменското училище в турско училище. Вход. № от 17.09.1912 г. до 05.10.1912 г. 368, от 05.10.1912 г. до 1 януари 1913 г. – 2097. Изход № от 17.09.1912 г. до 05.10.1912 г. 327; Изход № 05.10.1912 г. до 1 януари 1913 г. – 2047.

Болни 41.

Наличният състав на Укрепения пункт до днес: *Виж таблица на стр. 106 – 107.*

№	Наименование частите	Офицери	Подофицери	Редници
1	Щаб на укрепления пункт	3	3	8
2	24-та допълнителна дружина	3+3 портупей юнкери	24	429
3	1/24 Опълченска дружина	5	28	620
4	2/24 Опълченска дружина	6	51	385
5	5-та батарея	1	18	137
6	3-та батарея	1	7	108
7	Картечна батарея	---	3	24
8	1/4 Опълченска дружина	6+1	40	744
9	1/17 Опълченска дружина	5	40	510
10	1/34	6	40	700

Млади войници	Нестроева рота	Лекари	Други	-----
---	---	---	---	---
747	283	1	---	---
---	---	---	---	---
---	---	1	2	---
---	---	---	---	1 офицер
---	---	---	---	1 офицер складовете
---	---	---	---	1 офицер началник пристанище
---	---	---	---	1 офицер
---	---	---	---	1 офицер началник гара
---	---	---	---	---

КНИГА II

12 януари 1913 г.

Времето ясно, слънчево. Морето спокойно.

В 08:30 ч. пристигна в пристанището параходът „Император Александър II“, идещ от Цариград, от гдето тръгнал вчера в 06:00 ч. вечерта. На борда му беше кореспондента на 3-та армия, който подаде писмо-телеграма със следното съобщение:

„София. Турският военен министър Назим (Назъм) паша, адютантът му Салих бей, кап., министърът на вътрешните дела Решид паша и други цивилни, убити във Високата порта от Енвер. Махмуд Шефкет, Велик везир и Иззет паша, главният комендант с циркуляр кани нацията за започване военните действия.²⁰ Султанът под натиск утвърди новото положение. На посланическата нота отговор официален не последва. Положението извънредно забъркано. Привържениците на арестувани. Два полка кавалерия и пехота начело Енвер положиха пред паметника на свободата клетва. На 14-ти съм в София. Моля разпореждане да не ме спрат. Варна. За да не ме спрат да Ви донеса това за знанието Ви.“

След тая първа телеграма друга с по-подробно изложение се изпрати на военния министър и началник-щаба. Първата се прати също в Димотика – началник-щаба на армията, а втората се съобщи в Сливен – началника на 3-та дивизия и коменданта на Варна.

Съобщи се също на комендантите в Анхиало, Созопол, Месемврия и с. Баня за революцията в Цариград, като се напомни диспозицията от 19 декември 1912 г. под № 2 и се нарежда за най-строга бдителност по морския бряг и заеманите участъци. Изпрати се също на военния министър и началник-щаба в Димотика препис от телеграмата на кореспондента на в. „Утро России“²¹, че дженгълмените на Великите сили ходили в турското министерство и

²⁰ В Османската империя е извършен преврат начело с Енвер паша, който заедно с Мехмед Талат паша и Джемал паша въвежда т. нар. „Диктатурата на тримата паши“.

²¹ Руски ежедневник, издаван в Москва в периода 1907 – 1918 г.

заявили, че посолствата не могат да признаят това ново правителство, защото то със сила захванало властта. Повиках представителя на руското параходно дружество – г-н Кънев, който ни съобщи трета телеграма на кореспондента на в. „Утро России“ от Москва, с подробно изложение на революцията в Цариград, която е станала на 10-ти того, часа между 15:30 – 18:00 след обяд в петък.

Параходът „Александър II“ като идещ от Цариград, който е обявен за заразен от холера, не се допусна да дебаркира пътниците и след като стовари стоката, която е носил за Бургас, отпътува за Варна в 21:00 – 22:00 ч. през нощта. От постовите в Емине съобщават, също и от Месемврия, че около 00:30 ч. е бил забелязан да заминава за Варна. Съобщение от Варна, че параходът „България“ ще пристигне натоварен със стоки и друго за Бургас.

Времето ясно, тихо, влажно. Морето спокойно.

„България“ от Варна пристигна, носеща товари чужди за Бургас.

Болни 42.

Виж таблица на стр. 112 – 113.

13 януари 1913 г.

Времето ясно, студено. Морето спокойно.

Нищо особено. Вчера вечерта Министерският съвет поиска сведения за онова, което се знае по революцията в Цариград. Съобщени се, че освен онова, което е изложено в телеграмата до военния министър от тази заран, нищо повече се не знае. Не е забелязвана никак по морето черноморската руска флота. По сведения от Варна тя се мобилизирала и като че ли се явила някъде около Кюстенджа. Това обаче не може да се утвърждава с положителност.

Болни 42.

Времето слънчево. Морето тихо. Нищо особено се не забелязва. „България“ продължава да разтоварва. През нощта тихо, спокойно.

14 януари 1913 г.

Времето дъждовно, студено, вали малко сняг, духа северен вятър. Морето слабо развълнувано.

Литиско

Заповед

По Бургаския отряд по охраната на
крайбрежието

№ 1

14 Януарий 1913 г. гр. Бургас.

§ 1

Въ основами телеграмата отъ Главнокомандующаго Армии отъ 10 Януарий 1913 г. № 1750 и Высочайшаго Заповѣда по Дѣйствию Армии отъ 26 Октомврий 1912 г. № 50, повременая иа Бургаски Укрѣпени издана се приемана въ "Бургаски отряд по охрана на крайбрежието". За началник на отряда е имъ назначенъ Авѣ съ права на Бургаския Командиръ отъ 26 Септемврий 1911 г., а Помощникъ на имъ по Бургаския Укрѣпени Пучинтъ Майоръ Поповъ Христо на основами евангит телеграмата и Высочайшаго Заповѣда се назначава за Помощникъ-Главнокомандующаго на Бургаския отряд по охрана на крайбрежието съ права на Командиръ на полкъ, отъ 6 Октомврий 1912 г. Това като обявлява се по частитъ отъ евангата на дивизий Бургаски Укрѣпени Пучинтъ считамъ за дълъ да Поблагодаря на г.г. Офицери, чиновници и войници за отличнио-примѣрната имъ и преданна на Н. В. Царя-Главнокомандующаго и Отечества служба. Не се евангива, се тѣхната служба въ евангата по-временята имъ Бургаски отрядъ и въ бъдущаще бжде, тъй еднъ примѣрно въ вѣско отношение както и до сега.

1.

Заповед по Бургаския отряд по охрана на крайбрежието, 14 януари 1913 г.

Наименование на частите	Офицери	Полкови командири	Подофицери
Щаб на Укрепения Пункт	3	–	2
24-та допълваща дружина	3	3	24
1/24 опълченска дружина	5	–	28
2/24 опълченска дружина	6	–	51
3-та нескорострелна батарея	1	–	7
5-та нескорострелна батарея	1	–	18
Картечна батарея	–	–	3
2-ра рота от 24-та дружина	1	–	4
4-та рота от 24-та дружина	1	1	9
1/4 опълченска дружина	6	1	40
1/17 опълченска дружина	5	–	40
1/34 опълченска дружина – приблизително	6	–	40
Болницата	1	–	–
Складове	1	–	–
Всичко	40	5	266
В гр. Бургас	21	3	130

Редници	Млади войници	Нестроеви	Лекар	Фелдшер
8	-	10	-	-
429	745	283	1	2
620	-	-	-	2
385	-	626	-	1
100	-	-	-	-
137	-	-	-	1
24	-	-	-	-
167	-	-	-	-
168	-	-	-	-
740	-	-	-	2
510	-	-	-	2
700	-	-	-	2
7	-	-	-	2
-	-	-	-	-
4095	745	909	1	14
1710	745	909	1	8

Получи се заповед от Действащата армия № 50 от 26 декември 1912 г. Издаде се на основание тая заповед, заповед № 1 на Бургаския отряд, която се умножила и се прати по частите. Поискаха се сведения за количеството на патроните, които се намират в дружините, за да се попълнят частите, които нямат достатъчно.

Пристигна в Бургас директорът на Опазване (общественото) областното здраве д-р Русев и държа малка реч за опазване от холерата. Събранието свършено слабо посетено поради голямата кал и лошото време.

Болни 45.

Нощта студена, замръзна всичко.

15 януари 1913 г.

Времето ясно, студено, замръзнало. Духа северен вятър; морето слабо развълнувано.

Издаде се заповед за съставянето и формирането на Щаба на Бургаския отряд. Разпореди се да умножат и разпратят по частите.

Времето студено. Морето слабо развълнувано.

От Реквизиционната комисия заявяват, че говеждото и агнешкото месо е доста привършило и искат да се дава на войниците биволското. Направи се запитване в Дивизионното интендантство в тоя смисъл. Поискахме шинели от Военното министерство за опълченците, които са почти всички без облекло и обувки – цървули. Отговори се от председателя на Главната реквизиционна комисия, че Главното тилово управление е разпоредило да се разделят между дивизионните области шинелите и ще се съобразят с нас за шинелите, които трябва да оставят за частите.

Болни 55 и ранени.

16 януари 1913 г.

Времето ясно и студено. Морето доста развълнувано.

По запитването за месото на войниците, разрешава се да се дава 2 пъти в седмицата свинско месо, а в тези дни на войниците евреи по порция сирене.

Съобщава се, че в Трета балканска дивизия се отпускат 1804 шинела, от които само 450 за частите. 24-та допълнителна дружи-

на и другите опълченци остават без облекло и обувки. Донесение от Първа опълченска дружина на 34-ти Троянски полк подполковник Мосинов, че двете роты, които има в Малко Търново и Инеада, ще прати на смяна на другите си две роты в с. Подима. Последните като дойдат да заемат брега от село Резово до Инеада.

Ходатайство пред Главния интендант в Стара Загора, щото ротата от 1/24 опълченска дружина, която беше пратена по заповед на началник-щаба в село Страджа и напоследък отново пратена в Стара Загора, да се повърне обратно в дружината си. Също ходатайство и за ротата, която по същата заповед бе пратена в разпореждането на коменданта, е в град Ямбол. Изпратиха се листи за попълване от господата офицерите със сведенията, искани от Трета балканска дивизионна област.

Времето ясно, влажно, студено. Морето развълнувано.

Болни 54 с ранените. Болницата минава вече в гражданското ведомство.

17 януари 1913 г.

Времето облачно, сняг вали, влажно. Морето слабо развълнувано.

Получена шифрована телеграма от помощник-главнокомандващ генерал Савов, че преговорите са прекъснати. Заповед да се приготвят армиите и отрядите за действия, които евентуално може да последват от страна на неприятеля. Най-късно до понеделник 21-ви тогo 16:00 ч. след обяд по силата на тая телеграма с тайната шифрована телеграма до началник-щаба искаме разрешение да затворим пристанището. Даде се разпореждане на началник-пристанището да се изгасят фаровете от тази нощ до второ разпореждане и да не се допускат никакви кораби, параходи и лодки да влизат и излизат от пристанището. Също се даде телеграфно разпореждане със секретни телеграми до комендантите на Анхиало, Созопол, Месемврия, с. Баня в същия смисъл.

Даде се секретна телеграма до 1/34 опълченска дружина в село Малко Търново да не праща двете си роты на смяна на ротата в с. Подима, додето от там не се завърнат другите сменени роты. Състави се тайна заповед (диспозиция) № 1 по Бургаския отряд

предвид бъдещите военни действия.

Съвместно обсъждане с началник-отряда за действията на отряда при евентуално нападение или десант на неприятеля при Созопол, Бургас, Анхиало и Месемврия. Реши се да се действа настъпателно с гарнизона от Бургас, съгласно заповед № 1 по Бургаския отряд, която днес да се прати тайно на частите на отряда. Съобщено е от Управлението на пристанището, че в складовете имало 20 000-25 000 каси петролеум. Да се иска от надлежното министерство да се пренесе този петрол в Каялии, като се остави в града нужното количество за осветление.

Съгласно телеграмата от Главното тилово управление, ген. Диков, да се възстанови транспортната линия Бургас – Карабунар – Факия – Кайбиляр с всичките ѝ етапи. Разпоредено до началника на транспортите поручик Кънчев да остави всичко по местата като възстанови линията. Поискано е да се пратят коли за тая цел. Съобщено е, че руска мисия от Пловдив 1-2 лекари и 6-7 сестри щели да дойдат утре. Делегатът на Червения кръст г-н Гавалюгов да се справи (като справка) в Стара Загора, окръжният управител и делегатите на Червения кръст с кой трен ще дойдат.

Имаше известие, че един параход „Лойд“ ще пристигне в пристанището. Разпореждане да се запалят фаровете до началника на пристанището. Реквизиционната комисия иска да се прати по море 30 000 кг ечемик в Мидия, по искането интенданта на Трета армия подполковник Донев (Денев). Разпореди се да съобщи в Трета армия. Интендантът да се отнесе за тази цел в Главното тилово управление, защото няма нито параход „София“, нито други държавни или частни мауни.

Времето ясно, студено. Морето развълнувано. Северен вятър духа силно.

Болни 54 души.

18 януари 1913 г.

Времето студено. Морето тихо. От вчерашния север вятър вълните са толкова големи, че целият вълнолом до фара от горната и от страна на преградните страни е в ледове, замръзнало.

Предвид на студеното време, разпореди се да се топят поме-

щенията на 5-та батарея, като се реквизират или купят печки. Разпорежда се да се дава на войниците само говеждо, овнешко и 2 пъти свинско месо в неделите и никак биволско. Обиколих по защитата и коментира се тяхното състояние. Донесение от подполковник Иванов и капитан Панов, че направили рекогносцировка на околностите откъм лозята и видели Атанаскьойската като направили и преценка в случай на действия в това направление.

Телеграма от началник-щаб на действащата армия № 2502 от 21 януари да се запрети посещението на пристанище. Разпореждане в смисъла на тази телеграма до началника на пристанището и комендантите – обърна се вниманието на дружинните командири да подсилват караулна служба, особено патрулирането из града.

Болни 53, ранени и други.

19 януари 1913 г.

Времето мъгляво, студено. Морето слабо развълнувано. Вълноломът още е в ледове от онзиденшните вълни и северния вятър.

Параходът „Лойд“ отпътува. Разпорежи се да се съобщи на Агентството, че от понеделник се затваря пристанището за всички параходи, като се добави, и че ще се минара пристанището. Утре ще пристигне един параход от Цариград с 50 000 кг сапун, подарен от Червения кръст за армията. Разпореждане за разтоварването му с хамали и поставянето му в склада, дорде се получи ново разпореждане за изпращането в частите.

Съобщение, че ще дойде един руски параход с кожуси и захар, за пушането му ще се наново съобщи. Съобщение телеграфно от 1/34 опълченска дружина от Малко Търново, че опълченската дружина излиза от състава на отряда и се туря на разположението на Общата главна квартира. Заповед за излизането на дружина от отряда и влизането ѝ в разпореждане на Главната квартира. Съобщава се на дружините и батареите за дохождането на парахода със сапун от Цариград.

Болни 59.

20 януари 1913 г.

Времето слънчево и студено. Морето тихо; ледът още стои на вълнолома.

Телеграфно разпореждане от Главното тилово управление на армията да се съберат 1150 коли от трите околии и 1250 от Ямбол и другите три околии, и добре прегледани, подковани и добре хранени волове да се пратят в Лозенград от Бургас и в с. Караагач, Одринско. Дадено разпореждане от окръжния управител до всички околийски началници и кметове в по-скоро време да се изпълни това нареждане. В пехотата се говори, че армейският дивизион и други обози са дошли до пълна негодност и евентуално, за да не се остане без обоз, се разпорежда да се образува този обоз. Паракорветът със сапун от Цариград е пристигнал и се разтоварва във влагалището.

Донесение от 1/34 дружина, че излиза от Бургаския отряд и влиза в разпореждане на Главната квартира. Разпореждане до сокополския комендант повече да не праща донесение за състава на 1/34 дружина, защото тя вече е подчинена на Главната квартира.

Болни 61.

Времето облачно, топло. Морето свършено малко развълнувано. Нощта спокойна.

21 януари 1913 г.

Времето облачно, доста студено. Морето спокойно.

Заповяда се на Отряда, че от днес, съгласно заповедта от Главната квартира, пристанището е затворено за всички чуждестранни параходи. Съобщено е пред г-н Александров от капитана на австрийски „Лойд“ параход „Галиция“, че турците онзи ден били минирали Босфора при Кавак.

Донесение шифровано за това на началник-щаба на действащата армия в Димотика. Командирът на 1/34 опълченска дружина донася телеграфно, че от Щаба на армията му е заповядано да не сменя ротите си с ония от с. Подима. Разпореждане от Тиловото управление при Димотика да се прати сапуна по Червения кръст в I, II, III, IV армия в гара Караагач, а едно известие командването в Лозенград и Чорлу. Разпореждане към 2/24 опълченска дружина

да сандъците и ги натовари на вагони за прашане по назначение.

Яви се руският доброволец подпоручик от руската армия от Димотика с открит лист, за да пътува в Русия. Даде му се обратно лист да пътува чрез София или Русе през Румъния, понеже параход вече няма. Той бил ранен при Битоля като доброволец в сръбската армия. Изпратиха се сведения, искани от 3-та балканска дивизия за офицерите в Гарнизона с означение кога са произведени (в чин), каква длъжност заемат и от кога, какви награди имат.

Направи се разпореждане до командира на 24-та допълнителна дружина за два ... коня да прати в 24-та опълченска дружина. Офицери в дружината са: щаба на Бургаския отряд – 3; 24-та допълнителна – 5; 1/24 опълченска – 6; 2/24 – 6; 1/4 – 6; началник военно окръжие – 1; 3-та и 5-та батареи – 2; 1/17 – 5.

Болни – 62.

През нощта морето тихо, спокойно.

22 януари 1913 г.

Времето слънчево, тихо и морето спокойно.

Първият ден на втория период от военните действия. Поправен е шифърът до началник-щаба, с който се съобщаваше за минирането на Кавака при Босфора, понеже при първото подаване е бил погрешно съставен. Получена заповед от началника на действащата армия за прехрана на войсковите части да става само от реквизиционната комисия. Разяснение на тази заповед, че се касае само за частите, които се намират в новоосвободена България.

Времето дъждовно, топло. Морето слабо развълнувано. Нощта спокойна.

Болни 56 с ранените.

Наличното състояние, приблизително, на Бургаския отряд е следното: *виж таблица на стр. 120 – 121.*

Рапорт от командира на 1/24 опълченска дружина, че 4-та рота пристигнала в Бургас; разпореждане да се помести в училището „Св. св. Кирил и Методий“.

Наименование на частите	Щаб офицери	Обер офицери	Полкови командири
Щаб на отряда	2	1	–
24-та допълваща дружина	1	2	3
1/24 опълченска дружина	1	4	–
2/24 опълченска дружина	1	5	–
3-та нескорострелна батарея	–	1	–
5-та нескорострелна батарея	–	1	–
Картечна батарея	–	–	–
1/4 опълченска дружина	1	5	1
1/17 опълченска дружина	1	5	–
2-ра рота от 24 дружина	–	1	–
4-та рота от 24 дружина	–	1	1
Всичко	7	26	5
В Бургас	5	14	3
Болница и складове	–	2	–
За Бургас общо	5	16	3

Подофицери	Редници	Млади войници	Нестроеви	Лекар	Фелдшер
1	-	-	10	-	-
25	421	751	309	1	2
28	653	-	-	-	1
56	564	-	-	-	1
7	100	-	-	-	1
18	135	-	-	-	1
3	24	-	-	-	-
54	714	-	-	-	1
48	700	-	-	-	1
4	167	-	-	-	-
10	166	-	-	-	-
254	3644	751	319	1	9
138	1897	751	319	1	6
-	-	-	-	1	2
138	1897	751	319	2	8

23 януари 1913 г.

Съобщение от Главната квартира, че на 24 того ще пристигне от Цариград параходът, да се пусне в пристанището и разтовари стоките на частни лица. Разпореждане до батареите и дружините да не го вземат за чужд неприятелски параход. Времето слънчево. Морето тихо, спокойно. Болни 57. Съобщение до началника на войсковите части и гарнизони, че военните действия се считат започнати от 21 того 07:00 ч. вечерта. Разпореждане за пращането на сапуна в с. Караагач.

Нощта спокойна. Никакви сведения за неприятелския флот, който според чуждите вестници е излезнал от Босфора по направление за нос Малатра.

24 януари 1913 г.

Времето слънчево, тихо. Морето спокойно.

Съобщение от Главната квартира, че в събота ще пристигне един руски параход с газ, идещ от Батуми. Разпореждане да се пусне в пристанището до началниците на войсковите части и командването в Созопол, Анхиало, Месемврия.

Съобщение на варненския комендант за това, че турците товарели някои военни припаси от Кюстенджа и че възможно е турски флот да почне прикриваемост, както през примирието. Постоянно от вчера става проверка на транспортите и ешелоните, които пристигат в града и се пращат по направление на Лозенградско.

Разпореждане за снабдяване с храна 1-ва рота от 1/4 опълченска дружина, която заема брега при Василико. Телеграфирано на коменданта в Малко Търново и на дружинния командир на 1/4 дружина да поиска от там помощ. От Бургас и Созопол е рисковано да се прати с лодка, защото пристанищата са затворени по заповед началник-щаба на армията. Искане от командира на 1/17 дружина да се смени 2-ра рота от Бургас и да отиде в Месемврия, а ротата в Месемврия да се върне в Бургас. Разпоредено да се отложи смяната предвид започване военните действия.

Болни 50.

Нощта тиха, спокойна.

25 януари 1913 г.

Времето слънчево, ясно, топло. Морето тихо, спокойно.

Раздадени са 346 чифта обуца – цървули между дружините. Разпореждане да се допускат лодки от Созопол, дето вземат храна за войската и гражданите. Транспортите пристигат по малко и много бавно. Преглеждат се и се пращат към Лозенград постепенно.

Болни 50 души.

През нощта морето спокойно, нищо особено.

25 I 1913

Во наличностъ, въ оръжейния складъ, — пушки и патрони

Пушки

1. Манлихерови пушки	32
2. Берданови	къма
3. Хршикови пушки	460.

Патрони.

1. Манлихерови патрони	349500
2. Картежни патрони	86400
3. Берданови патрони	251904
4. Хршикови патрони	къма

Наличност на пушки и патрони в оръжейния склад, 25 януари 1913 г.

26 януари 1913 г.

Времето слънчево, доста студено. Морето спокойно.

Разпореждане до кмета в Алан кайряк (дн. Ясна поляна) да прати 84 сандъци берданови в 1/4 дружина в Созопол, а 34 манлихерови в Бургас на командира на допълнителната дружина. Съобщено на дружинните командири да ги приемат и да издадат разстави.

С телеграма 2645 от началник-щаба на армията се заповядва да включим в състава на гарнизона 11-та, 29-та, 32-ра допълващи дружини, които щели да бъдат преведени в Бургас. Разпоредено да се показват със заповеди по Отряда в очакване. Разпоредено е пред кметството за приготвяне квартира, в Реквизиционната комисия за приготвяне на храна. Направи се проект за тяхното организиране в дружини с четири ротен състав.

Болни 52 души.

27 януари 1913 г.

Времето слънчево, мъгливо. Морето спокойно.

От командира на 1/4 опълченска дружина се получиха сведения, че турците осветявали тази нощ с прожектори пристанището и по сведения от Главната квартира, като че ли искали да правят някакъв десант. Също такива сведения са получени и от Зейтин бурун (Маслен нос). Направи се разпореждане до началниците на отбранителните участъци да усилят наблюдението по морето, като им се съобщиха и телеграмите от 1/4 дружина и отпосле в Зейтин бурун.

Предвид на създаденото положение предупреждение командира на 1/24 опълченска дружина майор Вълнаров да бъде готов да замине с дружината си в подкрепление на 1/4 дружина, като земе селото Мехмечкьой (с. Росен) с две роти и селото Сара муса (с. Веселие) също с две роти и щаба на дружината в Мехмечкьой. Направи се разпореждане за приготвяне казани за варене храна на пристигащите 11-та, 29-та, 32-ра допълнителни дружини като вземат такива от 1/24, 2/24 и 24-та допълващи дружини. Телеграфно съобщение от началника на 3-та дивизионна област, че в 15:00 ч. тръгвала от Сливен 11-та допълваща дружина в състав 926 души, а утре в 9:00 ч. друга дружина от 1067 редници. Разпо-

реждане за пристигането им и настаняването им на квартира чрез помощта на градските агенти. Тренът ще пристигне, очаквано в 20:30 ч. вечерта.

В 15:30 ч. се спусна много гъста мъгла. В пристанището пристигна руски параход, идещ от Батуми с газ. Той нищо не е срещнал, нито видял по морето. Бил първият, който отнесъл храна в Дедеагач. Нарича се търговски параход.

Болни 53 души.

28 януари 1913 г.

Времето мъгляво, морето спокойно.

Съобщение от Главната квартира чуждестранните параходи австрийски „Лойд“ и „Абация“ ще пристигнат в сряда или четвъртък и неделя, а руският „Александър II“ на 9 февруари ще тръгне от Цариград. Всичките параходи да бъдат въвеждани в пристанището с наши пилоти. Съобщено на началника на пристанището и частите.

Предписание командира на 1/24 опълченска дружина да застане на 30 януари за селата Мехмечкьой и Сара муса, да прати една рота в село Св. Никола на смяна рота от 1/4 опълченска дружина, предписание за същото на командира на 1/4 опълченска дружина.

Искано от началник-щаба на армията да ни се прати един реморкер за превеждане параходите в пристанището.

От Сливен в 17:30 ч. с трена пристигна 29-та допълваща дружина в състав 1 офицер, 23 подофицери и 1043 долни чинове. Разквартирувани в определените по-рано квартири в града и зачислени в състава на гарнизона и отряда. Устройството както на 11-та Сливенска и на 29-та ямболска допълващи дружини ще се извърши когато пристигне и 32-ра новозагорска допълваща дружина. Транспортите се преглеждат редовно и се пращат след дохождането и приготвянето им.

Болни 51 всичко.

Нощта тиха, спокойна.

29 януари 1913 г.

Времето слънчево. Морето спокойно.

Всички части от Отряда и гарнизона отиват редовно на учение. Заповед за зачислението в гарнизона на 29-та допълваща дружина и в Отряда. Обсъждане с дружинния командир кап. Стоянов устройване дружината в строево и домакинско отношение. Обсъждане с командира на 1/24 дружина заминаването на дружината за с. Св. Никола, Мехмечкьой и Сара муса. Представява се на усмотрението на дружинния командир да намести и една или две роти било в Св. Никола, било в гр. Созопол предвид по-лесно хранене и хигиенизацията им.

Разпореждане за сменяването на всички караули и постове по окопите, пристанището и складовете. Разпореждане за въоръжаване на дружината само с бердановка, а кринковките да ги предаде в 2/24 опълченска дружина, за да се въоръжат командирите, които придружават транспортите. Разпоредено да се дадат цървулите така: всички 346 чифта, от тях 146 в 1/4 опълченска дружина, 100 в 1/24 и по 50 в 5-та и 3-та батарея. Съобщено е на началника на пристанището и комендантите в Созопол, Месемврия, Анхиало, с. Баня и частите в гарнизона, че тази нощ към 00:30 ч. ще пристигне един реморкер „Варна“ от Варна за превеждане чуждите параходи в пристанището.

Утре или други ден четвъртък ще дойде австрийски „Лойд“, идещ от К.....; на 4 февруари, неделя, ще пристигне „Абация“, а на 9 февруари от Цариград ще дойде руският „Александър II“. Ще се въведат в пристанището с наш реморкер „Варна“. На командира на „Варна“ да се осигурят храненето и домакинството.

Съобщено е от Сливен, че от Нова Загора ще тръгне утре 32-ра новозагорска допълваща дружина. Разпоредено е 29-та ямболска допълваща дружина да заеме зданията, гдето се помещаваше 1/24 опълченска дружина, а за новозагорската ще се определят местата.

Времето малко облачно. Морето съвсем тихо. Нощта мирна, спокойна, облачна, топло.

Болни 53 души.

30 януари 1913 г.

Времето облачно, студено. Морето развълнувано.

В 08:30 ч. 1/24 опълченска дружина в състав: 1 щаб офицер,

5 обер-офицери, 750 долни чинове замина да заеме село Св. Никола, Мехмечкьой и Сара муса и да служи за резерв на Созополския боен участък от крайбрежната зона. Разпоредено 29-та ямболска допълваща дружина да заеме помещенията на заминалата 1/24 опълченска дружина. Дадени са инструкции на дружината при заемане селата и позициите си да се предупреди командира на 2-ра рота от 17-та опълченска дружина.

Подполковник да се приготви да замине за Анхиало и се разположи в манастира „Св. Георги“ и да служи за резерв на Анхиалския отбранителен участък. Съобщени са на поручик Гюлмезов за изпращане на тая разпоредба, с наставления да обзаведе с необходимото и турне поручик в течение на мерките, които се взеха за отбрана на участъка.

От Варна пристигна реморкерът „Варна“, на когото е възложено пилотирането на чуждестранните параходи, които посещават пристанището. Реморкерът има трима моряци подофицери и 9 граждански лица.

Загорската допълваща 32-ра дружина пристигна, идеща с трена от Нова Загора в 16:30 ч. след обяд в състав 1 офицер и 870 долни чинове. Разквартирувани по града в определено от по-рано здание от Общинското управление. Понеже войниците от опълченската дружина нямат свършено облекло, телеграфно се поиска реквизиране на 1000 ямурлуци и 1000 кожуси от генерал в София, съгласно телеграмата на Тилового управление № 11246 от тази година.

Времето хубаво. Морето слабо развълнувано. Нощта спокойна. Болни 49 човека.

31 януари 1913 г.

Времето облачно ветровито, североизточен вятър доста силен. Морето развълнувано.

Донесение телеграфно в Щаба на армията за пристигането на 11-та, 29-та, 32-ра допълващи дружини с техния състав офицери и долни чинове.

Следва съобщение от пристанището и митническото началство имало в 8700 каси газ и на брега 29 560 каси. Разпо-

реждане да се отнесе тази газ във вътрешността. Руският параход, който стоваряше газ, отплава пилотиран от реморкера „Варна“ в 15:30 ч. след обяд.

Понеже ротният командир на 2-ра рота 17-та опълченска дружина доложи, че хората му нямат облекло, разпорежда се да им се даде 73 шинели от 24-та допълнителна дружина. Прие ги.

По съобщение от варненското комендантство параходите, които пътуват за Варна от Бургас, могат да спират само при устието на р. Екрене между манастира Св. и Балчик и влизат пилотирани не по-рано от 08:00 ч. сутринта. Събраха се дружинните командири на 2/24 опълченска дружина и на 11-та, 29-та и 32-ра допълнителни, на които се даде заповед майор Тереев да ръководи строево-образователната служба в допълващите дружини. Дадоха се инструкции майор Тереев да ръководи строево-образователната служба. Предвид разпореденото разположение на частите разпорежда се да са наедно, в един участък, за да бъдат по-добре обучавани.

Разпореждане войниците от гарнизона да не излизат по-късно от вечерната проверка по улиците и да бъдат в помещенията си всички. В този смисъл инструкции на дежурните по караула. Съгласно съобщенията от началника на 3-та Балканска дивизия въз основа на разпореждането на началник-артилерията допълнителната дружина ще се превъоръжи с трилинейната пушка, а всички манлихерови пушки да се съберат и се отправят в софийския артилерийски арсенал заедно с патроните. На всяка трилинейна пушка се отпускат по 500 патрона.

Времето облачно. Морето силно развълнувано; духа силен студен вятър, североизточен. Нощта облачна, тиха, спокойна.

Болни 47.

1 февруари 1913 г.

Времето облачно. Морето малко развълнувано.

Телеграма от началника на 3-та Балканска дивизионна област за разпореждане между дружините и офицерите, като вакантните длъжности, които се откриват, да се заемат от свръхсрочни фелдфебели и старши подофицери. Направиха се нужни-

Тайна

БУРГАЗСКИ ОТРЪДЪ ПО ОХРАНА НА КРАЙБРЪЖИЕТО

ЗАПОВЕДЪ

№ 2

По Бургаски отръдъ за охрана на крайбрежието

г.Бургазъ, 1 Февруарий 1913 година

Карта 5 веретове

Нехристиянската Турска армия е съсредоточена въ гр. Одринъ, на Чатахджанската линия и Галиполски полуостровъ. Отдѣлни негови малки отряди се намиратъ обсадени отъ съюзнитѣ армии въ Ениъ и Тесалия.

Нашата армия обсажда гр.Одринъ заема всичнитѣ позиции на Чатахджанската линия, дѣйствиува настъпателно къмъ Галиполски полуостровъ и заема съ отдѣлни гарнизони Македония и Одринско.

На повѣренния ми Бургаски отръдъ по охрана на крайбрежието е възложена охраната на гр.Бургазъ, Анхало, Созополъ, Месемврия и дѣлата крайбрежна зона отъ с.Говзекекъ до с.Инида включително. На сѣвѣръ отъ с.Говзекекъ крайбрежието се заема отъ войскови части на Варненски укрѣпени пунктове, а на югъ отъ Инида, отъ войскитѣ на Операционнитѣ армии .

За изпълнение възложената задача,

З а п о в ѣ д ъ а н ъ :

§ 1

Крайбрежието отъ с.Говзекекъ до с.Инида включително, въ бойно отношение се раздѣля на отбранителнитѣ участъци: Бургаски, Анхалоски, Созополски, Месемврийски, Ениески и Инидски, за охраната на които:

Заповед № 2 по Бургаския отряд за охрана на крайбрежието, 1 февруари 1913 г.

те съображения и разпореждания в смисъла, в 24-та допълваща и 11-та, 29-та и 32-ра допълващи и в 2/24 опълченска да станат по един дружинен командир и 2-ма ротни командири офицери – 2-ма свръхсрочни фелдфебели или старши подофицери за ротни командири, а в 1/4, 1/24, 1/17 опълченски дружини, които заемат крайбрежието да оставят по 1 дружинен командир и 4 ротни командири и офицери.

Издаде се тайна заповед № 2 (диспозиция) по Отряда за завземане отбранителните участъци от частите на Отряда. Изпратиха се заповедите по частите с нареждане да се съобразят и я изпълнят.

Замина за Анхиало 2/17 рота за манастира „Св. Георги“, гдето се разположи на широко разквартируване. Ротата замина в състав 1 офицер и 188 долни чинове, облечени всички в нови шинели и добре екипирани. Предвид на това, че вечер има силни и студени северни ветрове и за да се не простудят войниците, распореди се да се провеждат учения в помещенията на казармата и другите служби, но не и строеви занятия в

Болни 49 души.

Наличния състав на Отряда е следущият: *виж таблица на стр. 132 – 133.*

Нощта облачно. Морето доста бурно. Нищо особено.

2 февруари 1913 г.

Времето облачно. Морето развълнувано.

Параходът „Лойд“, пилотиран от „Варна“, излезе в 12:30 ч. от пристанището за Цариград. Транспортите много бавно пристигат и са с много изтощен добитък. Параходът „Александър II“ и друг параход „Лойд“ не дойдоха от Цариград вследствие лошото море.

Болни всичко 46.

3 февруари 1913 г.

Времето облачно, ветровито (северозападен вятър). Морето бурно, развълнувано.

Никакъв параход не е дошъл в пристанището.

Телеграфическо донесение от 1/34 дружина от Малко Търново,

че дружината, на основание телеграфна заповед от Щаба на армията от 2 февруари, се подчинява направо на Щаба. Заповед за изключването 1/34 дружина от състава на Отряда от 3 февруари т. г. Разпореждане да се допълнят ротите от 24-та допълваща дружина в Анхиало и Месемврия до състав 250 души добре въоръжени.

Морето е съвършено бурно, развълнувано. Нощта ужасно ветровита и много студена.

Болни всичко 46 и 1 починал от туберкулоза.

4 февруари 1913 г.

Времето облачно и много ветровито (североизточен вятър), студено. Морето много развълнувано.

Реморкерът „Варна“, който пилотира парахода „Лойд“, поради развълнуваното море е останал в Созопол, додето се успокои морето и след това ще дойде обратно в Бургас. Съобщено за това на коменданта на Созопол.

Издаде се заповед за новото разпределение на офицерите по дружините и изпрати се телеграма до командирите на 1/4 и 1/24 опълченски дружини и на командира на 4-та рота на 24-та допълваща дружина да предонесат на офицерите, които получават нови назначения да сдадат веднага длъжностите си там и да дойдат в Бургас на новите си длъжности.

Болни 46, 1 се поминал.

5 февруари 1913 г.

Времето облачно. Доста топло. Морето развълнувано. Целият вълнолом е в ледове от големите вълни от вчера и онзи ден и големия студ и североизточен вятър.

Разпореждане за изпращане от 24-та допълваща дружина по 90 войници за попълнение на ротите в Анхиало и Месемврия до 250 души в рота. Ротите да се пратят в сряда или четвъртък при хубаво време. Предвид на студеното време дадох се 25 шинела от 24-та допълваща дружина в 3-та батарея. Разпореждане в дружината и батареята за тая цел.

Разпореждане да се дадат на 2/17 рота в манастира „Св. Георги“

Части	Щаб офицери	Обер офицери	Полкови командири	Подофицери
Щаб	2	1	–	1
24-та допълваща дружина	1	2	3	27
1/24 опълченска дружина	1	5	–	41
2/24 опълченска дружина	1	6	–	72
1/4 опълченска дружина	1	9	1	61
1/17 опълченска дружина	1	4	–	41
1/34 опълченска дружина	1	5	–	75
2-ра рота от 24-та дружина	–	1	–	8
4-та рота от 24-та дружина	–	1	1	11
3-та нескорострелна батарея	–	1	–	6
5-та нескорострелна батарея	–	1	–	17
Картечна батарея	–	–	–	3
11-та допълваща дружина	–	1	1	28
29-та допълваща дружина	–	1	–	25
32-ра допълваща дружина	–	1	–	20
Болницата	–	1	–	–
Всичко	8	40	6	436

Редници	Млади войници	Не строеви	Лекар	Фелдшер	Санитари
-	-	9	-	-	-
515	759	244	1	2	28
850	-	43	-	1	16
985	-	19	-	1	16
697	-	11	-	-	16
722	-	11	-	2	16
759	-	15	-	-	16
159	-	4	-	-	4
170	-	4	-	-	4
99	-	-	-	1	2
129	-	4	-	1	2
24	-	-	-	-	-
-	827	-	-	-	-
-	1084	-	-	-	-
-	861	-	-	-	-
-	-	-	1	2	-
5109	3531	364	2	11	120

Секретно
Заповедь

за
Действията на Главния Резерв при Бургаския Отряд
4 февруари 1913 г. Бургас.

В изпълнение на заповедта № 2 от 11.10.12 Бургаския Отряд за охрана на крайбрежието се прогнозираше / задаше /, че в северната част на турския архипелаг с разположението в Одрин, на Чаталдугранската линия и Галиполския полуостров. Нашата армия облада града Одрин, засилена с артилерията на Чаталдугранската линия, заета е с частта от линията по Галиполския полуостров и засилена с отрядите гарнизони Македония и Одринско. На Бургаския Отряд е възложена задача да охранява / периметра / крайбрежието - Гурган, Ахиац, Созопол, Месембрия и цялата крайбрежна зона от о. Созопол до Ивиза, на реверс от о. Созопол крайбрежието се охранява от Други войски по линията от Варненския укрепен пункт, а на юг от Ивиза - от оперативно-чистите наши войски.

На отговорност на Главния Резерв, състоящ се от 2^а Овощенска Дружина, при 24 палмови Вощови Окръжия и 11^а Вишневска Доволниеща Дружина, засилена с резерва на отбраната, е дадено следното разпоредение:

1. Главния Резерв на отряда ще излази 1360 души, от които по три роти от 2^а Овощенска Вооруженост се прикато пушки, а една рота без да

13

Заповед за действията на Главния резерв при Бургаския отряд,
4 февруари 1913 г.

30 сандъци с патрони, за да се попълнят патроните в рота до 150 на пушка берданка. Също разпореждане да се дадат 150 кг захар и 3 кг чай на същата рота.

Получиха се сведения от командира на 1/17 дружина, че в с. Бяла била пратена една рота от войските на Варненски гарнизон, и че са влезли във връзка с нашите части в Гъозекен.

От созополския комендант се получи донесение, че 1-ва рота от 1/24 опълченска дружина и щаба на 1/24 опълченска дружина са дошли в Созопол.

От Варна съобщават, че руският търговски параход „Ростов“ е тръгнал в 04:00 ч. следобед и ще дойде в пристанището утре към 07:30 – 08:00 ч. сутринта. Съобщено на частите и постовете.

Морето утихва. Времето доста студено. През нощта нищо особено.

6 февруари 1913 г.

Времето ясно. Морето развълнувано. Слънчево. Вълноломите са още в ледове от ветровете, вълните и миналите студове.

Руският параход „Саратов“ е вече в пристанището. Разтоварва кожуси и материали за Червения кръст, масла и други стоки, спиртове. В 15:30 ч. пилотиран от реморкера „Варна“ замина за Цариград. В 09:30 ч. се получи известия от Созопол и Зейтин бурун (Маслен нос), че един голям параход и два малки са се появили пред Зейтин бурун, имали са бавен неопределен ход и, след като са се въртели от 08:00 ч. сутринта до 10:30 ч., са изчезнали в морето в източно направление. Също такива сведения са имали във Варна. Поради тези сведения в 11:30 ч. след получаване известията, че са се изгубили речените параходи, изпратихме телеграма до началник-щаба на армията с изложение на тези сведения и с мнението, че това трябва да е неприятелският флот, който прави прикритие на някой десант на юг от Зейтин бурун или пък прави рекогносцировка на нашето крайбрежие със същата цел.

Началникът на артилерията съобщава, че са пратени за артилерията в Отряда сбруя²² и амунициите с нарочен човек от Софийски крепостен батальон. Тази сбруя пристигна и е получена в 5-та батарея.

²² Сбруя – комплект от принадлежности за впрягане или яздене

Направи се разпореждане лекарите да прегледат всички храни и лицата, които приготвят хляба, както за гарнизона така и за гражданите.

Болни 43.

7 февруари 1913 г.

Времето облачно. Морето много бурно. Студен вятър северозизточен.

Разпореждане от 1/24 опълченска дружина и 1/17 също да се пращат сведения за числения състав всеки понеделник. Разпореждане да се приготвят стаи за болните и лазарет в дружините, допълващи 11-та, 29-та и 32-ра, като временно до изпращане на фелдшер се ползват от такъв от 2/24 опълченска.

Съобщение от Созопол, че от Мидия им съобщили как един турски крайцер се явил пред Мидия в 14:30 ч. след обяд и след като крейсерувал до 15:30 ч., се изгубил от хоризонта. Телеграфически се съобщи за това донесение на началник-щаба на действащата армия в Димотика. Донесе се, че помещенията, гдето се помещават войниците от 11-та, 29-та и 32-ра дружини допълващи, били тесни. Разпореждане да се реквизират още помещения и да се разместят войниците по нашироко.

През нощта спокойно.

Болни 45, 1 починал.

8 февруари 1913 г.

Времето топло, също пролет. Морето съвършено спокойно. Вълноломите още обаче в ледове.

Разпореждане до командира на 2/24 опълченска дружина да смени изпратените във Факия, Карабунар и Ериклер (Турция) опълченци с други, а същите да се завърнат в дружината. Съобщава се от заместник артилерийска инспекция, че е направено разпореждане едната батарея 7,5 см да се постави в положение на подвижност. За тая цел постепенно щели да се пращат коне, амуниции и други потребности. Разпореждане, че войниците не бива да ходят в Кинематографа и други заведения по-късно от 20:00 ч. вечерта. В Кинематографа може да ходят само в неделя под коман-

да, като се плаща по 40 стотинки за едно място, по 30 за две места и по 20 стотинки за три места.

Предвид, че ще се пращат коне, а в Гарнизона нямаме ветеринарни фелдшери, изпраща телеграфическо искане до заместник артилерийска инспекция за пращане такъв. Отговори се да се пита Щаба в Димотика. Съобщават, че се пращат 62 коня. Разпореждат да се приемат от командира на 5-та батарея и да се поместят в конюшната при 24-та допълваща дружина.

Нощта спокойна.

Болни 47. 1 починал.

9 февруари 1913 г.

Времето ясно, слънчево. Морето спокойно.

Понеже отходните места в дружините са били препълнени, разпореждане до Реквизиционната комисия да започне редовното чистене предвид настъпващата пролет, многото войници и да се неразвие епидемия някаква.

В 08:00 ч. в пристанището пристигна руският параход „Император Александър II“, който в 11:00 ч. замина за Одеса. Капитанът му предаде известни съобщения за положението в Цариград, Галиполи, Чаталджа, като се информира военния министър и началник-щаба на действащата армия.

Морето спокойно. Нощта също. Захвана да вали сняг.

Болни 41.

10 февруари 1913 г.

Времето снежно; сняг валя през нощта до 10-15 см в Духа североизточен студен вятър. Морето много бурно. Вълноломите пълни с ледини от през нощта.

Съобщава се от военното министерство, че „Император Александър II“ – руският параход, щял да дойде на 19 февруари, а на 23 също парахода „Саратов“. Да се пропуснат в пристанището. Съобщено в пристанището и на частите за постове.

Пристигнаха изпратените 62 коня, които се предадоха на командира на 5-та батарея, за да се разместят в конюшната и се назначи комисия в състав председател командира на 5-та батарея,

двама офицери, ветеринари, окръжния фелдшер, която да приеме конете да направи отчет за положението им и да го представи в Щаба.

Донесение се направи в 3-та балканска дивизионна област, че манлихерови пушки има в Бургас: 11-та дружина – 681; 24-та дружина – 911; 29-та – 967; 32-ра – 739; 2/24 – 237; 4/24 – 247, а всичко 3782, а спратени двулинейни берданки – 4622 с по 500 патрона. Превъоръжаването е разпоредено да става постепенно по роти след запознаването с манипулацията на новото оръжие, за която цел по наше искане са пратени от военното министерство направо в частите нужните ръководни наставници за стрелбата и др. Заповед да се произведат 4 стрелби и до след окончателното опознаване на долните чинове с пушката.

Нощта много снежна, студено, ветровито. От неприятеля нищо особено.

Болни 47.

Нощта спокойна.

11 февруари 1913 г.

Времето снежно, облачно и студено с малко виелица. Морето доста развълнувано. Ледовете по вълнолома отново по-големи, блатата наоколо достатъчно замръзнали.

Съобщение от заместник-главнокомандващ ген. Савов и военното министерство, че през тази неделя щял да пристигне един италиански параход за жито за Генуа. Да се допусне. Името щяло да се съобщи от министър-председателя. Съобщено в митницата и в частите, и постовете за това.

Разпореждане до Реквизиционната комисия да се направят одъри в караулните помещения. Допълнителните дружини да правят храна на хората си съгласно разкладките по нахождение като заменят подправките лук и др. със сухи подправки.

Искане да се изпрати ветеринарен фелдшер или лекар предвид многото вече коне в Отряда и липса на фелдшери. Тъй като постоянно пристигат коне, разпорежда се да се отстъпи от 24-та допълваща дружина помещения за яхъри²³, а също да се реквизират

²³ Яхър – обор, конюшня

такива в града.

Времето облачно, духа вятър североизточен. Морето е развълнувано. Нощта спокойна.

Болни 53 всичко.

12 февруари 1913 г.

Времето слънчево-облачно. Морето доста развълнувано. На вълнолома ледища големи от вчерашната и оняденшната бури.

Получи се съобщение от Созопол, че един параход, идещ към юг, е застанал в близост, в открито море. Разпореждане да отиде реморкера и ги забере. Никакви известия от никъде за такъв параход нямахме. В 08:00 ч. отплава реморкерът за парахода.

Понеже вчера пристигна от Варна от морските части един ефрейтор моряк, носещ ръчни бомби за семафорните постове за крайбрежието в една каруца, разпореждане едновременно да замине с реморкера за Созопол и от там да продължи пътя си с друга каруца до с. Мидия, като раздава ръчни бомби на всички семафорни постове от Гъзекен до Мидия включително.

В 11:00 ч., реморкиран и пилотиран от „Варна“, влезе в пристанището параходът, за когото е дума „Роберт-Хенрих“ руски, под руски флаг, натоварен с ечемик, идещ от Кюстенджа. Параходът беше наклонен на 25 градуса и много аварирал. Понеже за този параход нямаше от нийде съобщение, че ще пристигне, че той иде от Кюстенджа, Румъния, от гдето през всичкото време неприятелската турска армия се е снабдявала с храни и бойни припаси, че иде в едно положение почти на удавяне, наклонен на 25 градуса и силно повреден, че името му „Хенрих-Роберт“ не е руско, макар и под руски флаг да пътува, породил се в мене съмнение за материалите, които носи, дали не са за турската армия.

При това положение веднага се повика началник-пристанището кап. инж. Петронов и му се даде заповед да провери книгата, които се представиха в Щаба: манифест и дневника на парахода. Излезе: параходът е собственост на някой си Антон Зорич от Одеса. На 29 януари е товарил сено от Феодосия²⁴, което стоварил в Ортакьой, Цариград, гдето са турските кавалерийски казарми,

²⁴ Феодосия е пристанище на Кримския полуостров

ЗАПОВЕДЪ

№ I Секторъ на Бургазкия Отбранителенъ участъкъ,

№ 1.

Щабъ

12 Февруарий 1913 година,

24-а Допълняюща дружина.

з часа слѣдъ пладнѣ.

карта триверстова руска.

§ 1

Неприятелската турска армия е съсредоточена въ гр. Одринъ, на Чаталджанската линия и Галиполския полуостровъ. Отдѣлни негови отряди се намиратъ обсадени отъ съюзнитѣ армии въ Епиръ и Тесалия

Нашата армия обсажда гр. Одринъ, заема силнитѣ позиции на Чаталджанската линия, дѣйствува настѣпателно къмъ Галиполския полуостровъ и заема съ отдѣлни гарнизони Македония и Одринско.

§ 2

Въ случай на нападение отъ страна на противника отъ къмъ морето и Анхиало, на повѣрѣнната ми 24-а Допълняюща дружина и двѣтъ картечници отъ Видинската крѣпостъ е заповѣдано да заематъ I Секторъ на позицията отъ Бургазкия отбранителенъ участъкъ; отъ пктя Бургазъ-Анхиало, до чернигевата горичка - лѣвия флангъ на 3-батарея. Наблюдава морския брѣгъ отъ Шапаросъ и лозята, до шосето Бургазъ - Айгосъ. Отбранява морския брягъ впадащъ въ сектора и отбивава неприятелското настѣпление отъ Анхиало за Бургазъ.

ЗАКОЕТО:

а/ Картечници

Да земе пригответитѣ си окопи, прѣд войнишкитѣ палатки.

Подпоручикъ Дончевъ

Да дѣйствува по посока къмъ морето, аглавно по пктя Бургазъ-Анхиало.

/2/ Двѣ картечници отъ Видинската крѣпостъ.

б/ Главна позиция

Да земе и отбранява участъка отъ вала до колибата и съдѣйствува на артилерията находяща се въ горичката.

Дѣсенъ участъкъ

Подпоручикъ Атанасовъ

5-а Рота.

Заповед по I-ви сектор на Бургазкия отбранителен участък,
12 февруари 1913 г.

от там с развалена машина, противно на мнението на главния машинист, капитанът му е тръгнал много бързо за Кюстенджа, гдето на 6 февруари е захванал да товари ечемик и овес, денем и нощем. Не са направени преградките при превозване зърнени произведения и стоки за дълго пътуване, а просто стоката е изсипана много набързо, за близко пътуване. На 9 февруари (того), параходът е тръгнал от Кюстенджа.

По манифест се знае, че отива за Марсилия, обаче в дневника на капитана, писмено със собствената си ръка се вижда, че параходът пътува от Кюстенджа за Константинопол, че навлото²⁵ е 9,50 лв. за тона, и че носи 1765 тона ечемик за Цариград. Заключение, предвид на горните данни на началника на пристанището, на портовия капитан беше категорично в смисъл, че параходът не пътува за Марсилия, а за Цариград, че ечемикът е нечист и никой такъв не се товари за Марсилия. При това положение веднага съобщихме началник-щаба на армията с подробно изложение и искане разпореждане да конфискуваме ли това и задържим парахода, или да го пуснем. Книжата се задържаха у началник-пристанището, параходът също. Забелязвало се е едно тичане на фирмата „Презенти“ в Бургас до парахода и обратно, което даваше да се подозира, че тая австрийска фирма е заинтересувана, макар че в манифеста на парахода да се казва, че арендатор е *Banque de Roumanie*. В това положение се прекара нощта.

Разпореждане до пловдивския командир по работата на подпор. Стоянов-Милев от 36-ти и 6-ти пеши полкове. Заповед за повдигане преследване, като се държи под арест до окончателното разяснение на въпроса. Арестуването му стана по разпореждане до коменданта на гарата Пловдив полковник Гълъбаров още на 10-ти того при пристигането на трена от Бургас за София, на гарата Пловдив, гдето се е преструвал, че спял.

Времето е облачно. Морето е доста бурно. Ледовете продължават по вълнолома и пристанището. Вятърът доста силен североизточен.

Болни 59 всичко.

²⁵ Навло – плащане за предоставено право на наемане на кораб или за използване на част от него за превоз на товари

13 февруари 1913 г.

Времето облачно, студено. Морето доста развълнувано. Духа североизточен вятър.

В 15 часа и 20 минути се получи от Варна съобщение, че три турски параходи, военни броненосци или торпильори, са се появили около Калиакра и от там са се отправили за Бургас. Предполагането е, че търсят парахода „Хенрих-Роберт“, който е у нас в пристанището; че прикрива така някои транспорти; че прави рекогносцировка по нашето крайбрежие или пък, че иска да прави някоя пакост.

Съобщи се на началник-щаба на армията, че сме готови за предстоящата евентуална борба. Дадоха се телеграфически разпореждания до комендантите на Месемврия, с. Баня, Анхиало и Созопол, като им се съобщи да бъдат готови и да бдят зорко за неприятелския флот. Дадоха се разпореждания до началниците на бойните сектори в гр. Бургас за същата цел. Понеже „Варна“ беше в Созопол, дадоха се заповеди до коменданта в Созопол за запазването му. „Варна“, много пъргаво реморкерче, успя да влезе в пристанището до появяването на турския флот на хоризонта. Всичките части от отряда бяха в пълна готовност за отразяване противника. Намирахме се в „превъоръжаването“ с руските три линейни бердани.

Понеже войниците не бяха запознати с манипулирането с нея, даде се заповед да се вземат манлихерките и да се действа с тях. Това произведе едно голямо забъркване в частите, както въобще всяко превъоръжение във време на самата война и военни действия и всяко нововъведение в армията, с което не се е свикнало заблаговременно. Енергията и разпоредителните обаче на дружинните командири, особено майор Тереев и подполковник Иванов, съвсем отстраниха забъркването и частите бяха готови въоръжени с манлихери за действие.

В положение на ожидане и готовност мина цялата нощ. Получи се отговор на телеграмата ни до началник-щаба на действащата армия, от помощник-главнокомандващия: да се конфискува товара на парахода и да се задържи в пристанището самият параход. Телеграмата се получи в 16:30 ч. след обяд.

Щабъ на 32^а
 Командир
 Дружината
 № 204
 13 февруари 1913 год.
 гр. Бургас

До Началника
 на Бургаския Отряд
 по охрана на Крайбрежието
 Тукъ

13/5, 1913

Репортъ

Въ отговоръ на записката Ви
 отъ 10^а февруари 1913 год., относително
 какво разпореждане е направено по поводъ
 тайната заповѣдъ по отрядъ № 2 отъ
 1 февруари т. год., донасямъ Ви Господни
 Полковниче, че отъ получаването на
 горната заповѣдъ, събраа ротните
 Командири отъ дружината, прочетоа
 шия заповѣдъ, отидоа на отъ
 ления за дружината угазехъ, наблюдаа
 урвнъ, разпореа приготвените
 отъ по развѣхоти, които почти сѣ
 мелодни за урвта и взимаша фт-
 шения др се пѣведохъ въ изправностъ
 въ най скоро фтисъ. Като не

Репорт до коменданта на Бургаския отряд по охрана на крайбрежието,
 13 февруари 1913 г.

Даде се заповед на началника на пристанището да съобщи писмено на капитана на парахода, че товарът му е конфискуван и параходът се задържа в пристанището. Параходът се свърза у кея и се постави стража за следенето му. От Емине, Месемврия и Анхиало се получиха сведения в 17:30-18:00 ч., че турската флота, в състав на три торпильора или броненосци, се е появила на 10-12 мили от брега и се е спряла. Наблюдения се извършваха по крайбрежието

с вероятната цел, може би да открият парахода „Хенрих-Роберт“. Това се е продължавало до 20:00 ч. вечерта, след което неприятелският флот е взел направление в открито море, на юг по направление към Цариград. От постове Созопол и Мидия няма сведения за турския флот.

В 21:30 ч. Министерският съвет от София повика и поиска да знае подробностите по на парахода „Хенрих-Роберт“: такива бяха дадени, като се цитира инекстензно²⁶ телеграмата до началник-щаба, телеграмата от помощник-главнокомандващия за конфискуването и се съобщи, че сме уверени какво е чемик е за Цариград и го държим с парахода в пристанището вързан. За същото донесе се до началник-щаба, като се съобщиха още и другите събрани сведения за навлото от 9,50 лв. и др. сведения.

Получиха се сведения от Варна, че появилият се около Калиакра турски флот се е състоял от три торпильора, и че преди появяването на флота един руски параход още на 9-ти е успял да влезе в пристанището, носещ припаси за Черногорската армия. Сведения, допълнителни събрани по косвен начин от екипажа на парахода са, че действително храната на „Хенрих-Роберт“ е за Цариград, а не за Марсилия.

Времето студено. Морето слабо развълнувано. Нощта спокойна.

Болни 59.

14 февруари 1913 г.

Времето слънчево-облачно. Морето малко развълнувано. Доста студеничко. Още има ледове по вълноломите. Снеговете са големи по околните планини.

Руското консулство прави постъпки чрез окръжния управител и иска да знае причините за задържането и конфискацията на храните в „Хенрих-Роберт“. На питането на окръжния управител се отговори, че конфискуването и задържането на „Хенрих-Роберт“ е станало по заповед на помощник-главнокомандващия, гдето е уместно там да се направят постъпките. На секретаря на Руското консулство устно бяха съобщени основанията за конфискуването

²⁶ *Инекстензно – от сръбски; много обширно, много подробно, изцяло*

Вр № 1337 20

14/II 1913.

5^а Батарея
 при Бургаския
 Отряд
 № 280

13 февруари
 1913 г. от Бургасъ.

До Команданта на
 Бургаския Отряд

Щупъ

Тайно!

Въ името мое тайно записана
 отъ 10 тона итсму, донаелихъ Ви Го-
 тодимъ Попковичъ, че до 14 тона итс-
 му не едъ ирвешъ нови разпорѣдени-
 ния съгласно тайната заповѣдь по
 отряда № 2, а всички етири по наб-
 людението и охрана крайбрежието
 едъ подновенихъ подновяваше воен-
 ний дройсильшъ.

Командиръ на 5^а Батарея

Кайманъ: *Ташъ*

Репорт до коменданта на Бургаския отряд по охрана на крайбрежието,
 13 февруари 1913 г.

и задържането на парахода „Хенрих-Роберт“.

От Сливен, от заместник-дивизионна област съобщават, че се пращат още 10 коне за 5-та батарея. Разпорѣждане до батареиния командир да се приемат конете и се зачислят в батареята.

Времето утихна. По морето всичко спокойно. Неприятелският флот не се показва никъде. Параходът е вързан на кея. Нощта спокойна.

Болни 64.

15 февруари 1913 г.

Времето хубаво. Сутринта доста студено. Морето тихо и спокойно.

Назначи се комисия под председателството на майор Тереев и членове: началника на пристанището, кмета, председателя на търговската камара, финансовия окръжен началник, директора на Българска търговска банка и Вносно-износна банка, за преглеждане и констатиране в количествено и качествено отношение храната в „Хенрих-Роберт“. Дадоха се заповеди и съобщение до комисията да почне действията си и състави акт за намереното. Слухове циркулират, че в парахода имало и някои други тежести, вследствие на които бил толкова потънал, когато със зърнени храни никога не потъвали толкова параходите; че храната била на някаква си гръцка фирма „.....“; същата която е доставила и сеното в Ортакьой, обаче всичко това ще се види, когато По разменените телеграми за Галата и Пера²⁷, отдето се искат пари от парахода, се ясно вижда, че стоката е за Цариград, а не за Марсилия.

На командира на 5-та батарея се даде предписание, основано на заповедта на заместник-инспектора на артилерията, да мобилизира постепенно 5-та батарея и я постави в положение годна за полски действия. Нужното затова ще му се праща постепенно от София и другите крепостни батальони и складове.

Нощта мина спокойно. Морето тихо. Нищо от неприятелския флот не се знае.

Болни 64 и 1 се е поминал.

16 февруари 1913 г.

Времето облачно. Топло. Морето съвършено спокойно.

Говори с Министерския съвет комендантът полк. Обрешков и му е докладвано с подробности за на „Хенрих-Роберт“. Съобщено е, че по навлото 9,50 лв. от Кюстенджа е невъзможно (да пътува) за Марсилия. Качеството на стоката никога не се праща такова в Марсилия. Цените в Марсилия са по-ниски на ечемика 18 ст., когато в Кюстенджа са по-скъпи 17,30 лв. с превоза

²⁷ Квартали на Истанбул

3^о 75^а Батарей
 Шумски ^и Кривопаланенски
 Батальон
 № 10
 14 февруари 1913 г.
 гр. Бургас

До Началника
 на Бургаския Отряд
 Муха

Репортъ

Въз основа на изпитателни займвания
 отъ 10 м. м., донаследил въ Военния
 Помощникъ, че естество най-натая
 займване по отряда под № 2 отъ
 1^и м. м. естество оставил въ една
 велики стари займване и разпоръчи-
 дател отъ относително отбраната
 на дяденик и сектора и като,
 въ донесение, естество уличилъ наби-
 денето на червота.

Командир на 3^а Батарея
 Подпоручикъ *Александров*

Репорт до коменданта на Бургаския отряд по охрана на крайбрежието,
 14 февруари 1913 г.

до Марсилия ще станат 20-21 ст.; че никакви търговци няма да купят по-скъпо, за да продават по-евтино; натоварването без преградки, стоварването сено в Ортакьой и прочие доведе, че стоката е натоварена не за Марсилия, а за Цариград. Въпросът щели да го разрешават Министерски съвет с главнокомандващия. Параходът е конфискуван окончателно за нас.

Искаха се сведения от Н. Александров за начина на превозва-

не стоката. Трябвало да има у капитана договор, списък на екипажа и осигуровка. Съобщава Н. Александров писмено, че имат надеждата „Асикурациони дженерали“ да освидетелстват аварията. Позволи му се да направи това освидетелствуване. Под секрет се съобщи от същия, че еврейско-австрийската фирма в Бургас „Презенти“ е молила посредничеството на австрийския консул в Бургас, но ѝ е било категорически отказано предложението. Това обаче е само едно непроверено сведение.

Слухове ходят, че има и други неща в парахода, а не само храни. Ще се проверят като се почне разтоварването му. Искано е от капитана договор за превоза (чартър парти)²⁸, но капитанът отговори, че няма такъв у себе си. Екипажът се състои от чисти руснаци, които с изключение на капитана са много добре разположени и дават сведения по частен ред, че храната е за Цариград и не за Марсилия.

Пратиха сведения за конете в 3-та дивизионна област с разделение на годни и негодни. Д-р Джелебчев донася, че имало само двама болни от варицела – дребна сипеница, и е взел мерки да се дезинфекцира помещението. Дадени са наставления на кмета за ваксиниране безплатно гражданите. Разпореди се да се ваксинира и Гарнизона на всеки случай за увардване от заболяване.

Морето тихо. Времето топло и дъжд почва да вали, който ще се пресече в сняг. Морето спокойно. Нищо от неприятелски флот не се знае.

Болни 53.

17 февруари 1913 г.

Времето облачно. Морето слабо развълнувано. През нощта наваля около 10 см сняг.

Получи се съобщение от Главното тилово управление, че се отпускат 6000 лв. за разтоварване храната от „Хенрих-Роберт“. Разпореждане майор Тереев да вземе мерки и да пристъпи към разтоварването му. Съобщение също и на членовете на Комисията за същата цел.

²⁸ Чартър-парти – договор за наемане на кораб или част от товарните помещения на кораба за превоз на стоки

11^а
 Довинеша
 дружина
 №322
 14 / II 1913 г.
 гр. Бургас.

До команданта
 на Началника
 отряда.

Тукъ.
 Репортъ.

Тъ рѣдъ представявамъ Въ
 Генералъ Майеръ, единъ
 запознатъ тайно, за
 обителите на дру-
 жината при отбѣ-
 ната на крайбрежието,
 който икакже въ за-
 тика имъ 12 м. т. г.

Нотандуръ на дружината
 Началникъ на дружината

Репорт до коменданта на Бургаския отряд по охрана на крайбрежието,
 14 февруари 1913 г.

По донесението на старшия моряк, който пилотирува „Хенрих-Роберт“, събрани от екипажа на парахода, тоя последния първия път е тръгнал от Феодосия за, италианско пристанище, но като дошъл при Ортакьой, Цариград разтоварил сеното. Тогава имало и отделни сандъци с огнестрелни припаси, но сега било само храна – ечемик. Хората от екипажа, в това число и механикът-машинист са показали, че този ечемик е за турската армия, защото като го товарили, присъствали и турският в Кюстенджа консул и арендатори някои гърци, същите, които товарили и се-

ното от Феодосия. Това от частни сведения.

Същите казваха, че когато нашият реморкер „Варна“ е дал сигнал да го последва парахода, капитанът дълго време е продължавал да върви към Цариград, задето е бил тръгнал, като е казал на екипажа да стигнели поне до Мидия – в турски води. Тогава целият екипаж се явил при капитана и като му заявили, че не желаят за турците да бъдат издавени в морето, капитанът е последвал реморкера „Варна“. Всичко последователно се потвърждава и от рапорта на старшия моряк от рапорта му от 13 февруари того до началника на пристанището, изпратен под № 145 от последния до капитана.

Търговецът Н. Александров съобщава под секрет, че фирмата „Презенти“ е искала на австрийския консул, но този, последният, е отказал, додето не получат заповед от началството си. Разпореждания се дадоха да се почне утре непременно разтоварването.

Болни 46.

Времето много студено. Морето развълнувано. Вълноломът е пълен с ледове и вълните са много буйни.

18 февруари 1913 г.

Времето студено. Духа силен северен вятър. Морето много бурно. Вълноломите в ледове и вълните ги прехвърлят. Всичко замръзнало.

Комисията по разтоварването се събра в управлението на пристанището на заседание, за да обсъди някои предварителни въпроси по приемането на ечемика. След това в 09:30 ч. е отишла в парахода и е заявила на капитана му г-н, че е натоварена да снесе ечемика. Той не се е противил на това; поискал е само след разтоварването да му се издаде разписка за разтовареното количество. Отговорено му е, че ще му се даде такава разписка. В 14:00 ч. след обяд са почнали разтоварването до 17:00 ч. е било разтоварено всичко около 50 тона ечемик свършено сух, никаква авария не е била констатирана. Разтоварването ще продължава утре от 08:00 ч. сутринта при дежурството на един член от комисията всеки ден. Туря се стоката в хамбара на митницата. Стоката съдържа

много земя и пясък. Дига се ужасна пушилка при ваденето, сипването и изсипването. Работят всичките три винча²⁹ на парахода и разтоварването става редовно.

Донесен бе дневникът на капитана. Той е прошнурован. Тури се печатът на комендантското управление и се скрепи с подписа на коменданта до 12 февруари включително, в който ден параходът бе въведен в 13:30 ч. след пладне в пристанището. От дневника се направиха извадки от 29 януари до 12 февруари включително. Явно става от дневника за сеното, за сегашния ечемик, че са за Цариград предназначени. Потвърждава се също твърдението на екипажа, че при I рейс тръгнали за (италианското пристанище), стоварили в Ортакьой, и че от Кюстенджа отивал за Цариград. Че стоката е за там съмнение няма, предвид на навлото 9,50 лв. за тон, начина на товарене и от самия капитан, че отива за Цариград, както и другите сведения в дневника му. Комендантът на Мидия подполковник иска да му пратим няколко лодки храна по море. Отговори му се, че за сега това е невъзможно, понеже турският флот се появява в Черното море.

Дошли са няколко частни лодки до Созопол от Мидия. Даде се разпореждане коменданта на Созопол да не пуска нито една лодка без реморкера, защото има опасност от мините³⁰.

Утре, 19 февруари – деня на сключване Санстефанския договор и Букурещкия мир, разпореди се да се празнува.

В 18:00 ч. вечерта със записка от Министерския съвет се пита дали ечемикът от парахода е разтоварен и по чия заповед е било нареждането за разтоварването. Дали експерти са прегледали ечемика преди разтоварването и установено ли е, че трябвало да се разтоварва вследствие авария. Има ли протоколи, подписани за това. Къде се стоварва ечемикът, кой го приема. Нашите власти ли го приемат и кои са членовете в комисията. Отговори се на всички въпроси, един по един, като се каза, че в комисията със заповед влиза един офицер и тези членове, означени в заповедта, че авария няма никаква и пр. сведения, изложени в записка № 1392 от 19:00 ч. вечерта днес.

²⁹ Винч – корабна товароподемна машина; лебедка; корабен кран

³⁰ Няма данни бургаското пристанище да е било минирано по време на войната. Реморкерът е използван за заблуда на чуждите кораби

В 22:00 ч. се получи друга записка, с която се съобщава, че Министерски съвет имал телеграфическо известие, без да се казва от кого и от где, че експерти били констатирани, че имало авария и защо нищо не се казвало в отговора на първото искане за това. Отговори се, че авария няма констатирана в стовареното досега количество около 50 тона. Ако при по-нататъшното разтоварване се констатира, ще явим за това. Никой и от никъде досега не е съобщавал нам, че експерти някакви били констатирани авария. Никакви експерти въвн от комисията не сме назначавали. Разтоварването следва – записка № 1393 в 22:30 ч. вечерта.

Времето много студено. Вятър силен от север. Вълноломът покрит с ледове. Вълните много големи. Морето много бурно.

Болни 60 души.

19 февруари 1913 г.

Времето студено. Морето слабо развълнувано. От вчерашния вятър и студ има ледини в морето. Пристанището от външния фар до десния по-малък фар е замръзнало с лед.

Съобщение от заместник-инспектора на артилерията, че и втората батарея ще трябва да се запрегне. За тази цел били пратени 72 комплекта хомоти, които да се приемат и още 46 коне щели да се пратят за целта. Разпоредено до началник-артилерията на Отряда да разпoredи до 3-та батарея за горното. Заповед телеграфическа № 555 от 18 февруари того. Понеже подпор. Д... ще бъде зает с монтиране батареята си замества се с кап. Райнов командир на 32-ра дружина като

От Министерски съвет чрез искат да знаят кога е влязъл параходът „Хенрих-Роберт“ в пристанището. Отговори се, че не е влязъл, а е бил въведен от нашия реморкер на 12 февруари в 13:30 ч. в пристанището. Заявление от Н. Александров да му се допусне да контролира чрез експерти стоварения ечемик. Отказано му е със съобщение. По сведение от председателя на комисията днес е било стоварено всичко 278 112 кг ечемик. Никаква авария, само стоката е много смесена със земя и има дъх на мухъл. Има и смес с див овес и просо.

Морето слабо развълнувано. Ледовете по фаровете и вълноло-

ма стоят още. Духа северен вятър.

Днес по случай 19 февруари – ден на Освобождението на България и Санстефанския договор, имаше молебен в черквата „Св. св. Кирил и Методий“. Присъстваха войници и всичките свободни от занятия господа офицери от Гарнизона. Свещеникът държа една надлежна реч за значението на този ден.

Нощта тиха спокойна, много студено. Северен вятър духа и е много студено.

Обсъди се въпросът за лазарет на допълващите 11-та, 29-та, 31-ва опълченски дружини. Решение да се устрои такъв в хотел „Империал“, за която цел да се реквизират още три стаи при етажите, гдето се е намиerval досега лазаретът на 2/24 допълваща дружина. Фелдшерът на 11-та допълваща и 2/24 опълченска дружина, под ръководството на майор Тереев, да наредят всичко.

20 февруари 1913 г.

Времето студено. Морето слабо развълнувано. Ледовете стоят във вълноломите и пристанището от външния до десния вътрешен фар.

Получено телеграфическо разпореждане от началника на тилото управление № 16890 от 19 февруари на основание заповедта на заместник-главнокомандващия да се попита капитана на „Хенрих-Роберт“, ако е здрав, да го изпратим до Дедеагач. Да се съобщи. Попитан капитанът от коменданта е отговорил, че параходът е здрав, може да издържи пътуването, но за да замине за Дедеагач, той може само по заповед на Съобщил е капитанът на коменданта, че ще телеграфира; проверено обаче в телеграфната пощенска станция, никаква телеграма е нямало отправена за на парахода.

По разпореждане на коменданта разтоварването на парахода е прекратено; в телеграма № 16890 не се говори за спиране разтоварването, а се пита само количеството на разтовареното. Донесено на началника на тилото управление, че е разтоварено 310 325 кг ечемик и за качеството на ечемика, че е долно и че малко мирисе на мухъл, и че имало малко примеси и от див овес. Телеграма № 1427 от днес.

В 09:00 ч. секретарят на Руското агентство съобщава на коменданта, че по нареждане от София е имал заповед да попита капитана на парахода може ли да отпътува за Дедеагач със задължение да не спира в никое турско пристанище, което щяло да се следи от руските консулски власти до пристигането му в Дедеагач. Щели да вземат подписката на капитана за това задължение.

Брожение голямо сред гражданите и търговците по повод на прекратяването на разтоварването на парахода, което съобщава по телефона градския кмет. Съобщава му се, че всичко става по разпореждане на началството и се приканват гражданите да пазят спокойствие в случая. Настоятелно се (носят) слухове в града, казва кметът, че в парахода имало и муниципии за турската армия, понеже екипажът съобщава това на гражданите. Няма никъде съобщение за това, а проверка може да стане само с разтоварване на стоката, което обаче е спряно по разпореждането на коменданта. От Българска народна банка съобщават, че са осигурени и преведени 6000 лв. за разтоварването.

Пристигна въведен от реморкера „Варна“ руският параход „Александър II“ и италианският параход „.....“.

Времето доста се отпусна. Снегът се топи. Морето спокойно. Забелязва се едно спадане на водите в морето почти на един метър. Това е по всяка вероятност „отлив“ – явление, впрочем, много рядко във вътрешните морета. Нощта спокойна.

Болни всичко 64.

21 февруари 1913 г.

Времето мъгляво, малко слънчево, влажно. Морето доста спокойно.

Портовият капитан съобщава, че капитанът му бил дал да се разбере, че той може да даде аргументи, от които щяло да се установи, че ечемикът бил за турската армия, но за да не остане без служба, ако бъде затова уволнен, да му се даде някое възнаграждение. Съобщено на началника на главната действаща армия за това. Да се телеграфира до началника на тилового управление, за да се пита дали да се продължи да се неразтоварва на парахода.

Съобщава се, че „Лойд“ параход „.....“ ще пристигне от Одеса.

Времето доста топло, снегът се топи. Ледовете от вълноломите се поочистиха. Морето спокойно. Нищо особено.

Болни – 64. Реши да се направи лазарет за болните от допълващите дружини и 2/24 опълченска дружина, като за тази цел се реквизира подходящо здание. Разпореждане в този смисъл до кметството и реквизиционната комисия.

22 февруари 1913 г.

Времето ясно, слънчево, топло. Морето съвършено спокойно.

Получи се отговор от Главното тилово управление, че разтовареното от „Хенрих-Робърт“ ще остане тука, а ако капитанът с му решат да замине парахода само за Дедеагач, гдето може да бъде разтоварен, не иначе. Капитанът на парахода заявява писмено, че той би могъл да замине за Дедеагач, само ако му се платят „за фрахт“³¹ 10 000 рубли и за всеки ден товарене и чакане да му се плащало по 250 рубли. Капитанът на парахода щял да замине за София по уреждане въпроса в руското агентство.

Разпореждане до 2/24 опълченска дружина да се даде на подпоручик Атанасов командването на вакантна рота по усмотрението на дружинния командир. В пристанището влезе „Лойд“ „.....“ идващ от Одеса със стоки. Товари брашно за Кавала.

От София е изпратен за преглеждане войници от Гарнизона. Разпореждане да се приеме и съхранява в болницата до употреблението му, с което е натоварен санитарният подпоручик доктор Джелебчев.

Времето е хубаво и топло. Морето спокойно.

Болни всичко 68.

23 февруари 1913 г.

Времето слънчево, хубаво. Морето спокойно.

Съобщава се от Бургаската реквизиционна комисия, че имали 30-40 000 кг фасул и други продукти за през постите. Разпореждане до частите на Отряда за постенето и причастието на войниците. Получи се телеграфическо съобщение от заместник-началника на артилерията от Димотика, че в Отряда се пращат още две 7,5 см

³¹ Фрахт – вид такса, договорирана за превоз на товар

нескорострелни далекобойни батареи и за началник на артилерията се назначава майора от артилерията Попов. Заповед да се показва

Съобщи се на капитан Панов да бъде готов с конете си да помогне да се преведат батареите на позицията „12 апостоли“. Взети са мерки за разместване на хората и конете от идещите батареи в града по квартири.

Въпросът за окончателното установяване и заемане позицията от артилерията се обсъди. Първото предположение е да се прати по една батарея в Созопол и Анхиало. Това обаче не е окончателно, ще се разреши въпросът, когато пристигнат батареите. Съобщение, че 46-те коне за подпоручик Дончевата батарея ще бъдат изпратени скоро. Капитан Панов, командирът на 5-та батарея, днес е запретнал четири оръдия, останалите оръдия и 3-та батарея постепенно ще бъдат запретнати.

Получено телеграфическо разпореждане от началника на тилото управление да се предложи на капитана да даде официално заявление, че параходът „Хенрих-Роберт“ ще замине за Дедеагач без всякакви уговорки; че ако не даде такова заявление, да се пристъпи веднага към разтоварването на парахода. Изпрати се заповед до началника на пристанището да предложи капитана на „Хенрих-Роберт“ да отговори веднага на това предложение.

В 16:30 ч. влезе в пристанището руският параход „Саратов“, идващ от Цариград, носещ стоки за Одеса. Той замине към 18:00 ч. вечерта. Капитанът на парахода, запитан от коменданта, нищо особено не съобщи. Лекарят обаче съобщи, че имало в болницата от боевете наши ранени войници и много турски войници пристигали от позициите в Галиполи – Чаталджа с измръзнали крака и други части. В тоя смисъл се отправи телеграма до началник-щаба в Димотика.

След 18:00 ч. представителят на руското параходно дружество дойде в Комендантството и представи няколко депеша от кореспондента на „Русское слово“, вестник от Москва; извадки от депешите му се направиха и се пратиха на началник-щаба на действащата армия в Димотика в смисъл, че турците искали мир, но се бояли от революция. Брожение имало голямо между войската.

Холера във войската в Тузла, дизентерия също върлувала. Положението било критическо. Шукри паша дал да се разбере от, че не ще изпълнява заповеди и разпореждания на правителството, което той считал за незаконно. Султанът и правителството били изгубили всяко значение, че ако се продължала войната, щели да обявят султана за луд, ще го детронират и щели да из един още много животи.

От помощника на главнокомандващия телеграфическа заповед, додето траят военните действия всякакъв износ на храни е забранен в бъдеще. Разпореждания се дадоха в този смисъл на началника на пристанището и на началника на митницата. Телеграма има № 2582 от 23 февруари т. г. от Димотика като отговор на № 1492.

Болни 68.

Времето слънчево, тихо. Морето спокойно. Нощта също.

24 февруари 1913 г.

Времето слънчево, топло. Морето спокойно.

Покана от гръцкото консулство да присъстваме на молебена в гръцката черква по случай превземането на Янина от съюзната гръцка армия. Присъствахме. Телеграфическо съобщение от майора на артилерията Попов, че е тръгнал с двете батареи от Ямбол в 15:00 ч. след обед, в състав 200 войници, 6 коне и 2-ма офицери, за които моли да се приготвят квартири. Дадоха се разпореждания в този смисъл на пристава г-н Байкушев. Батареите ще пристигнат около 19-19:30 ч. след обед. Хората ще влязат в града на квартири, а оръдията ще останат в трена на вагоните, да се разтоварват утре през деня.

Нищо особено през нощта.

Болни 61 и 1 починал войник.

25 февруари 1913 г.

Времето облачно, малко дъжд падна. Морето слабо развълнувано.

Вчера в 20-20:30 ч. пристигнаха батареите от Ямбол в състав 1 щаб, 1 обер-офицер и 200 войници, две далекобойни нескоро-

стрелни батареи. Предвид лошото време, разпреди се войниците да пренощуват в трена и да се не стоварва нищо, а утре, т. е. днес, да се разтовари всичко предвид на това, че в Отряда има вече достатъчно артилерия, обсъди се въпросът за пращане една част от артилерията в Созопол и Анхиало. Решено да се почака, догде отпочинат хора и коне и след това ще се пратят две оръдия в Анхиало и четири в Созопол.

Получи се заповед от Главното тилово управление да се прецени ечемикът, който се намира в парахода „Хенрих-Роберт“ по пазарната цена, която има днес ечемикът на бургаската борса. Предписа се на командира на 2/24 опълченска дружина с членовете на комисията да и преценят ечемика на парахода и за намереното и да предават надлежен акт.

Заповед за включване в състава на отряда пристигналите батареи от Ямбол: 1 щаб, 1 обер-офицер, 200 долни чинове, 12 оръдия с ракли, 6 коне, две каруци. С пристигането на артилерията от Ямбол, издаде се заповед, с която старши офицер и майор от артилерията Попов да приеме началството на артилерията в Отряда: 1-ва, 3-та, 4-та далекобойни 7,5 см нескорострелни батареи от Шуменския крепостен батальон и 5-та далекобойна нескорострелна батарея от Софийски крепостен батальон и една шестстволна картечна батарея от Видинската крепост.

По силата на заповедта на Действащата армия № 117 от 1 февруари т. г. Бургаският отряд по охрана крайбрежието отново е включен в театъра на военните действия, като за охраняема зона се определя крайбрежието от с. Дуранкулак до нос Атлиман, Созополския участък. По силата на тая заповед бе издадена заповед по Отряда за включването всичките му войскови части, управления и учреждения, включително реморкера „Варна“ в театъра на военните действия. С първата заповед по действащата армия в театъра на военните действия влизаше всичката част от България, която се намираще на юг от ж. п. линията Бургас – Костенец и до Самоков – Кюстендил, както и крайбрежната зона от румънската граница на север до Атлиман – Кюприя на юг.

Болни всичко 61.

26 февруари 1913 г.

Времето облачно, но повече слънчево, топло. Морето спокойно.

Получихме сведения от Мидия, от коменданта, че гарнизонът там се състои от една дружина от Дунавския полк, една нескоро-стрелна батарея, 1/2 ескадрон от 8-ми конен полк и една морска команда. Тия сведения искахме, за да знаем кого имаме към нашия краен десен фланг на охраната ни. Манлихеровите пушки от 11-та, 29-та и 32-ра допълващи дружини, заедно с патроните, са пратени в софийския оръжеен склад, понеже тези части окончателно са въоръжени вече с руски трилинейни пушки. Особено нищо по морето.

Комисията, която бе назначена за преценка ечемика в парахода „Хенрих-Роберт“, се е произнесла, че за да се произнесе окончателно, следва да бъде разтоварен целият параход, защото със сондажи не могло да се знае истинското състояние на товара. Предполага се, че стоката е много долнокачествена, смесена със земя, непресята, има много прах, просо, фий и див овес. Поради това комендантът даде разпореждане да се прецени само стовареното количество, което ще бъде преценено от същата комисия.

Времето ветровито. Морето доста развълнувано, през нощта доста студено.

Болни 63.

27 февруари 1913 г.

Времето слънчево. Топло. Морето спокойно.

От заместник-началника на артилерията от София се получи разпореждане, че 46-те коне, изпратени допълнително, са били от конезавода „Божурище“³², били кръвни, породисти и внимателно да се употребяват на работа, за да се неповредят. Разпореждане до началника на артилерията по горното разпореждане.

Телеграфическо съобщение от военното министерство в София, че на 5 март ще пристигне парахода „Александър II“ от Батуми, а на 9-ти „Ростов“ от Одеса. Разпореждане до частите на

³² Конезавод „Божурище“ е създаден през 1896 г. край София, а през 1952 г. е преместен близо до Балчик

Отряда и наблюдателните постове за това. Секретарят на руския консул Камбуров с капитана на парахода „Хенрих-Роберт“ дохожда при коменданта да кажат, че разтовареното трябва да се натовари обратно и параходът да замине за Кюстенджа. Отговорено им, че нямаме подобно разпореждане, и че параходът не може да мърда наникъде, че капитанът трябва да побърза да отговори на писмото на началника на пристанището и отказва или не да замине за Дедеагач.

Понеже се има предвид да се прати част от артилерията в Созопол, повика се един кондуктор от бургаското инженерство и се натовари да направи оглед на пътя, който води от Бургас до Созопол край Ченгене скеля и да доложи за състоянието на пътя и поправките, които следва да се направят особено до тухларниците на Ченгене скеля. От имащия се кеневир³³ на разположение, определи се да се раздаде на частите на Гарнизона съразмерно с техния числен състав.

Комисията, назначена за преценка на ечемика, се е събрала отново, прецени стовареното по 0,10 ст/кг и с мотивиран акт е изпратила всичко до комендантството, като е поддържала мнението си в първия акт. Съобщен е актът на комисията по преценката на ечемика в Главното тилово управление в Димотика. Началникът на пристанището доложи, че е получил писмо от капитана на парахода „Хенрих-Роберт“, в отговор на предложението му да отговори: „отказва ли да замине за Дедеагач или не, без всякакви условия“. В това писмо капитанът на парахода пише: „Могу идти“, т. е. можел да отиде. Предложи се на инж. Петронов, началник на пристанището, да предложи на капитана да отговори категорично „отказва ли или не да отиде в Дедеагач.“ На това предложение се получи отговор чрез началника на пристанището, че под известни условия, изработени между капитана на парахода и коменданта, можел да замине за Дедеагач. Съобщени се в Главното тилово управление съдържанието на разменената кореспонденция.

През нощта доста бурно море и доста студено влажно, ветровито. По морето нищо особено. Болни 69 всичко. Поискахме от военното министерство вчера да ни пратят карти, понеже в части-

³³ Кеневир – зebло

те на Отряда има съвсем недостатъчно такива. Поиска се също да се пратят бинокли за батареите, тъй като свършено няма такива в батареите.

28 февруари 1913 г.

Времето облачно, влажно. Морето слабо развълнувано.

Получено съобщение от началник-артилерията, че е разпоредено да се пратят бинокли от военното министерство. Изпращат се също ключове за на батареята.

От Созопол комендантът съобщава, че е уловена една конячена бутилка в залива „Акротирия“ около Созопол, в която имало една записка със съдържание: „le bateau Rostow perdu le Capitane“. Тоя руски параход замина от Бургас в събота, 23-ти т. г. за Одеса. Предложи да се изпрати бутилката със записката от Созопол в Бургас и се запитат руските агенти от Бургас и Варна, где е сега параходът „Ростов“. От Варна отговориха, че е заминал за Одеса. Очаква се за разяснение въпроса сведение от Одеса.

Сведение във военното министерство, че са нужни за частите на Отряда 15-20 карти триверстовки³⁴. Капитанът на „Хенрих-Роберт“ иска да знае ще се отпусне ли парахода му, понеже в София, в руското агентство му съобщили, че ще може да замине за Кюстенджа. Отговори му се нямаме разпореждане.

Нощта доста студена. Морето малко развълнувано.

Болни 70 всичко.

1 март 1913 г.

Времето слънчево. Морето спокойно.

От Анхиало, Месемврия, Созопол съобщават, че през нощта около 22:45 ч. се забелязал параход с направление към Бургас, след това изгасил огньовете си. От Одеса се получиха сведения, че „Ростов“ е там, и че на 4-ти того ще потегли за български води. Дадоха се от 2/24 дружина 15-20 берданови пушки с по 200 патрона на 1-ва и 4-та батареи, които са разположени с парка си при „12 апостоли“, за постовете им.

³⁴ Триверстова карта – отнася се за мащаба на картата – М 1:126000. Верста е стара руска мярка за дължина, равна на 1066 метра. Употребявана е до въвеждането на метрическата система

Получи се сведение в 08:45 ч. от Созопол, от Мидия, че през нощта пред Мидия брегът е бил осветляван от 5 прожектора, след което параходите заминали към север. От Варна същите сведения са имали от Мидия и нищо повече. Разпореждане до командира на Месемврия да изисква всякога от параходите, които спират между Емине и Св. Влас, да показват знамето под което пътуват. От София, чрез директора на пощите и телеграфите иска да знае какво става с парахода „Хенрих-Роберт“. Имали сме заповед за него. Отговорено е, че нямаме заповед. В 17:00 ч. вечерта се получи телеграма от началника на тилового управление генерал-майор Диков да се пусне параходът от пристанището.

Телеграфически данни с искане указания какво да се прави съв стоварения 310 тона и повече ечемик. До получаване сведения наредба да се задържи парахода, да се не пуца. Разпореждане превъоръжението на ротите в Анхиало и Месемврия да се почне; да се пратят по 240-250 пушки с по 500 патрона и подофицери инструктори, за да обучат началническия персонал на манипулацията на новите пушки, след което сам да си започне превъоръжаването.

Болни всичко 72.

Времето тихо. Морето спокойно. Нищо.

2 март 1913 г.

Времето хубаво. Морето спокойно. Нищо особено по морето.

Получена заповед от началника на тилового управление, с която се съобщава, че помощник-главнокомандващия отменява заповедта за пуцането на парахода „Хенрих-Роберт“. Дадена заповед на началника на пристанището да не пуца парахода да излезе от пристанището до второ разпореждане.

От Созопол донасят, че през нощта много прожектори са осветявали бреговете около Мидия и носа Сервес бурун³⁵. Това са сигурно турски неприятелски прожектори, които правят рекогносцировка на морския бряг около Мидия. Даде се разпореждане на коменданта в Созопол да бъде готов за всяка евентуалност, като съобщи и на майор Вълнарлов за всичко. Разпореждане да се определят от всяка дружина по няколко души за водачи, които добре

³⁵ Сервес бурун, *Serves Burun* – в района на Мидия, Турция

познават пътищата в охраняемата зона. Разпореждане до командири на 1/4 и 1/24 опълченски дружини да се произведе стрелба с по три патрона – една на близка, една на далечна и една залпова, понеже много от хората не са стреляли като неслужили. Изпращат се в 1/4 – 75, в 1/24 – 50, в 1/17 – 75 шинели за войниците и кеневир за сламениците.

Болни 73 всичко.

3 март 1913 г.

Времето слънчево. Морето тихо.

Получена заповед от началника на тиловото управление, че помощник-главнокомандващия разрешава на парахода „Хенри-Роберт“ да напусне пристанището, като стовареното да остане в пристанището. Предписание на началника на пристанището да предложи капитана на „Хенрих-Роберт“ да напусне пристанището. Заявление от капитана на парахода, че той желае да му се позволи да натовари разтовареното. Отговорено му, че нямаме за това разпореждане. Донесено началника на тиловото управление за заявлението на капитана.

Морето свършено спокойно. Нищо особено. Болни 73.

4 март 1913 г.

Времето хубаво, слънчево. Морето свършено спокойно.

Направи се искане за отпускане 100 чифта ботуши от склада при Сливенското интендантство. Отговор от главния интендант, че е писано и разрешено да се отпуснат исканите ботуши за батареите. Понеже пътят от Бургас до Созопол при Ченгене скеля е развален, то се изпрати кондуктор Карамболов да го прегледа и донесе за състоянието му.

Предвид на това, че се забелязва, че някои от войниците започнали да заболяват от венерическа болест, то се обсъдиха мерките, които следва да се вземат съвместно с общинските власти за ограничение разпространението на тая болест. Разпореждане за номериране на дружините, като се отбелязват номерата на пагоните. Наредване за даване 30 чифта панталони на 3-та далекобойна батарея. Разпореждане за арестуването на ст. подофицер

Ив..... от 11-та дружина, който е държал непристойно поведение към командира на дружината и за отстранението му от командването на ротата.

Болни всичко 73.

5 март 1913 г.

Времето слънчево. Морето спокойно. Нищо особено по крайбрежието.

Телеграфическо нареждане от началника на тиловото управление да се съобщи на капитана на „Хенрих-Роберт“, че разтовареният ечемик ще остане, като се прецени от комисия. Донесено за количеството на разтовареното. Предаде се на началника на пристанището да съобщи това на капитана. Капитанът на парахода с директора на Балканската банка дохождаха и заявиха устно, че не можел параходът да замине, а предлагат да се разтовари ечемика, като се вземел и им се плати. Отговори им се да подадат за това заявление, което ще представят на помощник-главнокомандващия за по-нататъшно разпореждане. В 11:00 ч. същите заявиха, че въпросът бил улеснен в София, и че параходът щял бил да замине и заявление не щели да подават. Искат удостоверение за стовареното. Дадено им е такова с означение количеството на стоварения ечемик.

Разпореждане до началника на пристанището да се предложи да излезе параходът, като се изведе с реморкера, който да следи направлението, което ще вземе параходът след като вземе откритото море. Параходът се отдели от кея в 17:00 ч. след пладне придружен от реморкера, за да излезе, обаче като направи 200-300 метра спря и пусна котва, под предлог, че някой от екипажа му бил останал в града и по казване на механика му понеже не можал да действа машината. Параходът ще нощува в пристанището.

Болни 63 и 1 починал.

Нищо особено по морето.

6 март 1913 г.

Времето слънчево. Морето спокойно.

Параходът „Хенрих-Роберт“ окончателно напусна пристани-

щето в 06:30 ч. сутринта, реморкиран и изведен от пристанището, е взел направление на север към Кюстенджа. С излизането му се ликвидира тази истерия – толкова шумна, а толкова мълчаливо свършена.

В 16:30 ч. се получи официално съобщение от местния гръцки вицеконсул за убийството на гръцкия крал Георгиос I в Солун. Отидохме с коменданта да направим визита, като изказахме съболезнования. Подробности липсват, само се казва, че убийците били някои анархисти Александрос Схинас и, които извършили атентата.

По морето нищо особено. Болни войници 53 и 1 починал. В болницата са наредени още няколко реквизирани кревати, обаче били много мръсни и стари. Разпореди се до Реквизиционната комисия да се не приемат старите покривки и кревати, а да се повърнат обратно и да се вземат само нови и хубави.

7 март 1913 г.

Времето хубаво. Морето спокойно.

Донесение в Дивизионната област за състоянието на въоръженето в опълченските дружини, влизащи в състава на Отряда.

Болни всичко 52.

8 март 1913 г.

Времето хубаво, слънчево. Морето спокойно.

Получиха се изпратените от картографския институт карти триверстови от крайбрежните места от Бургас до Цариград. Искат обаче 70 лева за тях. Писахме, че няма от где да се платят, защото картите са за частите на Отряда, а пари за тях не се отпускат.

Една комисия от англичани е дошла и е дала на кмета да се раздадат на бедните в града 3000 лв., а в околията 2000 лв. от английските квакери. Получи се съобщение от коменданта в Созопол, че вчера и днес от 09:00 до 12:30 ч. турски броненосец се явил и обстрелвал с. Подима, след което си заминал обратно към Босфора. Това бомбардироване е във връзка с настъплението на турците по цялата Чаталджанска линия.

Болни всичко 62. Разпореждане за рекогносцировка на край-

брежието с артилерийски офицер от Бургас до Анхиало с цел да се избере позиция за артилерията, която ще се прати в разпореждане на Анхиалския отбранителен участък. Ще се тръгне в 8:00 ч. сутринта от Бургас.

9 март 1913 г.

Времето слънчево, топло. Морето спокойно.

В 08:00 ч. тръгнахме с началник артилерията на Отряда и командирите на 4-та и 5-та батарея на рекогносцировката проектирана от вчера. Огледано бе всичкото крайбрежие от Бургас до Анхиало, както и пътищата, водещи от Бургас за Анхиало. Установихме се на една първа позиция за артилерията на местността в лозята „.....“; при съществуващите вече стари артилерийски ложементи за брегови оръдия; друга, втора позиция бе избрана на високия морски бряг в Анхиало по направление към залива Месемврия – Анхиало. Тези позиции бяха избрани предвид на обстоятелството, че се обстрелват от тях най-възможните перспективи за десант. Прегледаха се освен това и пехотните окопи, построени от частите в Анхиало, както и другите някои позиции. След извършване на рекогносцировката по морския бряг на връщане се прегледаха пътищата, които водят обратно за Бургас, навътре от брега, край с. Атанаскьой, между езерото и пътя край солниците.

От созополския комендант се съобщава, че руският параход „Александър II“, без да чака реморкера, се е отправил за пристанището. Направи се разпореждане чрез началника на пристанището да се изпълняват нарежданията и друг път да се не случва подобно нещо. Съобщи се също чрез варненския комендант на капитана на „Александър II“ да не прави подобно нещо, за да се избегнат недоразуменията. Също и на руското параходно дружество – агенцията.

Болни 63 всичко.

10 март 1913 г.

Времето хубаво, слънчево. Морето тихо, спокойно.

В 14:00 ч. след обед направих една рекогносцировка до Айтос

тайна

БУРГАСКИ ОТРЯДЪ ПО ОХРАНА НА КРАЙБРЕЖИЕТО

ЗАПОВѢДЪ

№ 3

По Бургаския отрядъ по охрана на крайбрежието

гр.Бургазъ *9* Марта 1913 година

3 ВЕРСТОВА-КАРТА

Главната кохрнителска Турска Армия е съсредоточена: Чатагдхакската линия, въ гр.Фурниа и Галиполски полуостровъ. Искон кохрнителски отдѣленни се намиратъ,обсадени и прѣсѣдвани отъ съюзитѣ армия, въ Тесалия и Епирусъ .

Нашата армия заема укрѣпенитѣ позиции сѣвѣу Чатагдхакската и въ Галиполски полуостровъ,обсажда гр.Фурниа и съ отдѣлни войскови части завзема Македония и Одринско .

На повѣренниа ни отрядъ,съгласно Высочайната заповѣдъ по дѣйствицата армия отъ 26 декември 1912 г.жодъ № 50 е взаложена охраната на градоветѣ:Бургазъ,Ахнало,Созоколы Мессиврия и Цѣлата черноморски крайбрѣжна зона отъ с.Гъзовекъ до с.Ръзозе,включително .

На сѣверъ отъ с.Гъзовекъ крайбрѣжнето се охранява отъ войсковитѣ части на Вархелския укрѣпена жукитѣ,а на югъ отъ с.Ръзозе-отъ частитѣ на охерацлонната армия .

За изключено взаложената задача

ЗАПОВѢДВАМЪ:

§ 1.

Охранената отъ повѣренниа ни отрядъ крайбрѣжна зона се раздѣли на етбрактелнитѣ участитѣ: Бургаски,Ахнолски,Созоколки,Мессиврийски и *Вич*ски,въ охраната на Конте :

Заповед № 3 по Бургаския отряд за охрана на крайбрежието, 9 март 1913 г.

по шосето Бургас – Айтос с оглед на позициите. Изпрати се диспозицията на Отряда по частите с означение на задачите, които са възложени на началниците на отбранителните участъци.

По морето нищо особено. Болни 63.

11 март 1913 г.

Времето слънчево. Морето тихо, спокойно.

Обсъдиха се мерките за предпазване гарнизона и града от епидемия, която евентуално би се появила след очакваното превземане на Одрин, гдето върлували епидемически болести. Съобщение от главния медицински инспектор при действащата армия, че ще ни пратят от Сливен д-р, 1 фелдшер от Стралджа и 3-ма санитарни подофицери от Димотика. Предвид че в частите на Отряда има вакантни длъжности за подофицер и фелдфебел, разпоглежда се да се представят заслужаващите да завземат вакантните длъжности.

Болни всичко 66 души.

12 март 1913 г.

Времето слънчево, хубаво. Морето спокойно.

Нареждане да се натовари ечемикът от „Хенрих-Роберт“ и се прати в Мустафа паша. Назначена комисия под председателството на майор Тереев и трима членове да го претеглят, турят в торби и пратят по железницата. Нареждане до Реквизиционната комисия да отпусне 3880 торби, 70 кг канап за зашиване и 20-30 губерки. От Реквизиционната комисия Бахчеванов заявява, че ечемикът съдържа 14-15% земя, негоден е за добитък, защото има примеси от хардал и следва да се пресее и направи на ярма, иначе ще повреди добитъкът.

Съобщение телеграма 18867 от 11 март от Главното тилово управление, че ще дойдат лодки от Мидия, да се натоварят с храни и други припаси и се пратят на коменданта на Мидия подполковник Д..... От военното министерство съобщение, че на 19-ти того ще дойде в пристанището „Александър II“, а на 23-ти „Ростов“. Нареждане до пристанището и частите за това. Руският „Имбрико“, идещ от Батуми и Цариград с газ, влезе в пристанище-

то. Съобщава, че преди 4-5 дни, като влизал в Босфора, забелязал един турски торпильор да излиза, но за къде не знае. Предвид че трябва да се пратят две оръдия в Анхиало и четири оръдия в Созопол от 1-ва 7,5 батарея, нарежда се фелдфебел Радев от 5-та 7,5 батарея да приеме тая батарея, под ръководството на началника на артилерията, за което да се донесе.

Понеже има доста болни коне, нарежда се да се образува временно конски лазарет, като се реквизира за това отделно помещение, гдето да се наместват болните коне. Частите на Отряда, които квартируват въвн от Бургаския гарнизон, ще бъдат ваксинирани като дойдат новоназначените лекар и фелдшери. Понеже кметството иска да се открият морските бани от 15 март и да се позволи на населението и публиката да посещава баните, даде се съгласие за това, като се нарежда: пътя през градината и до баните от 07:00 ч. сутринта до 19:00 ч. вечерта (отворен) за посетителите и през всяко време за предприемача и прислугата му с изключение нощно време.

От София комендантът подполковник Бонев съобщава официален бюлетин за щурмуването на Одрин. Взети Източният и Южният сектори и много роти, батареи и муниции. Много войници и офицери по позициите и постове слушали топовни гърмежи. В 19:30 ч. вечерта се чу един силен далечен взривен шум. Предполагаме да е взрив на някой барутен склад в Одрин.

В града голямо движение. От всички страни запитвания за падането на Одрин. Отговаря се, че официално нямаме съобщение за това, освен бюлетина, който ни се съобщи от софийския комендант.

През нощта нищо от към морето.

Болни 66.

13 март 1913 г.

Времето облачно, топло. Морето малко развълнувано.

Съобщение, че са взети Източният и Южният сектори, и че Одрин е подпален отвсякъде. Това съобщава софийският комендант. Също се съобщава, че Шкодра паднала, без обаче официално да се потвърждава това. От апаратната стая съобщават частно, че една

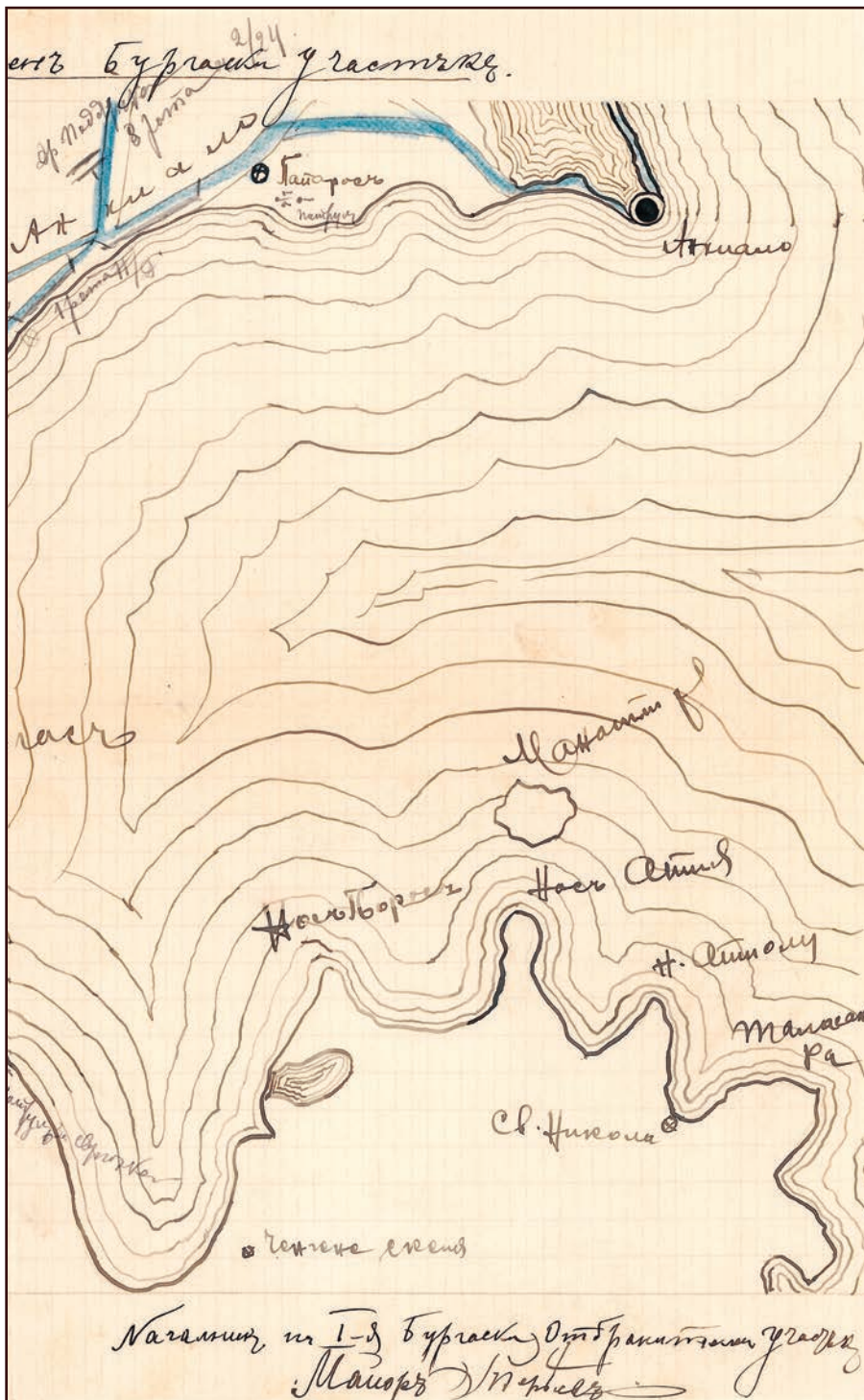

Схема за разположение на частите от I-ви Бургаски отбранителен участък,
11 март 1913 г.

телеграма е била подадена от Димотика за военното министерство, че „Одрин падна“; обаче не е официално потвърдена и не може да се дава гласност. Много частни телеграми от София, Ямбол, Сливен говорят различно за падането на Одрин.

В града голямо въодушевление, флагове. Всички се стичат в главната улица, искат сведения; нищо официално обаче в щаба няма досега. В 16:00 – 17:00 ч. кметът съобщава, че по една телеграма, която минала от Димотика през Ямбол за София – вътрешното министерство, се казвало какво: Шукри паша се предал, Одрин капитулирал, Шукри си предал саблята. Това станало днес в 11:30 ч. сутринта. Официално съобщение за това обаче няма. От Варна, дежурният офицер при военната централа съобщава, че в пристанището, в 17:00 ч. е влязъл един австрийски параход, капитанът на който е съобщил, че видял в Кюстенджа турски военни параходи. Пратили да проверят. Проверено. Оказва се, че действително в пристанището в Кюстенджа имало няколко турски торпильора, които стояли там, по всяка вероятност са чакали някои транспорти с храни и муниции, назначени за турската армия.

В 19:00 ч. се получи официална телеграма от Министерството на вътрешните дела, че днес в 14:00 ч. след обяд Одрин е бил взет с щурм от обсаждащата го 2-ра отделна армия и комендантът му Шукри паша е взет с целия гарнизон в плен. По този случай се нарежда за утре панихида и молебен. Голямо бе въодушевлението у граждани и военни при узнаването на това съобщение; целият град е в знамена и до късно вечерта се чува ликующият народ. Нареджана за панихида и молебен за утре.

По морето тихо, спокойно. Болни.

14 март 1913 г.

Времето хубаво, сутринта гъста мъгла. Морето тихо, спокойно.

От Военното министерство телеграма № 2744, от 23:00 ч. вчера 13-ти того съобщава за взимането на Одрин и се разпорежда за панихида и молебен. Разпореждане в 10:15 ч. на площада да пратят частите по една рота от 24 реда също и артилерията. Молебенът се състоя в присъствието на гръцкия консул и в съслужение на гръцкото, арменското духовенство и стичането на целия град. След

молебена реч от кмета и парад от войската. В града са затворени учрежденията и магазините и гражданите празнуват. Довечера факелно шествие.

Получи се съобщение от созополския комендант, че от Зейтин бурун съобщавали, че от 13:00 до 15:30 ч. след обед се чували топовни гърмежи откъм Варна. Проверено, във Варна не е имало нищо подобно. Разпореждане до началника на артилерията да прати две оръдия от 1-ва далекобойна нескорострелна 7,5 см батарея в събота или неделя в разпореждане на началника на Анхиалския участък, като се разположат в манастира „Св. Георги“ и се приготвят ложементите на избраните места при рекогносцировката на брега и пътищата, която направихме на 9-ти того. На храна хората му ще бъдат причислени към 2-ра рота, 17-та дружина, която е част от Анхиалския участък и квартирува в манастиря. 3-то и 4-то оръдия, които ще се пратят в Созопол допълнително ще пише. Наредба е дадена в същия смисъл и за комендантите в Анхиало и Созопол.

В 16:30 ч. се отслужи панихида и благодарствен молебен в еврейската синагога, на която присъствахме с началника на частите в гарнизона. Вечерта голяма манифестация от гражданите.

Нощта спокойна. Откъм морето нищо особено.

Болни 65.

15 март 1913 г.

Времето слънчево, много топло, изглежда, като че ли ще вали дъжд. Морето спокойно.

Никакви сведения от неприятелския флот. Разпореждане за напътстване на ечемика от „Хенрих-Роберт“ за Мустафа паша. По сведения от Варна в Одрин пленено: около 676 оръдия, 574 офицери, 14 генерали, 70 горни офицери, 18 и около 30 000 войника. При Чаталджанската линия сраженията продължават. По официален бюлетин линията на нашата войска е реката Корлу (Чорлу). Съобщение, че карнобатският градски съвет е решил да позволи ползването от нашите болни и ранени на карнобатските бани до 15 април и от 15 август под известни условия. Пристигна от Сливен д-р, зачислен в 2/24 опълченска дружина за

дружинен лекар и под ръководството на майор Тереев ще се доведе за лекуването на войниците от допълващата дружина и общия лазарет.

Товаренето на ечемика за Мустафа паша продължава; една партида от 10 вагона е вече пратена. Само че по съобщение на комисията ечемикът бил спорен, мирише на мухъл и неговото пресяване е било наложително, иначе опасно било да се дава на конете.

Времето се развали, почна да вали и валя цяла нощ дъжд. Морето е слабо развълнувано. Нищо особено откъм морето.

Болни всичко 61.

16 март 1913 г.

Времето дъждовно, топло. Морето слабо развълнувано.

Съобщения от Варна и Сливен говорят разноречиво за пленения одрински гарнизон и за неговия състав. Находящият се в пристанището руски параход „Имбрико“ отпътува за Варна. Понеже дъждът много се усили, а пътищата са много тежки за вървене, то се отлага заминаването на двете оръдия за Анхиало за утре, когато времето, както изглежда, ще се поправи. Изпратени са триверстовите карти в частите на Отряда.

От Варна съобщават, че в 15:30 ч. след обед при Карабурун са се явили три контраторпилъора, които след като се въртяли някое време се напътили към залива Манастира, гдето са хвърлили котва и са престояли до 18:30 ч. вечерта, без да предприемат някои действия. Разпореждане до созополския, анхиалския, месемврийския комендант да усилят наблюдението си към това направление и бъдат готови. Също разпоредено и до частите в Бургаския отбранителен участък.

Дъждът продължава. Морето много развълнувано. Нищо особено от морето.

Болни 81, преимуществено от изстинка и слаби пневмонии, в следствие аклиматизирането и възрастта на войниците.

17 март 1913 г.

Времето мъгляво, студено. Морето твърде много развълнувано.

Вчерашните сведения за турския флот от Варна се потвържда-

ват и днес. Турските военни кораби, след като стояли до 18:30 ч., се изгубили.

Разпореждане от Главното тилово управление да се непраща ечемика до второ разпореждане. Същите тези сведения за турския флот се потвърдиха и от Созопол, събрани от Мидия. Нареджване коменданта в Созопол да иска всякога сведения от Мидия и да ни ги съобщава своевременно. Съобщения от Созопол, Анхиало, Месемврия и с. Баня, че по море се виждат на първо два, а после три търговски параходи, които са нощували около Св. Влас и Емине; после са взели курс за Мидия, после пак се завърнали. Те са търговски параходи на и един италиански параход, идещ от Галац. За военните кораби съобщено. Началник-щаба на армията с предположение, че дебнат параходите, които товарят и ще натоварят брашно от Варна и Бургас за Дедеагач.

Дъжд заваля, в следствие на което и днес не бе пратена артилерията в Анхиало и Созопол. Предвид обаче на появяването на неприятелски параходи, разпоредено утре да се пратят без да се гледа на времето. Съобщено на созополския комендант да рапортува за приемането и настаняването на оръдията и хората.

Морето е много бурно. Търговските параходи не могат да влязат в пристанището. Реморкерът остава в Созопол по същата причина.

Болни 78 всичко и двама се поминали.

По морето нищо особено.

18 март 1913 г.

Времето ветровито, студено. Морето твърде много развълнувано.

Никакви сведения за турския флот. По морето се забелязват три търговски парахода, които в следствие на бурното море се държат близо един до друг. Реморкерът не може да ги доближи по същата причина; те чакат да бъдат въведени в пристанището. Понеже времето е доста сухо, то в 07:00 ч. сутринта заминаха двете оръдия за Анхиало. Нареджване до началника на отбранителния участък да ги приеме и разпореди да се поставят на позициите в града, които избрахме на рекогносцировката на 9-ти тогo в Ан-

хиало. Да даде исканите ложементи, които за тая цел се вземат за батареята от пехотните части.

Прати се упътване на командира на 2/17 опълченска дружина за произвеждане стрелбата на 300, 600 и 800 крачки. Нареждане да се пратят утре и другите четири оръдия в Созопол. Пътят за отиване ще се покаже от водача: Бургас, Пода, Карагьозлер (дн. Маринка), Равна гора, Мехмечкьой (дн. с. Росен), Св. Никола (дн. Черноморец) и Созопол. Разстоянието около 30-40 км. Затова да нощуват в Св. Никола и утре 20-ти того да влязат в Созопол. Нареждане до началника на отбранителния созополски участък да приеме оръдията и хората. Оръдията да заемат избраната позиция, а хората да си получават от зачислената храна при някоя част от Гарнизона.

Донесения от Созопол, Анхиало и Месемврия за трите търговски парахода, че са пред Созопол, чакат да влязат в пристанището. След заминаването на батареята в Анхиало и Созопол помещението да се завземе от 11-та допълваща дружина, която заема едно отделение в помещението, гдето е сводн. лазарет, като се почисти зданието. Днес след обед, понеже морето се малко поуспокои, към 16:30 ч. влязоха трите търговски параходи с реморкера в пристанището. Мидийските лодки, както и лодките с храни за Созопол, чакат да се поправи морето, за да тръгнат.

Съобщение от гръцкото вицеконсулство, че на 28-ми сряда ще има заупокойна литургия и панихида за гръцкия крал Георгиос I. Нареждане да присъстват началника на частите и свободните от занятия офицери.

Морето доста бурно; вятър източен и доста влажно, студено. От морето нищо особено.

Болни всичко 81.

19 март 1913 г.

Времето доста студено, макар и слънчево и ясно. Морето развълнувано.

В 07:00 ч. сутринта, съгласно вчерашното нареждане, заминаха за Созопол четирите оръдия от 1-ва батарея през Пода, Карагьозлер, Равна гора, Св. Никола за Созопол. Направи се екстрена реви-

зия на болницата. Намери се, че положението е удовлетворително. Има нужда от юргани – чисти, нощни, чехли, чаршафи, кърпи. Нареджана да се доставят от Реквизиционната комисия. Храната от утре ще се доставява от предприемач, а не както досега от Реквизиционната комисия. Най-голямото число боледуват от настинка и пневмония, има и други болни.

Ечемикът от „Хенрих-Роберт“ натоварен във вагони окончателно се прати в Мустафа паша; с това се приключи този въпрос. Направи се разпореждане да се дават сведения в Отряда и от Мидия, отгдето не идват, защото три-четири дни бяха престанали да дават такива. Понеже времето е хубаво и пътищата доста сухи, то заминаха в 07:00 ч. сутринта за Созопол четирите оръдия с водач по пътя: Бургас, Пода, Равна гора, Мехмечкьой, Св. Никола, Созопол. Разстоянието е около 40 км, и понеже конете са още неопитни, определи се да има нощувка в село Св. Никола. Направи се разпореждане за пращане утре една команда от 150 души за попълване на 24-ти и 41-ви пехотни полкове.

Болни 82 всичко. Нощта спокойна.

20 март 1913 г.

Времето тихо. Морето спокойно с малки вълни от осезателното развълнуване.

Отслужи се заупокйна литургия и панихида за покойния гръцки крал Георгиос I в присъствието на началник частите и свободните от занятия офицери от Гарнизона, консулското тяло, общинска и административна власт.

По сведения от созополския комендант, четирите оръдия, изпратени от Бургас, са пристигнали по указания път. Разпореждане да се пратят двама фелдшери в държавната болница понеже старите били откомандировани.

Пристигат 306 пленници от Одринската крепост чрез лозенградския комендант. Направи се донесение, за да се предадат в друг гарнизон, понеже сме в театъра на военните действия, няма място и гарнизонът е голям.

Болни 87 и двама починали.

21 март 1913 г.

Времето мъгляво. Морето бурно, развълнувано.

Съобщение от министерството, че се очакват параходите „Ростов“ и „Александър II“, също и един австрийски „Лойд“, идещ от Одеса. Нарезждане в частите за тези параходи. Нарезждане от началник дивизионната област в 16:00 ч. да се пратят пленниците в Ямбол. Нарезждане за тая цел до началник гарата да отпусне 7 вагона, които да откарат пленниците.

През нощта спокойно, нищо по морето.

Болни всичко 90.

22 март 1913 г.

Времето мъгляво, дъждовно, топло. Морето спокойно.

„Ростов“ е съобщено, че ще дойде утре от Цариград. Съобщение от коменданта на Созопол, че в Мидия, както съобщено от „...“, днес се появил един турски военен параход, много близо в Сервеския залив. Допуснат е бил на близо, след това обстрелян от артилерията в Мидия, е заминал обратно към Босфора. По тоя повод съобщено на комендантите в Созопол, Анхиало, Месемврия да обърнат вниманието си по направление към юг. През деня и нощта нищо особено по морето.

Болни 95 и един починал.

23 март 1913 г.

Времето слънчево, хладно. Морето доста спокойно.

Разпореждане от началник-щаба на армията да се даде в разпореждане на началника на 3-та дивизионна област за носене караулната и етапната служба една допълваща дружина. Нарезждане до началника на 11-та допълваща Сливенска дружина да се отправи за Сливен и встъпи в разпореждането на началника на 3-та дивизионна област.

С руския параход „Ростов“, който бе въведен в пристанището, дойдоха много бежанци от Цариград, избягали от Лозенград, Одрин, Чорлу и други градове през време на войната. Командирът на 11-та дружина донася, че е заминала дружината му, съгласно нареждането за Сливен в 17:00 ч. в състав: ... офицери, ... подофи-

цери, ... редници и ... коне. Поручик Гюлмезов и Генчев донасят с рапорт, че са сдали и приели пограничния взвод, 2-ра рота от 24-та допълваща дружина и анхиалското коменданство; че поручик Гюлмезов е заминал на новото местоназначение – 24-ти пехотен приморски полк.

Нощта спокойна, нищо особено.

Болни 91 и двама починали.

24 март 1913 г.

Времето слънчево, студено. Морето доста спокойно.

Донесение в Главната квартира, че по разпореждане на началника на 3-та дивизионна област, са дадени в 11-та допълваща дружина поручик Бояджиев и подпоручик, и че след това в 24-та, 29-та и 32-ра допълващи дружини остават само по 2-ма офицери. Искаме пращане на офицери 12 души, които да заемат вакантните длъжности и да командват вакантните роти. Нарезждане от началник-щаба на армията да се пратят 29-та и 32-ра допълващи дружини в тяхното постоянно местоквартируване. Заповядва се на командирите на тези дружини – 29-та да замине за Ямбол утре, а 32-ра за Нова Загора – други ден, като приберат със себе си всичкото си имущество, както онова, което донесоха кога дойдоха, също и това което получиха от тук, след дохождането им.

Нищо особено по морето, тихо.

Болни всичко 91.

25 март 1913 г.

Времето слънчево, доста влажно. Морето спокойно.

Военното министерство нарежда да се пратят телеграфни сведения за направените разноски по приемането, храненето, помещението и др. за турските военнопленници офицери и войници. Подобни донесения са дадени в Дивизионното управление с приблизителни изчисления на направените разноски за въпросните военнопленници. Комендантът на Мидия съобщава, че е пратена една мауна лодка да вземе храна за Гарнизона, пратил е подпоручик С..... от Дунавския полк за приемане хранителните и другите припаси. Дадено разпореждане да се въведе в пристанището и да

се натовари и прати обратно с реморкера до Созопол.

Сведение от полковник Ангелов от Месемврия, че вчера два неприятелски парахода се движили между Варна и Цариград, и че се чували топовни гърмежи. Гърмежите са от варненския наш флот, който произвежда учебна стрелба. Съобщение, че френският параход ще пристигне идещ от Сулина в Бургас. Нарездане до комендантите в Созопол, Анхиало и Месемврия да дават сведения за наличния състав само веднъж в неделята, всеки понеделник, а за състоянието на морето всеки ден. Командирът на 29-та дружина донася, че заминава днес с дружината за Ямбол в състав 1 обер-офицер, 1 кандидат офицер, 976 долни чиновци и 17 коне. Предвид заминаването дружините от Бургас, направи се разпореждане, в допълнение тайната заповед № 3 да се завземат участъците от 24-та допълнителна и 2/24 опълченска дружини. Донесение в Щаба на армията, че 11-та, 29-та и 32-ра допълващи дружини са вече заминали за местоназначението им. Съобщено в Дивизионната област за числения състав на 1/24 и 2/24 опълченски дружини.

Болни 82.

Нощта спокойна.

26 март 1913 г.

Времето малко облачно, ветровито (североизток). Морето развълнувано.

В 08:00 ч. замина за Нова Загора 32-ра допълнителна дружина: 2-ма оберофицери, 22-ма подофицери и 815 долни чиновци с 11 коне. Съобщение в Щаба на армията, че 32-ра дружина е заминала за новото си местоназначение. Съобщение от водачите за Созопол, че пътят: Бургас, Пода, Карагьозлер, Св. Никола, Созопол е вече хубав и може да се ходи и четирите оръдия, пратени за Созопол, са минали по тоя път. При Ченгене скеле пътят бил вече насипан. След заминаването на 11-та, 29-та и 32-ра допълващи дружини от Бургас, наличният състав на Отряда е всичко: 8 щаб офицери, 23-ма обер-офицери, 4-ма портупей юнкера, 260 подофицери, 4253 строеви и нестроеви редници, 3-ма лекари, 12 медицински фелдшера и ветеринарни, 1 военен чиновник и 7 лица служещи в реморкера „Варна“.

Болни 82.

Нощта спокойна. Нищо особено.

27 март 1913 г.

Времето слънчево, ветровито (югозапад). Морето слабо развълнувано.

Предвид изменилото се положение в Отряда, с изпращането на допълващите дружини, изпрати се тайно разпореждане по началник резерва подполковник Иванов и началника на Бургаския отбранителен участък майор Тереев за заемане позиции в Бургаския отбранителен участък и действието на Отряда извън Бургас. Понеже в 1/17 опълченска дружина недостигат сухари, разпоредено е да приготвят 650 кг в Реквизиционната комисия и да ги предадат на приемане от тая дружина.

Нареждане за освобождаване училищата, заети досега от частите и да се дадат на кметството свободните. Съобщение от началника на полковото военно окръжие за уволнени запасни от II призив. Понеже има категорична заповед от началник-щаба да се неуволнява никой опълченец до демобилизацията, то се даде бързо телеграфическо наставление до частите да не уволняват никого до втора заповед.

След като се изпратиха допълващите дружини по местоназначенията и след заповедта за уволнение опълченците, съставът на Отряда коренно се измени; за това с тайна телеграма донесено в началник-щаба за разположението на частите на Отряда по отбранителните участъци, техния числен състав и качеството на въоръжението. Заключение – иска се усилване на Отряда. На 12:30 ч. на обед работника от пристанището Алекси ми събщи, че в парахода „Грац“ имало големи турски топове. Това са видели и работниците Теодоси, Михаил и Янаки Икономов. Веднага отидох на парахода с началника на пристанището инж. Патронов, който слезе в хамбар № 2 и видяхме закрити с оръдия от голям калибър, около 15-16 (броя) по казване на работниците. Работниците казват, че тази заран, като започнали да товарят, казано им било да бързат по-скоро да покрият с и топовете да се невиджали. В парахода никой не е било позволено

Т е л е г р а м а

До началник щаба на действащата армия – Димотика,
подадена въ Бургавъ на 27.ІІІ.1913 г.

Днесъ пристигна идящъ отъ Цариградъ отъ Австрийския
лойдъ парахода "Грацъ" да товари трици за Триестъ и ше замине
сутрѣ прѣзъ къстенджа,Одеса за Триестъ.Въ този параходъ има око
ло 15 съ голѣмъ калибъръ брѣгови оръдия /само трупове /взети
отъ Дарданелитѣ.Щѣли да ги носятъ прѣзъ Триестъ за Дюсел-
дорфъ вѣроятно за поправка.На топоветѣ има турския държавенъ
гербъ и турски надписъ.Моля указание. 2448;

Комендантъ Полковникъ Обрѣшковъ.

*Телеграма до началник щаба на действащата армия – Димотика,
27 март 1913 г.*

да вижда, защото иде от Цариград – обявен за заразен, вследствие на което работниците, които са забелязали топовете още тази заран, едва към 12:30 ч. са успели да съобщят, като са ги пуснали за обяд. Попитах едного от матросите от где са товарени, той ми каза, че били товарени от Дарданелите, носели ги за Триест и от там за Дюселдорф. По справките, събрани от началник пристанището от капитана на парахода, оръдията на брой 15 били натоварени от Чанаккале³⁶ от някой си барон и ги носели за Дюселдорф – Круповата фабрика; били бронзови, стари и купени от някой паша като материал.

Веднага направихме телеграфическо донесение до началник-щаба с изложение на работите и поискахме нареждане. В 20:00 ч. вечерта се получи нареждане от помощник-главнокомандващия да се конфискуват оръдията. Даде се писмена заповед на началника на пристанището, че оръдията се конфискуват и да разпореди за снемането им. За залавянето на тези оръдия съобщено в София – командването, Варна и Сливен. Наредане от началника на дивизионната област за разпусчане опълченците; вследствие и на

³⁶ Чанаккале – пристанищен град в Турция, разположен в пролива Дарданели

това нареждане се направи телеграфическо донесение в Щаба за указание.

Морето тихо, нищо особено.

Болни 82.

28 март 1913 г.

Времето дъждовно, облачно, влажно. Морето слабо развълнувано.

Нареждане от началника на дивизионната област да се уволнят и опълченците II призив, които служат в продоволствените магазини и етапните в Гарнизона.

Отново донесение в Щаба на армията за нареждане. Получена заповед от Щаба на армията да донесем колко пушки манлихерови са нужни за превъоръжаване на опълченците. Донесено: всичко 3095 пушки, от които 800 за 1/4 дружина в Созопол; 750 за 1/17 дружина в с. Баня; 780 за 1/24 опълченска дружина в Созопол и 765 за 2/24 опълченска дружина в Бургас.

Съобщение от Военното министерство, че на 16-ти того ще дойде „Александър II“, а на 20 април – „Ростов“, това се съобщава в частите на Отряда. Началникът на пристанището долага, че в отговор на неговото писмо до капитана на парахода „Грац“, получил писмо от капитана на „Грац“, че не може да се съгласи да се снемат оръдията, додето не получи разрешение от консула си, на когото е било писано от Бургаското окръжно управление.

Получи се писмо до коменданта от Окръжното управление, с което се съобщава, че австрийският консул на писмото от Окръжното управление да даде съдействие за разтоварването топовете отговаря, че бил правил някаква си анкета, от която се било установило, че топовете били стари, били купени като стока, че не били съставлявали поради това военна контрабанда, че поради това не можел да даде съдействие за разтоварването им и моли Софийския окръжен управител да направи пред военните власти да се неснемат оръдията, докато не се разреши въпросът, който бил повдигнат по дипломатически път пред правителствения австро-унгарски посланик в София. В следствие на това веднага се направи телеграфическо донесение до началник-щаба с

цитират цялото писмо на Окръжния управител и се иска нареждане в случая. Прати се препис от телеграмата, която пратихме до Щаба на армията по повод уволнението на опълченците II призив.

Болни 67.

По морето нищо особено.

29 март 1913 г.

Времето облачно, слънчево, влажно. Морето свършено тихо.

Получи се съобщение от началника на артилерията от Димотика за отпускане на Отряда исканите 3095 манлихерови пушки за опълченските дружини от Софийския артилерийски склад и 700 000 боеви манлихерови патрона от Ямболския базисен огнестрелен склад и за напред да се искат патрони от Ямбол. Предвид че в 24-та допълваща дружина има 314 манлихерки и 244 000 патрона, съобщи се в София и Ямбол да пратят толкова пушки и патрони по-малко. Получи се съобщение от началник-щаба на армията, че имало повторна заповед, която отменявала заповедта му за неуволнението на опълченците от втория призив.

Също се получи и телеграма заповед от 3-та дивизионна област за уволнение на запасните от втория призив, които имат 45-46 години. Направи се разпореждане за уволнението, чрез заповед по Отряда до началниците на 2/24 и 1/24 опълченски дружини. От помощник-главнокомандващия телеграма заповед да се поиска от капитана на парахода да установи с документи, че топовете били продадени и да се задържи параходът. В този смисъл бе отправено писмо до началника на пристанището да предложи на капитана на парахода да представи подобни документи, ако има.

На отправеното в този смисъл писмо от капитана на парахода се получи отговор – писмо, при което имаше приложен един манифест за натоварените 15 топове от Дарданелите за Триест. Капитанът заявява в писмото си до началника на пристанището, че имало 15 топа, тежат 36 000 кг. Топовете били стари, бронзови; готов бил да даде декларация, че ще ги носи в Триест, което можело да бъде проверено от нашите дипломатически агенти. Изпрати се бърза телеграма до началник-щаба на действащата армия с донесение по съдържанието на писмото на капитана на парахода,

като добавихме, че не са предавани никакви документи, от които да се вижда, че топовете са продадени, както това се изисква от телеграма на помощник-главнокомандващия и както е писано до капитана на парахода.

Времето облачно, влажно, студено. Морето спокойно.

Болни 57, от които един се поминал.

30 март 1913 г.

Времето облачно, дъждовно, влажно, вали дъжд. Морето спокойно.

Писмо от Бургаския окръжен управител с уведомление, че австрийският консул, съгласно нареждането от австрийското министерство на външните дела, давал съгласието си да се разтоварят конфискуваните топове и ще даде улеснения за тая цел. Прави обаче резерви за рекламации по въпроса и иска да се допусне на парахода да замине, след като се разтоварят топовете. Нареджане до началника на пристанището да започне веднага разтоварването и поставянето им на пристанището. Веднага се направи телеграма до началника на щаба с уведомление, че разтоварването е започнало и се иска указание да се задържи ли парахода, или да се отпусне след разтоварването. За разтоварването се дадох в разпореждане на началника на пристанището 25 опълченеца от 2/24 дружина, които заедно с други още работници да извадят оръдията из парахода да започнат в 13:00 ч. след обед.

Направи се донесение до началника на 3-та дивизионна област, че в 2/24 опълченска дружина се уволняват всичко 11 подофицери и 48 редници, остават в дружината 843 долни чинове. Искане по изпълнение на заповед № 92 при такъв състав на дружината. В 15:15 ч. след обед разтоварването на конфискуваните оръдия беше свършено. Разпореди се да се състави акт за топовете, за техните размери и калибър и да се представи актът.

Между това, получи се, след стоварването на топовете, телеграма от помощник-главнокомандващия да се даде срок от четири дни на капитана да представи документи, че топовете са продадени и коя фирма ги е купила, иначе да се стоварят на брега. Те бяха обаче стоварени със съгласието на капитана и консула австрий-

ски. До представяне на тези документи да се задържи параходът. Началникът на пристанището не се вести това писмо, защото решихме да чакаме отговора на двете ни тези заръчани телеграми до началник-щаба за задържането или отпушането на парахода, които са се кръстосали с тая телеграма. Утре ще пристигне идещ от Цариград австрийски лойд „Абация”. Съобщено на частите и пристанищните власти.

Телеграфическо нареждане от помощник-главнокомандващия, в 18:00 ч. подадено от Димотика, в 21:00 ч. получено в Бургас № 3631: „Параходът веднага да се освободи”. Тукатки се направи разпореждане до началника на пристанището да пише до капитана на парахода, че е свободен да замине веднага. Решено е да замине парахода в 5:30 ч. сутринта. Началникът на пристанището да предостави акта на комисията след подписването му от австрийския консул и капитана на парахода.

През нощта спокойно.

Болни 59.

31 март 1913 г.

Времето мъгливо, влажно. Морето спокойно.

Представен е актът от началника на пристанището с писмо № 266 от 30 март 1913 г. Актът е подписан от австрийския консул, капитана на парахода, началника на пристанището и портовия капитан, който е извършил разтоварването на топовете и гласи: „1. а) 1 топ – 3,10 м дължина 230 мм калибър; б) топ – 2,85 м с 230 мм; в) 7 топа от 2,70 м дължина 230 мм, бронзови, стара система, пълнещи се от устата, гладки канали; 2. 2 топа от 2,17 м дължина с 150 мм калибър без затвори, нарязани пълнещи се отзад; 3.1-а от 1 метър и 280 мм калибър, 1 топ от 0,87 м и 280 мм калибър и 2 от 0,62 м дължина 230 мм калибър пълнещи се отпред, гладкоканални.“

След получаването на акта и писмото веднага се направи донесение до началник-щаба с изброението на топовете и техните размери и се донесе, че параходът тази заран в 07:30 ч. сутринта си замина понеже имаше голяма мъгла и не можа да замине в 05:30 ч., както беше наредено вчера до началника на пристанището и до

Прѣписъ

Т е л е г р а м а

Б ъ р г а

Началникъ Щаба/ на Дѣйствуващата армия/
Димотика.

Подадена въ Бургазѣ на 28.III.1913 г.

3587. На основание телеграфическата Ви заповѣдъ прѣдложихъ на Началника на пристанището да съобди на капитана на парахода "Грацъ" че оръдиата които сѫ въ парахода му се конфискуватъ и да разпореди за стоварването имъ на пристанището. Началника на пристанището е писалъ на капитана и едновременно и на окръжния управителъ да поиска съдѣйствието на австрийския консулъ тукъ за разтоварването. Въ отговоръ на постапката на окръжния управителъ австрийския консулъ му съобщава че билъ направилъ анкета отъ която се било установявало че натоваренитѣ въ парахода топове били отъ стара система Бронзови, купени отъ германската фирма "Травесъ", на които се изпращали транзитъ прѣзъ Австрия и че като такива тѣ не били съставлявали военна контрабанда а били търговска стока. Консултътъ явява още че консулството не би могло да даде исканото му отъ нашитѣ власти съдѣствие за разтоварването и моли окръжния управителъ да издѣйствува отъ военнитѣ власти да отложатъ разтоварването на топоветѣ до разрѣшението на дипломатическия въпросъ, който билъ повдигнатъ вече прѣдъ нацето правителство отъ австрийска легация въ София, Чова искане на консулството окръжниятъ управителъ ми го съобщава за разпореждане. Като Ви донасямъ за горното моля указанията Ви . 2496.

Началникъ отряда,

Полковникъ :/п./ Обръшковиъ .

Телеграма до началникъ щаба на действащата армия – Димотика,
28 март 1913 г.

капитана на парахода.

В същия смисъл се съобщи и на министър-председателя Ив. Ев. Гешов, който ме запитва по телефона в 16:30 ч. след обед. Министърът искаше да му се съобщи дали е имало някакви пречки или недоразумения със задържането и изпращането на парахода, казах му че такива не е имало и че параходът си е заминал съвършено свободно.

Дадох се сведения и за това дали топовете са купен материал, или са годни за работа. Съобщи ми се, че са стара система, дали са обаче купени като материал това не е установено: мнението ни е, че са стари оръдия, за които обаче не може да се каже, че не биха могли да служат след една поправка, особено за двата пълнещи се от устата. Даде се телеграфическо наставление до командира на 1-ва батарея в Созопол, че заповедта за уволнение запасните от 10 и 11 набори не се отнася до батареята му.

Издаде се заповед по Отряда, съгласно която нареждане на началника на 3-та дивизионна област за прекомандиране на 2/24 опълченска дружина към 1/24 опълченска дружина от 1 април тази година. Телеграфическо запитване до началника на 3-та дивизионна област, за да се определи положението на офицерите от 2/24 опълченска дружина, като се прекомандирова към 1/24 опълченска дружина.

Нищо особено по морето. Много свят се стича да гледа оръдията, които се свалиха от парахода и се наредиха на пристанището.

1 април 1913 г.

Времето слънчево, влажно. Морето тихо, спокойно.

В пристанището дойде вчера австрийски лойд „Абация“, след излизането на парахода „Грац“. Сведения се получиха от военни агенти при петербургското ни посолство за изпращането от дамския комитет бели дрехи и превързочни материали за 1-ва и 3-та отделни армии. Нареждане от 3-та дивизионна област да се уволняват само 10-ти и 11-ти набор опълченци. Това, което и се направи. Вижда се тая телеграма ще да е за поправка на заповед № 92, гдето се говореше и за 45-46 годишните.

Наличният състав на Отряда днес е следущият: *виж таблица*

на стр. 190 – 191.

Пушките система „Манлихер“, с които ще се превъоръжават опълченските дружини, пристигнаха от София, също и патроните, и се нареди да се изпратят по назначението им. Нареджване от началника на 3-та дивизионна област да се уволнят само опълченците от 10-ти и 11-ти набор. Това е вече изпълнено, като не се гледа на 45-46-годишните, както бе казано в заповедта № 92 на същата област. Понеже става превъоръжаване с манлихера, то се запита началникът на артилерията с берданите и кринките какво да се прави, где да се приберат.

През нощта нищо особено по морето, всичко тихо, спокойно. Болни всичко 61.

2 април 1913 г.

Времето дъждовно, влажно. През нощта твърде голяма буря и морето много развълнувано. В 08:00 ч. се чу първи голям продължителен гърмеж, след което заваля много силен дъжд.

Нареджване № 2605 до командира на 24-та допълнителна дружина да получи от гарата 141 сандъци манлихерови пушки, които да се турят при находящите се в склада му 314, всичко стават 3095 пушки. От тези пушки издаде: в 1/4 опълченска дружина – 800; в 1/17 – 750; в 1/24 – 780 и в 2/24 опълченска дружина 765 пушки срещу квитанция, а той сам да прати квитанцията в Софийски огнестрелен склад. Заповед да се пратят от горните дружини приемане за пушките със съответното количество патрони, като обратно пратят старото оръжие до командира на 24-та допълнителна дружина и да превъоръжат веднага частите си. Патрони в 1/4 – 180 000; в 1/17 – 170 000; в 1/24 – 180 000 и в 2/24 – 170 300, а всичко 3095 пушки с 700 300 патрони система манлихер.

Донесено в 3-та дивизионна област, че са уволнени в 1/24 опълченска дружина на основание заповед № 92 всичко 2-ма подофицери и 41 редници, а в 2/24 – 11 подофицери и 48 редници. След това уволнение остават в 1/24 дружина 1 щаб и 4-ма обер-офицери, 40 подофицери и 809 редници, а в 2/24 – 1 щаб, 3-ма обер-офицери, 59 подофицери и 892 редници. Съобщение за самообесването на началника на полковото военно окръжие поручик Василев.

Наименование на частите	Щаб офицери	Обер офицери	Пор. юнкери	Подофицери
Щаб на Отряда	3	–	1	1
24-та допълваща дружина	1	2	3	24
1/4 опълченска дружина	1	4	–	53
1/17 опълченска дружина	1	3	–	29
1/24 опълченска дружина	1	4	–	39
2/24 опълченска дружина	1	3	–	37
2/24 доп. дружина 2/17 опълченска дружина	–	2	–	17
4 -та р. 24-та доп. дружина	–	1	–	9
1-ва батарея	–	–	–	5
3-та батарея	–	1	–	7
5-та батарея	–	1	–	17
Картечна батарея	–	–	–	3
Реморкер „Варна“	–	–	–	3
Болница	–	1	–	–
Всичко	8	23	4	244
В Бургас	5	8	4	92

Войници	Лекари	Фелдшери	-	Военни чиновници
9	-	-	-	1
993	1	2	-	-
678	-	1	-	-
491	-	2	-	-
739	-	1	-	-
281	1	2	-	-
414	-	-	-	-
248	-	-	-	-
92	-	-	-	-
94	-	1	1	-
115	-	1	1	-
24	-	-	-	-
7	-	-	-	-
7	1	-	-	-
4172	3	10	2	1
1416	2	6	2	1

Веднага се донесе в 3-та дивизионна област и военното министерство за случката, като се нареди да се проведе от военния следовател надлежното разследване, за да се установи дали няма някое престъпление.

Времето сухо, студено.

Болни 70.

3 април 1913 г.

Времето облачно, доста топло. Морето слабо развълнувано.

Получи се заповед от началника на 3-та дивизионна област да се слее 2/24 опълченска дружина с 1/24 такава, ако и да имат горния състав, като за офицерите от 2/24 опълченска дружина се чака повторно нареждане. Поиска се също, ако стане сливането, то майор Тереев да бъде назначен комендант на гарата, трите ротни командири да се назначат на вакантни в 24-та допълнителна дружина.

Д-р съобщава, че трябва да се нареди, щото войниците, които дохождат от Одрин и Чаталджа, да пазят карантина, понеже се опасява да не се разпространи епидемията в града. Разпореждания се направиха в горния смисъл. От кметството се съобщава, че имало много жени, заразени от венерически болести, и се иска позволение да се лекуват в болницата. Разпореждане да се нареди особеността и да се лекуват.

Направи се подробно донесение на началник-щаба на действащата армия за положението на 2/24 опълченска дружина и за заповед № 92 на 3-та дивизионна област. Изтъкна се, че ротите ще станат по 475 човека, че командването на такава рота е немислимо, невъзможно, че офицерите остават без части, че Отрядът, който охранява една крайбрежна линия от 200 км, се окончателно разнебитва. Искат се указания, като при това се ходатайства щото, ако се слее 2/24 с 1/24 опълченска дружина, то майор Тереев да се назначи за комендант на гарата, а трите ротни командири от 2/24 дружина да се назначат за такива в 24-та допълнителна дружина, както бе поискано и от началника на 3-та дивизионна област.

Болни 72 всичко.

4 април 1913 г.

Времето слънчево, топло, тихо. Морето спокойно.

Нареждане за уволнението на всички опълченци от 10 и 11 набор, които се намират във всички части на Отряда, а не само в пехотните 1/24 и 2/24 опълченски дружини, както беше казано в заповед № 92 от Дивизионната област. Съобщение, че Главната квартира е преместена в Одрин, гдето ще трябва да се изпращат всички служебни донесения. Телеграфическо нареждане от началник-щаба, щото уволненията на правоимащите по чл. 23 от Закона за въоръжените сили да става от Щаба на армията по заявления, подадени от заинтересуваните и проверени от Дивизионната област чрез полковите военни окръжия. За това било съобщено и във военното министерство.

Нареждане от Главното тилово управление да се закрие 3-та транспортна линия с всичките ѝ команди, които като се съберат ведно, да се пратят в Одрин. Нареждане в горния смисъл до всички етапи на линията Бургас – Лозенград да дойдат в Бургас, отгдето ще се пратят в Одрин. Искане до началник-щаба сведения за офицерите и долните чинове, за да се изпълнило военното обезщетение, което щяло да се иска от Турция. Нареждане да се изготвят тези сведения направо от дружините в Щаба на действащата армия.

Телеграфическо нареждане от началник-щаба на армията да се запишат господа офицерите от запаса, които желаят да останат на действителна служба при демобилизация, като се означа името, фамилията, заеманата длъжност, ако и то отговарят на условията. Нареждане заповед по Отряда да изготвят в най-скоро време списък на желаещите да останат офицери на действителна служба. Телеграфическа заповед от началник-щаба да се подготвят за производство в по-горен чин офицерите от действителната служба от капитана на горните такива. В Отряда няма, освен кап. Панов, който е произведен при обявяването на войната.

Телеграфическа заповед от началник-щаба да се представят за производство при демобилизация на армията онези запасни офицери, които заслужават да бъдат подготвени за производство. Нареждане до началниците на частите да подготвят такивата, ако

има в дружините им.

Болни 96 всичко.

5 април 1913 г.

Времето слънчево, тихо. Морето спокойно.

В 09:00 ч. влезе в пристанището, без да бъде въвеждан от реморкера, под австро-унгарско знаме парахода „Nargied”. Спрян беше въвн от пристанището, после въведен от реморкера. Той иде от Цариград, отива за Сулина. Има визирани книжа в руското и италианското консулство в Цариград. Не е заразен. Влязъл е в пристанището, защото от никого не е бил спиран, нито пък му било известно, че не е позволено да влиза в него без реморкера. Поради това не му се наложи никакво наказание – глоба.

Направи се телеграфическо нареждане до коменданта в Созопол да се наблюдава добре, щото идещите в пристанището лодки и параходи да се спират при острова Мегалонизи (о-в Св. Иван) и да чакат всякак реморкера „Варна” да ги въвежда в пристанището. Към неизпълняващите да прилага сила. Написа се тайна записка по пощата до коменданта на Созопол с подробни инструкции в случаите, като му се даде нареждане да съобщи и на всичките коменданкти, включително и Мидия, да съобщават на лодките, че трябва да спират при Мегалонизи, ако искат да влязат в пристанището, инак не ще бъдат допускани.

От карнобатския околийски началник с една телеграма до окръжния лекар се съобщава, че има холерни случаи в Карнобатско. Иска бързо вземане на съответните мерки за ограничение епидемията. Веднага се даде заповед на д-р Джелебчев, лекар в 24-та допълнителна дружина, да замине с окръжния лекар за Карнобат с нужните медикаменти и да вземе всички необходими за ограничение епидемията мерки, понеже окръжният лекар го нямаше.

Съобщи се за това в санитарната дирекция и Щаба на армията. Нареждане телеграфическо от началник-щаба опълченските дружини в Отряда да останат организирани, както до сега, и че Отрядът е подчинен непосредствено на Главната квартира. Това нареждане е в отговор на телеграмата, с която донесохме за сливането на опълченските дружини в една и за положението, в което

оставаха офицерите от 2/24 опълченска дружина. Тая телеграма се съобщи изцяло в 3-та дивизионна област, издаде се също заповед по Отряда за дружините и за Отряда, че се подчинява непосредствено на Главната квартира.

Понеже от командира на 38-ми пехотен полк се получи телеграма, че в полка му нямало офицер Йови Каблешков, а имало мл. портупей-юнкер Йови Каблешков, то подпоручик Й. Каблешков се задържа под арест, додето представи заповед било в полка, било по армията, че е бил произведен в офицер, понеже командира на 38-ми полк казва, че той се е сам произвел в офицер. Като че ли и тука ще се повтори аферата с офицер някой Стоянов, който е арестуван в Пловдив и е под следствие.

Болни всичко 73.

Нищо особено по морето.

6 април 1913 г.

Времето слънчево, топло. Морето тихо, спокойно.

Днес е цели 6 месеца от дохождането ми в бургаския отряд.

От Карнобат д-р Джелебчев телеграфически донася, че нямало никаква епидемия в града, а в едно село. Пратени били фелдшерът и стражарят с нужните дезинфекциращи средства, за да се изолира селото и се дезинфекцира къщата с ближните на заразените и болните. От тукашната болница д-р съобщава, че от анализа, изпратен от умрелия, излизало, че е бил болен от епидемията. Взели се мерки за изолиране лицата, с които си е приказвал починалият, и за дезинфекция помещенията, гдето е лежал.

Повика се кметът на града и се обсъдиха мерките за борбата против епидемията. Градът се раздели на 4 участъци. Дадоха се 20 войници в помощ на градските власти за преглеждане дворищата и къщите и да поканват жителите да държат чисто. Командите да бъдат снабдени с места, за да могат да изпълняват службата си и да не срещат пречки от гражданите. Постът при Сладките кладенци се усили отново.

Понеже лодки някои дохождат без реморкера, напомня се на комендантите в Анхиало, Месемврия, Созопол да не изпускат под никой предлог да влизат или излизат лодки без реморкера. За да

може отдалече да се забелязва влизането; че е забранено без ре-моркера, вдигна се условният флаг за спиране в Созопол.

Болни всичко 73.

7 април 1913 г.

Времето слънчево, топло. Морето спокойно.

Получиха се известия от началник-щаба на армията за общата погрешка по производството в офицер на портупей-юнкера. Това наложи заминаването за подпоручик Й. Каблешков, който бе освободен от ареста и му бе предложено веднага да замине в своя полк. Предвид настоящите еврейски празници по разпореждане на военното министерство се уволниха в отпуск от 9 до 16 април включително всички евреи войници.

Из морето нищо особено.

Болни всичко 65.

8 април 1913 г.

Времето облачно, влажно. Морето преди обяд развълнувано – мъртви вълни.

Нареждане телеграфическо от Щаба на армията да се представи писмен списък на офицерите, лекарите и чиновниците от частите на Отряда от 17 септември 1912 г. – 1 април 1913 г. с означение име, фамилия, чин, длъжност, где се числи и пр.

Нищо особено по морето.

Болни 69.

9 април 1913 г.

Времето хубаво, слънчево, топло, тихо. Морето спокойно.

Изпрати се отговорът в Щаба на армията на телеграма № 3293 за производство в по-горен чин на запасните офицери при демобилизиране на армията.

Нищо по морето.

Болни 73.

Изпрати се именован списък на офицерите, лекарите и чиновниците от Отряда в Щаба на армията в Одрин. В този списък влязоха тези находящите се, откомандираните и излезлите от състава на

ОБЩА ГЛАВНА КВАРТИРА
ЩАБЪ НА АРМИЯТА.
Оперативенъ отдѣлъ.
№ 3735.
7 априлъ 1913 г.
гр. Одринъ.

До министерството на Вън-
шнитѣ Работи и на Изповѣданията,
въ ст. Софий.

На № № 857 и 858.

Щаба на дѣйствуващата армия, по заповѣдь на
помощника на Главнокомандующия, по поводъ на писмата подъ отсрѣдни
тѣ номера, извѣстява на министерството на Външнитѣ Работи и на Из-
повѣданията, че въпроса за конфискуването въ бургасъ отъ нашитѣ
власти на турскитѣ тѣла - орхиди се е развилъ по слѣдния начинъ:

На 27-й мартъ т.г. Бургаския комендантъ, съ телеграма №2448, донесе:

"Днесъ пристигна, идякъ отъ Цариградъ, отъ Австрийския Лойдъ
парахода "Грацъ" да товари трини за Триестъ и ще замине сутре прѣзъ
Кюстенджа, Одеса за Триестъ. Въ тоза параходъ има около 15 съ
голямъ калибъръ брѣгови орхиди /само трунове/, взети отъ Дарда-
литѣ. Щѣли да ги носятъ прѣзъ триестъ за Дюселдорфъ, въроятно за
поправка. На топоветѣ има турския държавенъ гербъ и турски надписъ.
Моли указание?"

Схияниятъ денъ съ телеграма № 3587 се даде слѣдната заповѣдь
на бургаския комендантъ:

"Разпоредете орхидията да се конфискуватъ."

На 28-й мартъ т.г. Бургаския комендантъ, съ телеграма
№ 2496, донесе:

"На основание телеграфическата ви заповѣдь, предложихъ на
началника на пристанището да съобщи на капитана на парахода "Грацъ"
че орхидията, която ехъ въ парахода му се конфискуватъ и да разпореди
за стоварването имъ на пристанището. Началника на пристанището е

*Писмо от Главната квартира до Министерството на външните работи и
изповеданията, 7 април 1913 г.*

Отряда части. Бяха включени всичките части, които са били в Отряда от 17 септември 1912 г. до 1 април 1913 г., както това се изискваше от писмото на началник-щаб на армията, със забележка за излезлите части на Отряда.

Разпореждане да се пратят войниците от закритата транспортна линия Бургас – Лозенград в Одрин в разпореждане на Тиловото управление.

10 април 1913 г.

Времето слънчево, топло. Морето спокойно.

Понеже се явяват много младежи от новоосвободените български земи и искат да си отпътуват, направи се запитване в Щаба на армията може ли да се пращат подлежащите на набор младежи. Отговорено може да се пращат. Също е отговорено, че не може да се позволява на никого от новоосвободените жители турци и евреи, които са снабдени с да заминават в Турция.

Болни 66.

11 април 1913 г.

Времето облачно малко, топло. Морето спокойно.

Изпращат се всичките войници, които са били по транспортната линия Бургас-Лозенград в Одрин, обмундировани и въоръжени с манлихерови пушки. Официално се потвърждава сдаването на Шкодра на черногорската армия. Представи се в Щаба на армията списъка на желаещите да останат и отговарящи на условията офицери от Отряда. Всичко 5-6 души са заявили и отговарят за оставане на действителна служба след демобилизацията.

Болни 44, 1 починал.

12 април 1913 г.

Времето слънчево, топло. Морето тихо.

Съобщено е от Щаба на действащата армия, че може да се уволняват опълченците за празниците по 4-5 дни в отпуск. Направено разпореждане до частите в горния смисъл. Паракорветът „София“ от Варна ще пристигне в пристанището и утре ще си отпътува обратно за Варна. Болни 48 всичко. Тръгнах за София.

CD
10/12
Kaiserlich
Deutsche Gesandtschaft.
J. N. 1733.

349
Sofie, le 13/14 avril 1913.

Urgent.

Monsieur le Ministre,

Il est parvenu à ma connaissance que le bateau à vapeur autrichien "Graz" chargé entre autres de vieux matériel de guerre, a été retenu par les autorités Belges dans le port de Bruges.

Or, j'ai l'honneur d'informer Votre Excellence qu'il s'agit d'assez un tel gramme de l'Ambassade Impériale à Constantinople que je viens de recevoir, dans le cas présent de vieux canons de bronze et de fer absolument inutilisables pour la guerre. De provenance des Dardanelles, ces canons ont été achetés par une raison sociale allemande de résidence à Francfort & ils pour être envoyés, suivant le commerce, à Trieste en Allemagne.

Vu que le matériel en question est la propriété d'une maison allemande, c'est-à-dire qu'il jouit des droits de neutralité j'ai l'honneur de prier Votre Excellence de vouloir bien faire entamer des démarches urgentes, dans le but de sauvegarder les intérêts de ladite raison sociale même dans le cas où les canons seraient déjà débarqués.

En remerciant Votre Excellence d'avance de son ~~aimable~~ aimable concours qui elle voudra prêter à ma demande, je profite etc.

(Signé): Von Below.

Mon Excellence,

Monsieur F. G. Quechoff.

Président du Conseil, Ministre des Affaires
Étrangères

Sofia

Nota на германския пълномощен министър фон Белов, 13 април 1913 г.

13 април 1913 г.

Времето облачно. Морето слабо развълнувано.

Велика събота е. Нищо особено.

Болни 43.

14 април 1913 г.

Времето облачно, доста студено. Морето слабо развълнувано.

Раздадох се на войниците от частите и на болните за Великден положените козунаци, червени яйца и подобрена храна, и освен това и от дамския комитет в Бургас. Разреши се на социалдемократите да празнуват на 18 април/1 май своя празник с вечеринка, без манифестации обаче и други шумове.

Болни всичко 55.

Великден.

15 април 1913 г.

Времето облачно, влажно. Морето малко развълнувано. Нищо особено.

Болни 54.

16 април 1913 г.

Времето облачно, влажно, доста студено. Морето тихо.

Запитване от Инженерното управление дали в Отряда има дървета за пилони. Отговорено, че в Отряда няма никакви пилони, но в града, в далечните складове се намират такива и в доста големи размери.

Болни 55 души.

17 април 1913 г.

Времето слънчево, хубаво, топло. Морето спокойно.

В пристанището влезе руският параход от Варна, идещ от Одеса. Тука си пътувал руският вицеконсул от Одрин, който е бил всичкото време там, додето е траяла обсадата. Сега отива в Цариград да докладва и оттам щял да замине за Петербург за доклад и почивка. Разказва впечатленията си от обсадата.

Болни 57 души.

18 април 1913 г.

Времето слънчево, малко мъгляво. Топло. Морето слабо развълнувано след обяд.

Нареждане до Командира на 1/17 опълченска дружина да остане 2-ра рота още до разпореждане в манастира „Св. Георги“ до Анхиало, предвид на нуждата и скорото разпускане на опълчението. Италианският параход „Фавиняна“, идещ от Одеса, влезе в пристанището и в 17:30 ч. след обед напусна за Цариград.

Телеграфическо нареждане от Щаба на армията № 4086, че може да се разрешава на гражданите да отиват с билети, и то само до Одрин, а не и по-далече.

Болни 47 всичко.

Завърнах се от София. Нищо особено през нощта.

19 април 1913 г.

Времето слънчево, топло. Морето спокойно.

Разпореждане от Военното министерство чрез дивизията, щото всички оздравели вече ранени и болни войници да бъдат готови да се отправят за частите си до второ разпореждане. Разпореждане до допълващата дружина в горния смисъл. Прегледани са войниците и са готови за отправяне в частите им. Морето след обяд развълнувано.

Болни 49.

20 април 1913 г.

Времето слънчево, тихо, топло. Морето слабо развълнувано.

Руският параход „Ростов“, идещ от Цариград, е въведен в пристанището, нищо особено от там.

Предвид липсата на месо и недоброкачествеността на говеждото, разпоредено е да се дава постна храна в сряда и петък, а в останалите дни блажно, като се употребява агнешко. С телеграма от началник-щаба на армията нарежда да се освободят конфискуваните от парахода „Грац“ оръдия. Предложено на началника на пристанището да освободи речените оръдия.

Болни 52.

21 април 1913 г.

Времето слънчево, топло. Морето малко развълнувано.

Нищо особено през нощта по морето. Изпраща се рапорт до началник-щаба, за да се утвърди щата на щаба на Отряда, който от деня на формирането на Отряда 26.09.1912 г. и до днес продължава да функционира с тоя щат.

Болни 56.

22 април 1913 г.

Времето дъждовно, топло. Морето слабо развълнувано. През нощта силен югозападен вятър.

Разпоредено е да се свикат всички запасни войници турци и да се зачислят в 24-та допълваща дружина, като се облекат и въоръжат. Донесено е от командира на 24-та допълнителна дружина в Дивизионното управление, че в дружината няма облекло никакво, и че трябва да се направи разпореждане за по-скорошното пренасяне на пушки и патрони. Нарездане от Дивизионното управление до понижението и да се неупотребяват на не-съответстващи на войнишкото звание работи. Разпореждания в тоя смисъл в частите на Отряда.

Болни 58.

23 април 1913 г.

Времето слънчево, хубаво. Морето спокойно.

По случай орденския празник на ордена „За храброст”, черковна служба с участие на команди от гарнизона и всички свободни от служба г-да офицери.

Министерството на външните дела иска да му се съобщи веднага кога е получена телеграма № 3631 от помощник-главнокомандващия за освобождението на парахода „Грац” и кога е съобщено на австрийския в Бургас консул за освобождението на парахода. Отговорено, че телеграмата е получена на 30 март 1913 г. в 20:30 ч. вечерта; че в 21:15 ч. също вечерта е съобщено, че началникът на пристанището да освободи парахода; че началникът на пристанището е съобщил веднага това устно на капитана на парахода, че е свободен. Предвид обаче на нещата, когато параходът не могъл да

влиза и излиза в пристанището, параходът е оставен да ношува в пристанището, и че на другия ден, 31 март сутринта, е имало мъгла и капитанът на парахода по своя воля е останал, догдето се разсейва мъглата и си е заминал съвършено свободно, реморкиран от „Варна”. На австрийското консулство не е съобщавано за освобождението на парахода, понеже Комендантството не се сношава направо с консулите.

Болни всичко 48.

24 април 1913 г.

Времето слънчево, влажно поради изобилния дъжд, който вали през нощта. Морето съвършено тихо. Нищо особено.

Нареждане да се предават към производство заслужилите във фелдфебел и подофицери, и то на вакантните. Нареждане до командира на 24-та допълнителна дружина да се приемат берданови пушки и патрони, които му се пращат от частите на отряда, опълченската дружина, които се превъоръжават с манлихери.

Понеже има турци от Анадола, които искат да си отиват със стари паспорти, искане нареждане от Щаба на армията. Много гърци младежи от 20-30 години, снабдени с паспорти, новоснабдени от тукашното гръцко консулство, искат да заминават за Цариград и Пирея. Искам указания да се пращат ли, или не, понеже се предполага, че са от новоосвободените земи и искат да бягат от военната служба. Също и за бежанците от Лозенградско, Одринско, Люлебургаско, които сега се завръщат от Цариград и искат безплатно да си заминат по железницата. Указание, могат да се пуцат да си заминават безплатно по железницата.

Болни всичко 53.

25 април 1913 г.

Времето слънчево, влажно, топло от падналия през нощта изобилен дъжд. Морето спокойно. Нищо особено по морето.

Болни всичко 52.

26 април 1913 г.

Времето малко слънчево, облачно, влажно поради вчерашните

дъждове. Морето спокойно, тихо.

Пратено в 1/24 опълченска дружина 494 манлихерови пушки и съответното число патрони, по морето. Нареджване от началник-щаба да се не разрешава на лозенградци и други жители от новоосвободените земи да пътуват безплатно по железницата. Да се не позволява на гърците, които искат да пътуват за Турция и Гърция, които са от същите земи. Да се не позволява на турците от Анадола, макар и със стари паспорти, да си отиват.

В числото на произведените на 2 април със заповед по действащата армия не принадлежат произведените от нас. Заповед от военното министерство от 24 април № 4620 да се назначи комисия под председателството на началника на окръжието и членове от общинския съвет и финансовото управление, за да приеме от мелницата Синове х. Петрови два и половина количество брашно, което да се прати в Одрин. Приложение на контракта.

Нареджване до кметството и финансовия началник. Запасните войници турци започнаха да дохождат; понеже помещенията в казармите са тесни, разпореди се да се довземат някои помещения в града. Донесено в Главната квартира за лицата, които имат български паспорти от новоосвободените краища, да се пушат или не за странство. На запитването от началника на артилерията колко гранати и шрапнели има, донесено, че има всичко 2776 гранати и 5590 шрапнели с надлежното число заряди и

Болни всичко 54.

27 април 1913 г.

Времето облачно, дъждовно, влажно. Морето спокойно.

Началник-щаба съобщава, че последното десетдневно примирие начевало на 21-ви того. До сега за първите примирия не е било съобщавано. Ходатайства да се удовлетвори подпоручик Даскалов със заплата и други положени доволствия, понеже изпълнявал длъжността от 20 октомври 1912 г. на заведующ на болницата и комендант на гарата.

Болни 58.

28 април 1913 г.

Времето облачно, дъждовно, влажно. Морето спокойно.

От началник-щаба телеграма № 4514 от 27 април да се не издават паспорти български на жители от новоосвободените краища, а да се обръщат за такива в Главната квартира на действащата армия.

Понеже параходът „София” е излязъл от пристанището без реморкера, нарежда да се телеграфира на дружеството във Варна, че няма да се допуска да влезе повече в пристанището, щом си позволява това и да му се състави акт.

Болни 55.

29 април 1913 г.

Времето, макар и слънчево, не е много влажно от вчерашния предиобеден дъжд. Морето спокойно.

С писмо № 4458 от 27 април началник-щаба на армията нарежда да се оформи щата на щаба на Отряда със заповед по Отряда от деня на формирането му. Издаде се заповед по Отряда, като се обяви и по частите за деня, от който счита формиран Отряда.

Болни 55.

30 април 1913 г.

Времето облачно, доста влажно. Морето спокойно тихо.

От София и Варна частни съобщения, че прелиминарният мир бил вече подписан, официално потвърждение обаче нямаме за това.

Болни 61.

1 май 1913 г.

Времето слънчево, тихо, топло. Хубав майски ден до обяд. След обед дъжд валя на няколко пъти и е доста влажно.

Днес се почна приемането на законтрактованото³⁷ брашно от мелницата Синове х. Петрови. Вагони обаче няма. Направи се искане за това от началник-армията.

Днес списъчното състояние на Отряда е: 8 щаб и 26 обер-офи-

³⁷ *Законтрактован – от руски, законтрактовать или контрактировать; сключвам контракт, договор за получаване, използване на някого или нещо*

цери, 5 портупей-юнкера, 263 подофицери, 5537 редници, 12 чиновници и лекари, 13 медицински и ветеринарни фелдшера, 66 санитарни и 567 турци. Налице 8 щаб и 23 обер-офицери, 4 портупей-юнкера, 4069 долни чиновци, 12 чиновници и лекари, 13 фелдшера, 66 санитарни, а в Бургас: 5 щаб и 7 обер-офицери, 4 портупей-юнкера, 1850 редници, от които 567 турци, 12 чиновници, от които 3-ма лекари, 9 фелдшера, 28 санитарни. В това число влизат строеви и нестроеви. Способни да носят оръжие около 1000 души в Бургас и 2000 в Отряда по другите пунктове. Тука не влизат пограничните взводове, от които Месемврия – 2-ма подофицери и 24 редници, Созополския – 2-ма подофицери и 40 редници.

Донесение във военното министерство за наличния състав на щаб и обер-офицерите в щаба на Отряда. Управлението на гарата не е дало днес вагони; не може да се товари и праща брашното за Одрин. Искане се непременно да се дават своевременно вагони за тази цел, иначе ще се закъсне с пращането.

Болни 67 и 1 се поминал от 2/24 опълченска дружина от перитонит.

2 май 1913 г.

Времето слънчево, малко облачно, влажно от вчерашните дъждове. Морето доста развълнувано.

Нареждане от Щаба на армията да се пушат лодките и мауните, които носят сол от Анхиало, да ходят по крайбрежието без реморкера. Телеграфическо обяснение, че лодките и мауните не могат да плуват по крайбрежието, защото техният път се определя от попътен вятър. Че реморкерът редовно докарва всички лодки и мауни от Анхиало, и че пилотирането на търговски съд няма цел да избегнат плащането на установените от министерството такси за реморкиране; че е нужно, за да се не разкрива минното заграждение на залива; да става въвеждане, както и досега с реморкера.

Болни 55 всичко.

3 май 1913 г.

Времето слънчево, влажно, доста хладно. Морето доста развълнувано.

Понеже управлението на железниците не даде вагони, днес съвършено не е товарено брашно за Одрин. Само един вагон е даден, няма повече. Съобщено в 3-та Дивизионна област, че турци има постъпили всичко 568, които не са облечени и въоръжени, защото до сега няма пратено нито облекло, нито въоръжение.

Нареждане всички лодки и мауни, които влизат и излизат в пристанището, да се придружават от реморкера. Това по повод оплакванията на търговците до Щаба, че на десет дни веднъж отива реморкерът да им довежда солта от Анхиало, което не се оказва да е вярно от събраните сведения от началника на пристанището.

Болни всичко 68.

4 май 1913 г.

Времето слънчево, топло. Морето малко развълнувано.

Донесено в 3-то Дивизионно управление за наличния състав на офицерите от Отряда с означение заеманата длъжност. Нареждане до частите на Отряда да донесат дали са превъоръжени вече войниците с манлихерови.

Болни 68 всичко.

5 май 1913 г.

Времето слънчево, топло. Морето съвършено тихо, спокойно.

Съобщение от Мидия, че вчера към 09:00 ч. дошъл там от Варна с дървен материал параход „Кирил“, спрял на 500 метра и чака. От 3-та Дивизионна област питат турците дали са облечени и въоръжени. Отговорено, че няма облекло и пушки. Иска се да пратят облекло.

Болни всичко 72.

6 май 1913 г.

Времето облачно, влажно. Морето спокойно.

С телеграма № 1325 от днес началникът на артилерията нарежда да се пратят две батареи от Отряда, предпочитано яздещи, в разпореждането на началника на Софийския гарнизон. Свикване началника на артилерията на Отряда и командирите на 3-та и 5-та батареи и обсъждане въпроса, нареждане за заминаването на ба-

тарейте още утре за София. Понеже вагони няма телеграфирано до началника на артилерията да се разпорежи за такива. Нарезждане до началника на гарата да пригответи 30-40 вагона за утре за превозване на батареите. Нарезждане до председателя на бургаската реквизиционна комисия за предоставяне 30-40 коли за превозване артилерийското имущество, храна за 4 дни за хората и фураж за конете. Получено сведение за едно женско движение в Ямбол пред комендантството.

Болни 74 всичко.

7 май 1913 г.

Времето слънчево, тихо. Морето спокойно.

Заповед до командирите на 3-та и 5-та батареи да тръгнат днес някъде до 16:00 ч. след обед и да се явят на началника на Софийския гарнизон в разпореждането на когото и да влязат. Съобщение, дошло от 3-та Дивизионна област за появилите се в пограничните места някакви тайни агенти от сръбска страна. Препоръчва се да се следи за такива личности. Нарезждане до 24-та допълваща дружина и 4-та батарея да приемат от заминаващите 3-та и 5-та батареи артилерийско и друго имущество, както и конете, които ще им бъдат оставени. Също да се зачислят на храна оставащата картечна батарея и войниците от конския лазарет. Нарезждане от началник-щаба на армията турските семейства от Одрин, които се намират в Бургас, да заминат за Цариград. Нарезждане от Щаба на армията батареите 3-та и 5-та да се пратят на 9-ти того. Вече 5-та батарея беше заминала в 16:00 ч. след обед в състав: 1 обер-офицер, 104 долни чиновове, 73 коня, 2 коли и 6 оръдия, съгласно рапорт на командира на батареята.

Болни 69.

8 май 1913 г.

Времето облачно, влажно от валежия през нощта дъжд. Морето тихо, спокойно.

Донесение от командира на 3-та батарея, че е заминал за София днес в 08:00 ч. в състав: 1 обер-офицер, 77 долни чиновове, 45 коня съгласно рапорта му. Телеграфическо донесение до началник-ща-

ба на армията, че вчера е заминала 5-та батарея, а днес е заминала 3-та батарея от Шуменския крепостен батальон. Нареджване до частите на Отряда да донесат за състава на строевите, нестроевите и неслужещите войници в частите им.

От пристанището съобщават, че днес ще бъдат върнати 16-те оръдия, които бяха конфискувани в парахода „Грац“, за които беше съобщено на пристанищното началство да ги освободят. Телеграфическо съобщение до началника на Софийския гарнизон, че в негово разпореждане, съгласно нарежданията на началник-щаба, му се пращат вчера и днес 3-та и 5-та батареи. В 18:00 ч. след обед от позицията „12 апостоли“ забелязват, че параходът от Лойд „Залцбург“, който беше излязъл преди 10-12 минути от пристанището, спря между остров Св. Анастасия и нос Атия и даде тревожен сигнал. Реморкерът, който го извеждаше, спря също. След няколко минути параходът обърна обратно в пристанището и с тревожни свирения влезе бавно, бавно.

Оказа се, че е получил някакви повреждания на стари повредени места, водата започнала да тече в хамбара му, понеже повреждането беше в подводната част; стоките се разтоварват и пасажерите всички слязоха на брега. Параходът отиваше в Цариград и беше взел конфискуваните 16 топа и твърде много стока. Веднага се пратиха да констатират повредите, но понеже беше вече тъмно, остана за утре да се видят.

Болни 73 и 1 починал от туберкулоза.

9 май 1913 г.

Времето облачно, малко влажно от валялия през нощта дъжд. Морето тихо спокойно. След обяд изобилен пролетен дъжд.

Донесено до началник-щаба на армията за случващото се с парахода „Залцбург“. Забелязва се едно слабо движение между гражданите българи срещу гърците, вследствие на политическите отношения и дохождането на един гръцки владика от Лозенград, който бил снабден с разрешение да замине за Цариград от Главната квартира. Нареджване да се усилят патрулите в града за днес и утре по искане на 3-та Дивизионна област.

Съобщава се от началника на Варненския гарнизон, че парахо-

дът „Надежда” с една миноноска идел, възможно било да дойдат в Бургас. Нарезждане да се запали един фар на всеки случай. Паратодът щял да отива до Мидия. Искат се сведения от началника на Варненския гарнизон за парахода „София” има ли и масло и може ли да замине за Мидия. Съобщено, че има и може да замине.

Болни 73.

Бургаският залив, 1913 г.

10 май 1913 г.

Времето слънчево, ветровито, североизточен вятър. Морето слабо развълнувано.

Телеграфическо съобщение от началника на Варненския гарнизон, шифровано, да замине „София” за Мидия. Съобщено му е, че „София” е заминала тази заран в 09:30 ч., като е снела стоки и пътници, с които се готвела да замине за Варна. Съобщение от началника на Варненския гарнизон, че „Надежда” и други параходи няма да дойдат в Бургас.

С писмо № 5044 от 8 май, Главната квартира иска да й се съобщат какви дружини влизат в състава на Отряда. Телеграфическо донесение, че в Отряда влизат днес: 24-та допълваща дружина в

..... състав, 1/24, 2/24 опълченски дружини; 1/4, 1/17 опълченски дружини; два взвода погранични, 1-ва и 4-та далекобойна нескорострелна батареи от Шуменския крепостен батальон и една картечна батарея, стар образец от Видинския крепостен батальон.

Съобщено на комендантите в Созопол, Анхиало, Месемврия и с. Баня, че наши параходи ще пътуват от Варна до Мидия и обратно. Началник-щаба с телеграма № 5118 от вчера нарежда да се разреши влизане в Бургас на 3600 евреи – бежанци, които щели да дойдат от Цариград. Нарездане до пристанищните и власти да ги допуснат, без обаче да се взема ангажимент за превоза им по железницата, понеже не са бежанци от Одрин. Телеграфическо нареждане от Щаба на армията да се непушат да излизат от Бургас, снабдените с гръцки паспорти жители от Епир и Тесалия. Съобщение от Гръцкия консул, чрез му, че се е готвела някаква демонстрация утре 11-ти того – св. св. Кирил и Методий, и да се заварди консулството. Отговорено му устно да съобщи на консула да бъде съвършено спокоен и подобно нещо няма и не може да се допусне, всички мерки своевременно ще бъдат взети.

Болни 78.

11 май 1913 г.

Времето слънчево, топло, слаб вятър североизточен. Морето слабо развълнувано.

Днес по случай народния празник св. св. Кирил и Методий имаше водосвет в училище „Паисий“ и участие на владиката Гервасий и коменданта от Гарнизона и всичките г-да офицери.

Съобщение от семафорния пост Мидия, че вчера в 05:00 ч. „София“ и „България“, а в 08:00 ч. „Кирил“ пристигнали и спрели на 300 метра в пристанището Мидия. Днес същите параходи в 9-10 ч. сутринта бяха видени от „12 апостоли“ с курс за север Варна. Сведения във Варненския началник гарнизон, че речените параходи са пристигнали с войската от Мидия във варненското пристанище.

Болни 78.

Днес наличния състав на Отряда е следният: 8 щаб офицери и 26 обер-офицери и 3833 строеви и 1124 нестроеви войници, 12

оръдия и 4 картечници, които съставят: в 24-та допълнителна дружина – 1140 строеви и 444 нестроеви; 1/24 опълченска дружина – 636 строеви и 48 нестроеви; 2/24 опълченска дружина 286 строеви и 587 нестроеви; 1/4 опълченска дружина – 646 строеви и 32 нестроеви; 1/17 опълченска дружина 378 строеви и 9 нестроеви; 2/24 рота 225 строеви и 6 нестроеви; 1/24 рота 243 строеви и 2 погранични взвода – 68 строеви; 1-ва батарея – 105 строеви; 4-та батарея – 82 строеви. Картечна батарея – 24 строеви.

12 май 1913 г.

Времето облачно, топло. Морето спокойно.

Началникът на варненския гарнизон иска сведения за възлищата, които се намират тука дали са турски или английски; също да му се съобщи кога ще пристигне в Бургас обозът на двете дружини от 2-ри Искърски и 5-ти Дунавски полкове. Нарезждане от началник-щаба за същото – обоза, когато пристигне, да се отправи за Варна, като се влезе в сношение за това с варненското комендантство.

Нарезждане телеграфическо № 4388 от началник-щаба за пристигащата 36-та опълченска дружина и 1/17 опълченска дружина от Отряда да се пратят наедно в Одрин, а от там 1/17 опълченска дружина да замине за Гюмюрджина в разпореждане на началника на тиловото управление. Нарезждане до 1/17 опълченска дружина, телеграфиране в с. Баня да тръгне с дружината си за Бургас с всичкото имущество и въоръжение и снаряжение; 2-ра рота, която се намира в манастира „Св. Георги“ в Анхиало да дойде в Бургас, гдето ще се присъедини към дружината си. Предвид на горните разпореждания даде се нареждане до комендантите в Анхиало и Созопол да пратят находящата се там артилерия в Бургас, за тая цел да се обърнат за волове, биволи, коли и коне към околийските началници в Анхиало и Бургас, на които е дадено нареждане да дадат тези превозни средства на командирите на речените градове.

Бежанците евреи от Одрин, за които бе наредено да се допуснат да слязат от Цариград и да си заминат за Одрин, пристигнаха. Голяма част от тях заминаха с железницата за Одрин. Телеграфическа дописка от началника на варненския гарнизон, че 36-та опълчен-

ска дружина ще пристигне през нощта с „България“. Изпратения от север „България“ да се задържи, ако обозите на 2-ри Искърски и 5-ти Дунавски полкове ще пристигнат скоро. Нареджана за разквартируването и храната на пристигащата дружина, която през нощта да остане да нощува в парахода, а утре, на светло да се разтовари и се помести в 2/24 опълченска дружина и се зачисли там и на храна до второ нареждане.

Съобщение от коменданта във Варна, че 36-та дружина в състав 3-ма обер-офицери и 775 долни чинове отпътувала за Бургас и ще стигне през нощта. Нареджана до началника на пристанището да се запалят фаровете през нощта, предвид пристигането на „България“ с 36-та опълченска дружина.

Командантът на варненския гарнизон иска да му се съобщи има ли в Бургас каменни въглища, какви и колко. Съобщено му е, че във фирмата „Миркович“ има такива. С телеграма № 2446 варненският началник-гарнизон иска да му се реквизира за параходното дружество 500 тона въглища, от които двеста да се стоварят на пристанището за по-лесно товарене на параходите. Нареджана за реквизиране на 500 тона въглища от „Миркович“. Въглищата са били руски. От пристанището съобщават, че параходът „България“ с 36-та опълченска дружина е пристигнал в 12:00 ч. през нощта.

Болни всичко 81.

13 май 1913 г.

Времето дъждовно, влажно от валилия през нощта доста изобилен дъжд. Морето спокойно.

Пристигналата нощес от Варна с парахода „България“ 36-та опълченска дружина, в състав: 3-ма обер-офицери, 52-ма подофицери и 736 редници, слезе на пристанището в 08:00 ч.; разместена е в помещенията на 2/24 опълченска дружина, гдето е зачислена и на храна; от 2/24 опълченска дружина разпоредено да се дадат на 24-та допълваща 285 манлихери. С тези пушки ще се довържи тая дружина.

От анхиалския комендант съобщение, че 2-ра рота от 1/17 опълченска дружина – 1 офицер, 8 подофицери и 120 редника и арти-

лерийския взвод: 2 подофицери и 26 артилеристи, са тръгнали за Бургас. Нарещане до анхиалския комендант да направи на артилерийските и пехотни окопи в отбранителния участък и да покаже профилите и размерите. Пристигнаха ротата и артилерийският взвод от Анхиало.

Нарещане и предписание до командира на 36-та опълченска дружина утре да замине за Одрин. Донесение телеграфическо от командира на 1/17 опълченска дружина, че утре ще тръгне с дружината си за Бургас.

Болни всичко 84.

14 май 1913 г.

Времето слънчево, тихо, топло. Морето спокойно.

Телеграфическо съобщение, през Созопол, че обозите на 2-ри и 5-ти пехотни полкове са излезли на 12-ти того от Мидия сутринта. Вчера, 13-ти того, са били в Лозенград; от там през Кайбиляр, Факия, Карабунар, Мандрите и Бургас. Нарещане на парахода да бъде готов да транспортира обоза.

Запитване в 3-та Дивизионна област за оздравелите 300-400 войници. Нарещане до 24-та допълваща дружина да даде на 1/36 опълченска дружина 750-800 хляба от своите, понеже реквизиционната комисия не е успяла да им приготви достатъчно хляб.

Донесение началник-щаба, че 1/36 опълченска дружина е тръгнала в същия си състав днес за Одрин сама понеже 1/17 опълченска дружина ще закъснее с 2-3 дни. След това донесение се получи телеграфическо нарещане от началник-щаба дружината да тръгне заедно с 1/17 опълченска дружина; обаче 36-та опълченска дружина беше вече заминала.

Болни 76 души.

15 май 1913 г.

Времето слънчево, топло, малко влажно от валилия през нощта дъжд. Морето спокойно.

Нарещане телеграфическо № 1511 от началника на артилерията да се донесе за числото на гранатите, шрапнели друго артилерийско имущество, което остава след заминаването на 3-та и 5-та

батареи за София. Донесение началника на артилерията, че днес в Бургас има: 1528 гранати, 3310 шрапнела, 180 картечни и 5062 бойни заряда, а именно: 1-ва батарея – 624 гранати, 1140 шрапнела, 90 картечни и 1896 бойни заряда. В 4-та батарея същото количество. В склада – 280 гранати, 1030 шрапнела, 1310 бойни заряда. Батареите са 7,5 см и една 6 цевна картечница от Видинския крепостен батальон.

Телеграма от командира на 41-ви пехотен полк, че имало много войници от полка му, които по един или друг начин се изплъзнали: били повече граждани, а не селяни. Това действало деморализиращо. Да се протече по административен ред. Съобщено му е, че има разпореждане от военното министерство да се непраща никой до втора заповед.

Нареждане до командира на 4-та рота от 24-та допълнителна дружина да зачисли на храна оставащите на местата на семафорите, телефонистите, пограничните команди и моряци и да им устрои продоволствието по най-подходящ начин. Донесение от созополския батареен командир, че днес в 01:00 ч. след обед е тръгнала батареята за Бургас.

Болни 77 всичко.

16 май 1913 г.

Времето малко облачно, топло. Морето свършено тихо. На обяд валя изобилен дъжд, съпроводен с гръмотевици.

Обозите на 2-ри и 5-ти пехотни полкове пристигнаха в 09:30 ч. сутринта, като си държали пътя: Мидия, Сарай, Виза (нощуване), Бунархисар, Лозенград (нощуване), Ериклер, Кайбиляр, Казълклице (дн. Момина църква) (нощуване), Факия, Карабунар, Мандрите (нощуване), Бургас. Нареждане веднага да се товарят на парахода „България“ и да заминават за Варна. Товаренето започна в 10:00 ч. и в 13:30 ч. след обед „България“ отпътува за Варна.

Нареждане до Реквизиционната комисия да снабди хората и конете за три дни с храна и фураж. Комисията обаче не успяла да даде на хората, освен хляб. От Варна са пратени 30-40 войници да достигнат 1/36 опълченска дружина. Те ще се пратят с 1/17 опълченска дружина утре за Одрин. Болни всичко 81.

17 май 1913 г.

Времето слънчево, топло, влажно. Морето спокойно.

Началникът на гарата съобщава, че от днес до второ разпореждане, предвид пренасянето на войските от Тракия в София, няма да има пътнически влакове. Днес в 09:30 ч. отпътува 1/17 опълченска дружина за Одрин в състав: 1 щаб-офицер, 4-ма обер-офицери, 390 войници и подофицери. На войниците се дадоха по един чифт цървули. Заповед по Отряда за изключването на 1/17 опълченска дружина от състава на Отряда в горния ѝ състав.

Съобщение от варненския комендант, че параходът „България“ с обозите е пристигнал в 20:00 ч. вечерта и нощувал в морето. Наредване в частите на Отряда да произведат на 20-21 того две стрелби на 400 и 800 крачки с „Манлихер“-а, и нестрелялите войници.

Телеграфическо наредване от началник-щаба да се донесе за наличния състав на 1/4 и 1/24 опълченски дружини, за офицерите и долните чинове. Донесено, че в 1/4 опълченска дружина – 1 щаб и 3-ма обер-офицери, 50 подофицери и 619 войници, а 1/24 опълченска дружина – 1 щаб офицер, 4-ма обер-офицери, 33-ма подофицери и 654 редници.

Болни 81.

Обявено на населението, че днес е последният пасажерски трен за София.

18 май 1913 г.

Времето облачно, тихо, топло. Морето спокойно.

Донесение до началника на артилерията, че днес се пращат за София: 280 гранати, 1030 шрапнела, 1310 бойни заряди, 1570 обикновени запалки, 330 с двойно действие, 280 ударници, които искаха с телеграма № 1577 от началника на артилерията. Другите две 7,5 см батареи с всичките си бойни материали остават в Отряда.

Телеграма № 25893, началникът на тилового управление съобщава, че от идната неделя ще минават през Бургас обозът и артилерията. Да се приготви 200 000 кг ечемик, 150 000 сено, 100 000 кг или трици. Освен това да се приготви храна за войниците

от пристигащите части, началниците на които своевременно ще съобщават за пристигането си. Направено разпореждане чрез окръжния управител, комуто се праща препис от телеграмата.

Нареждане до началника на гарата да приготви един вагон за пращането в София на пратените гранати и други припаси. Телеграфическо нареждане до командирите на 1/4 и 1/24 опълченски дружини да се готвят тези дни за поход, за което ще им се съобщи.

По сведения от варненския окръжен управител **мирът е бил подписан от Турция и съюзниците на 17-ти того**. Да се съобщи на населението. От военното началство няма никакво съобщение.

Болни 73.

Днес е първият ден от деветия месец от обявяване мобилизацията на армията за великата война с Турция за освобождението на Македония и Одринско.

19 май 1913 г.

Времето слънчево, топло, тихо. Морето спокойно.

Телеграфическо нареждане от началника на 3-та Дивизионна област да се прегледат отново всички оздравели ранени и болни и да се пратят в частите им. Допълнително оздравелите да се преглеждат допълнително. Нареждане до околийските началници в Бургас, Анхиало, Айтос да съобщят на войниците за преглеждане всички да се явят.

Телеграма № 642 началник-щаба да се прати един офицер от 1/24 опълченска дружина в разпореждането началника на 5-та армия в София. Нареждане до командира на 1/24 опълченска дружина да се прати подпоручик Манев, като сдаде ротата си на фелдфебела.

Телеграма от интенданта на 9-та дивизия, че през Бургас щели да минат около 2000 войника и 4500 коне, да се приготви храна и фураж. Нареждане в горния смисъл до Бургаската реквизиционна комисия. Нареждане до 24-та допълваща дружина за преглеждане войниците от 24-ти и 41-ви полкове, като същевременно запита за местонахождението на тия части.

Съобщение от варненското комендантство, че са наети три наши парахода и 2 руски за превозване частите от Мидия за Варна. Нареждане параходът „България”, който се намира в приста-

нището, веднага да замине за Мидия. Параходът замина в 01:45 ч. сутринта.

Окръжният управител чака сведения за пътя: Бургас, Урумкьой (дн. Индже войвода), Конак (дн. Бяла вода), Гьоктепе (дн. Звездец), Чеглаик (село в дн. Турция). Тоя път е мъчно проходим за обоз, артилерия и др. тежест; е Кайбиляр, Факия, Мандрите, Бургас. Телеграфическо донесение от командира на 1/31 силстренска опълченска дружина, че тръгнал в 08:00 ч. от Варна с парахода „България” в състав 6 офицери, 456 войници, 6 каруци и 20 коня. Иска храна и фураж и трен от Бургас за Порто Лагос на Егейско море. Нарещдане до Бургаската реквизиционна комисия да се приготвят исканите за тая дружина хранителни и фуражни припаси. Дадено храна и фураж. Нарещдане за трена началникът на гарата. Дружината пристигна в 15:30 ч. с парахода и от пристанището направо замина за старата гара, натовари се на трена, отпочина и в 20:30 ч. вечерта замина за Одрин, Порто Лагос.

Телеграма № 5599 днес от началник-щаба на армията до второ разпореждане се разрешава на българските параходи да влизат и излизат в пристанището без реморкера. Съобщение със София възстановени са войнишките тренове и днес дойде първия такъв. Интендантът на 3-та Дивизионна област информира да се даде гласност за доставка в един месечен срок на 2500 тона сено, гдето могат доставчиците, в който искат – Бургас, Варна или другаде. Съобщено с особени обявления и чрез глашатая.

Болни 70 всичко.

Превозване на войската става чрез Мидия.

20 май 1913 г.

Времето слънчево, топло. Морето доста развълнувано.

Телеграма тайна, бърза № 391 от 19-ти того 24-та допълваща дружина, в пълния си щатен състав, да се приготви, ще замине при първа заповед за София, да влезе в 5-та армия; една допълнителна рота да се остави в Бургас; ще се даде маршрут и заповед за тръгването. За пристигане в София да се донесе направо в Щаба на армията. Телеграфическо донесение № 3755, бързо и тайно, иска се указание по първото телеграфическо нарещдане от 3-та

Дивизионна област понеже Отрядът е подчинен направо в Главната квартира съгласно заповед № 3713 от 5 април. Нарезждане на 1/24 опълченска дружина да дойде в Бургас; да се замести ротата в Св. Никола с друга рота от 1/4 опълченска дружина от Созопол.

Съобщено е полк. Иванов и финансовият чиновник Клисурски да се върнат в Лозенград по искане на интенданта на 3-та армия, понеже добитък щяло да се купува само в Лозенград. Нарезждане до Бургаската реквизиционна комисия да не готви храни и фураж, искани от интенданта на 9-та дивизия, понеже частта получила друго назначение и взели друго направление, по сведения от същата дивизия.

Нареждане от 3-та Дивизионна област 24-та допълваща дружина, която ще заmine за София, да се състави от войници по 36 и 37 набори, т. е. от набори 1912-13 г. и да се допълни и с по-старите набори, ако има нужда от това. За тази цел да се извикат войниците от 2-ра и 4-та роти от Анхиало и Месемврия. Нарезждане до комендантите на речените роти да дойдат в Бургас. Ротите са тръгнали да дойдат.

Нареждане от началника на 3-та Балканска дивизионна област турците войници да се пратят днес още в отделна команда в ст. Зимница, гдето ще влязат под началството на командира на 11-та допълваща Сливенска дружина, с която ще заминат за Одрин и надолу по назначение. Тая команда, в състав 16 подофицери и 367 редници, отпътува в 04:20 ч. за Зимница. Съобщение от командира на 24-та допълнителна дружина, че около 50-60 души от турците са избягали, като са научили, че ще заминават. Нарезждане да се търсят.

Болни 76 души всичко.

21 май 1913 г.

Времето слънчево, топло. Морето тихо, спокойно.

Трен и днес не дойде. Телеграфическо нареждане от Щаба на армията 24-та допълнителна дружина да се отправи за София, турците – войници при дружината за Горни порой близо до Дойран. Нарезждане до 24-та допълваща дружина в горния смисъл. Турците да заминат към Одрин заедно с 11-та допълваща Сливен-

ска дружина, която ще ги дочака в ст. Зимница. Телеграфическо съобщение № 3921 от 20-ти от 3-та Балканска дивизионна област 24-та допълваща дружина да се преведе по железницата до Саранбей (дн. Септември), от там маршрут: Ветрен, Ихтиман, Вакарел и Нови хан, София – по шосето.

Откомандирова се в 24-та допълваща дружина полковник Загорски, адютант на Отряда, вместо него се назначава ефрейтор д-р Симеонов. Телеграфическо нареждане до анхиалския околийски началник да подпомага и улеснява останалите команди в околията му след заминаването на 1/17 опълченска дружина и 2-ра и 4-та роти от 24-та допълваща дружина. Също до командира в горните пунктове да уредят продоволствията наедно с околийския началник. Пристигнали са в 24-та допълваща дружина 2-ра и 4-та роти от Анхиало и Месемврия.

Донесение от Командира на 1/24 опълченска дружина, че утре, 22-ри того, тръгва от Созопол в състав: 1 щаб и 3-ма обер-офицери, 33-ма подофицери и 647 редници. Нареждане до кметството за разквартируване на 1/24 опълченска дружина.

Болни 76 всичко.

22 май 1913 г.

Времето слънчево, топло. Морето спокойно.

Телеграма № 4770 от Щаба на армията, реморкерът „Варна” да замине „моментално” за Мидия. Понеже морето е вече открито за всички параходи, даде се нареждане до коменданта на Созопол, околийския началник на Анхиало и началника в Месемврия и началника на пристанището Бургас, в смисъл да съобщи на всички и да се пущат вече параходите.

Началникът на Варненския укрепен пункт иска сведения какво количество и качество въглища имаме в Бургас, за да послужат за български търговски и военни параходи. Отговори се, че освен реквизираните вече 500 тона, от които 132 са взети, има у фирмата „Миркович“ от същия кюмюр 500 тона.

Болни всичко 79.

23 май 1913 г.

Времето слънчево, топло. Морето спокойно.

Реморкерът „Варна” замина за Мидия в 22:30 ч. вечерта, за да влезе в разпореждане на началника на товаренето в Мидия. Заповед по Отряда за пристигането на 1/24 опълченска дружина от Созопол в състав: 1 щаб и 4-ма обер-офицери, 33-ма подофицери и 647 редници. Разположени по квартири временно; след 2-3 дни да се разположат в казармите на 24-та допълваща дружина.

Съобщение от Месемврия, че две наши миноноски се отправили от Мидия за Варна, гдето са стигнали в 17:30 ч. вечерта. От Варна съобщение, че миноносците „Храбри” и „Строги” са заминали от Варна за Мидия, от Мидия (съобщено), че „Храбри” и „Строги” са в Мидия на 300 метра от брега.

Нареждане от 3-та Дивизионна област до 24-та допълваща дружина да тръгне съгласно по-ранните нареждания. Нареждане до началника на гарата да се композира трен за превозването на 24-та допълваща дружина с такъв разчет, щото да стигне трена в Саранбей (дн. Септември) по светло сутринта. Нареждане до командира на 24-та допълваща дружина и 2/24 опълченска дружина да се сформира оставящата се допълнителна рота от 24-та допълваща дружина, като се вземат всички мерки за запазване имуществото, което ще да остане в Бургас.

Нареждане до командира на 1/24 опълченска дружина да предпише на подпоручик Мръвков да сдаде ротата и да замине в разпореждане на началника на 5-та армия, а нареждането от 19 май се отменява. Началникът на гарата съобщава, че тренът за 24-та допълваща дружина, композиция от 31 вагона, ще може да замине към 20:30 ч. вечерта.

Разрешение от Главната квартира, турците, които имат семейства в Цариград и другаде, могат да отпътуват, за да ги доведат. Разпореждане в тоя смисъл до околийския началник, пристанището и други административни власти. Нареждане от Главното тилово управление, приготвените храни и припаси, по нареждане от рано за частите, които щяха да минават от Бургас, да се задържат за частите до второ разпореждане.

Болни всичко 80.

24 май 1913 г.

Времето слънчево, топло. Морето тихо, спокойно.

Трен от София няма. Съобщение от окръжния управител, че е получил нареждане от Главното тилово управление, щото пригответените храни, фураж и др. да се пращат в Ямбол за 5-та Дунавска и 9-та пехотни дивизии, които щели да заминават от Ямбол вместо през Бургас.

Съобщение от окръжния управител, че 5-та и 9-та дивизии искат да им се пригответило за 24-ти вечерта 28 000 хляба, 80 добитъка и иска съвет. Посъветван е да прати хляба и други припаси, колкото се може, предвид на късното съобщение на нареждането. Да вземе мерки всички фурни от Бургас да пекат хляб за войските. Поради това хляб почти за гражданите няма днес, понеже всички фурни са заети от реквизиционната комисия да хлябопекат за войската, която минава през Ямбол, гдето се праща хлябът.

Съобщение от началника на варненския порт, че „София” е тръгнала, да бъде натоварена с 10 тона въглища и веднага да се отпрати за Мидия за извозване. Нареждане до началник-пристанището да вземе мерки за товаренето. „София” пристигна в 15:30 ч. и започна веднага товаренето. Наети са от държавата български търговски параходи и два руски транспортни за превоз всичките от Мидия. След натоварването на въглищата параходът „София” замина за Мидия в 19:00 ч. след обед.

10:30 ч. вечерта 24-та допълваща дружина в състав: 1 щаб, 4-ма обер-офицери, 1 лекар, 4-ма портупей-юнкера, 895 долни чиновове, 8 коли, 25 коне, замина за София по определения от по-рано маршрут. Заповед за изключването ѝ от състава на Отряда и Гарнизона. Донесение в Щаба на армията за заминаването на 24-та допълваща дружина в горния ѝ състав. Нареждане, щото всичките пригответени брашна, кашкавал и др., които трябваше да бъдат отправени за Одрин и надолу, да се пращат към Радомир.

Болни всичко 82 и 1 починал от туберкулоза от Месемврия.

25 май 1913 г.

Времето слънчево, топло, душно. Морето спокойно.

Трен от София няма. В 04:30 ч. отива военен трен за Ямбол. Съ-

общение от интенданта на 5-та Дунавска дивизия, че днес пристига чрез Кайбиляр и иска веднага да замине за Варна.

Реморкерът „Левски” е пратен от началника на Варненския укрепен пункт за обслужване Отряда. Нарезждане реморкерът да пренесе в 04:00 ч. сутринта интенданта на Дунавската дивизия за Варна. Каруците и други товари да се отправят с военен трен през Ямбол.

Нареждане до подпоручик Христов, който е назначен да организира 1/24 допълнителна рота: 1) „за именован списък на хората; 2) списък на складовете и ключарите; 3) определени места за къпане на войниците и др. на 500 метра от женските бани; 4) поема офицерската градинка до офицерския клуб и въобще по устройството на допълнителната рота.“

Със заповед по Действащата армия № 219 от 9 май в допълнение заповед от 25-ти в състава на Отряда се числят: 24-та допълваща дружина, 1/24, 2/24, 1/4 опълченски дружини; 1-ва и 4-та батареи и картечна батарея от Видинския крепостен батальон.

Болни всичко 80 души.

26 май 1913 г.

Времето слънчево, малко облачно сутринта. Морето спокойно.

Трен няма и неделята. По сведения очаква се да дойде от София. Дойде към 10:30 ч. трен от София.

Донесено в 3-та Дивизионна област, че проверката по заповед № 2923 е захванала от 22-ри того. Прегледани са около 250-300 души; неизпратени войниците поради нямаване на вагони. Ще се пратят, щом има такива.

Нареждане да се раздадат в дружината шапките: 1/24 зелени сукнени 530; 2/24 също – 373; в 1/4 др. бели летни – 560; 1-ва батарея – 70 също; 4-та батарея бели – 60; картечната – 20 бели; 1/24 допълнителна рота 247 бели летни. Заповед по Отряда за това разпореждане до командира на 2/24 опълченска дружина да ги даде срещу разписка и да се дописва това имущество във вещовите книжки. От Цариград австрийски параход „Абация“ донесе 10 ученички българки от американския там колеж. Разквартирувани по българските семейства до отпътуването им в София.

Болни всичко 79.

27 май 1913 г.

Времето слънчево, топло, тихо. Морето спокойно.

Телеграфическо разпореждане № 6058 от началник-щаба от вчера, че съгласно височайша заповед по действащата армия помощник-началник на Отряда майор Попов Хр. се назначава за щаб-офицер за поръчки в Щаба на 5-та армия. Да замине за новото си местоназначение. Предписание от началник-отряда от днес № 3957 да се отправи в Щаба на 5-та армия като донесе за заминаването си.

Нареждане до командира на 1/24 допълнителна рота да изпрати днес войниците, които са прегледани от комисията, в техните респективно части – 24-ти и 41-ви пехотни полкове, също и турците, които се намират тук.

Сведение от Ямбол от командира на 9-ти артилерийски полк и началника на гарата, че вчера и днес се отправлява артилерийският полк и дивизионният огнестрелен парк и че от 9-та дивизия е пристигнало и утре, щом има вагони, ще се отправи по назначението си. Обози не са минавали от Ямбол.

По сведения на околийския началник няколко войници гърци, без позволение са влезли в германския параход, който замина в 11:00 ч. за Варна, обаче те са доведени в Комендантското управление, арестувани и оставени в 24-та допълваща дружина. Начало на дезертиране вследствие натегнатите отношения между съюзниците. В града има сведения, че е имало брожение срещу гръцкото население, което се държало доста предизвикателно. Нареждане да се усилят патрулите и да се затварят в 21:00 ч. всички дюкяни, кръчми и пр. заведения. Това е една временна мярка за предотвратяване нежелателни случки.

Болни всичко 79 и 1 смъртен случай от нараняване в с. Каялий (дн. Камено).

28 май 1913 г.

Времето слънчево, топло, тихо. Морето спокойно.

Донесено от подпоручик Христов, завеждащ 1/24 допълнител-

на рота, че са заминали с трена вчера 408 долни чиновци от оздравелите за 24-ти и 41-ви пехотни полкове. Телеграма с ходатайство до Главната квартира да се закачи едно купе за десетте ученички от американския пансион в Цариград, които ще пътуват за София.

Съобщение телеграфическо от началник инженерни войски, че са отпуснали вече гуми за автомобилите от инженерния разходен магазин от София, които бяхме поискали по-рано. Нареджване от Главното тилово управление брашното от х. Петрови и синове, което е прието 250 000 кг да се приема и на количество.

С телеграма № 6207 от днес началник-щаба разрешава да се покати едно купе за възпитаниците от американския пансион. Телеграфическо нареджване от Щаба на армията за недостигането на офицери в Щаба на 5-та армия и дали е изпълнено разпореждането. Донесение изпълнено е.

Болни 72 всичко.

29 май 1913 г.

Времето слънчево, топло, тихо. Морето спокойно. Численият състав на Отряда до днес: *виж таблица на стр. 226 – 227.*

Използвани изображения:

Стр. 48; 63; 69; 88; 91; 93; 95; 98; 111; 123; 129; 134; 140; 143; 145; 147; 149; 167; 170-171; 182; 187; 197; 199 – РИМ Бургас

Стр. 60 – С. Далакчиева

Стр. 62 – Национален военноисторически музей

Стр. 210 – ДА Бургас, 524 оп. 9 а. е. 1279

Наименование на частите	Щаб офицери	Обер офицери	Подофицери
Щаб на Отряда	3	–	–
24-та допълваща дружина	–	–	16
1/24 опълченска дружина	1	3	38
2/24 опълченска дружина	1	2	38
1/4 опълченска дружина	1	3	50
1-ва батарея	–	–	6
4-та батарея	–	1	6
Реморкер „Левски“	–	–	–
Болница	–	1	–
Всичко	6	10	154

Войници	Лекари	Фелдшери	Забележка
12	1	–	Бургас
1064	–	2	Бургас
663	–	1	Бургас
419	1	1	Бургас
615	–	1	Созопол
89	–	1	Бургас
78	–	1	Бургас
2	–	–	Варна
4	1	2	Бургас
2046	3	9	–

За съжаление, тук завършва разказът на майор Христо Попов. Той отпътува от Бургас, за да заеме новото си назначение в лявото странично прикритие на 5-та Отделна армия. Това до голяма степен потвърждава факта, колко много се е разчитало на пионерите в българското военно дело, на тяхната отговорност и себеотдаденост. Затова, вместо финал, нека тази история да бъде завършена от самия комендант на Бургаския укрепен пункт, полковник Лазар Обрешков, който прави отлично обобщение за функцията и важността на пункта по време на Балканската война.

Комендантско управление

№ 2880/18.12.1912 г.

Гр. Бургас

*До Началник Щаба на
Действащата армия*

РАПОРТ

От самото начало на обявяване войната, на поверения ми бургаски укрепен пункт бе възложена задачата да защитава от неприятелски посегателства градовете: Бургас, Анхиало, Созопол и Месемврия и да охранява крайбрежието на Черно море от с. Гьозекен до Атлиман. По-после с настъпването на Армията в пределите на Турция, охраната на бреговете бе продължена от Атлиман на юг до Василико, Ахтопол и до Иниада. Едновременно в Бургас бе учреден и магазин за снабдяване с храни и други припаси частите на Действащата армия, прекрачили пределите на Турция, за гдето ежедневно се изпращаха и сега продължават да се изпращат цели тренове, сухопътни транспорти и напоследък цели параходи и гемии с храни. Независимо от горното, в гр. Бургас, при всичката оскъдност на медицински персонал и болнични

принадлежности, бяха лекувани и гледани повече от 3000 болни и ранени наши офицери и войници, като не говоря за пратените от Мустафа паша 62 турски пленени офицери и 1224 долни чиновове, които бяха препратени в гр. Шумен. Както имах честта с рапортите си от 11 и 12.12.1912 т. г.(№ 2641 и 2652) да Ви уведомя и сега длъжност ми е да Ви донеса, че за успешното изпълнение задачата, възложена на поверения ми укрепен пункт, аз имах в лицето на най-близкия ми сътрудник помощника ми майор Попов, Христо и в лицето на дружинните и ротните командири, както и другите офицери, числящи се в укрепения пункт, най-добросъвестните, най-изпълнителните и най-акурантните помощници. Всичките воински чиновове, офицери и войници, с безграничната си преданост и вярност по службата **на Негово Величество Царя Главнокомандующ и Отецеството**, се показаха примерни изпълнители на възложените тем длъжности. Смея най-открито да Ви заявя, Г-н Генерале, че на 11 октомври т. г. когато неприятелският турски флот зае бойни позиции пред гр. Бургас и през вечерта на същия ден се опита да слезе при гр. Созопол, а тъй също и при бомбардирването по-после на нашите позиции и фара при Емине, спокойствието, хладнокръвието и смелостта на всичките офицери и долни чиновове от поверения ми укрепен пункт са били достойни за похвала и удивление. Всекой от тех при горните сериозни и тържествени моменти бе на поста си неустрашим и непоколебим воин и страж срещу неприятеля, който тъй смело и тъй неочаквано се бе прецелил върху родния край. Никой от тех не показа слабост: никой от тех не трепна. Всички бяха готови дружно да изпълнят до край дълга си, като сложат при нужда и главите си за Царя и Отецеството. Това са факти, които не мога да премина в мълчание, без да не донеса Вам на Вашата преценка.

Предвид на гореизложеното, представлявам Ви поименованите в приложения тук списък офицери и моля ходатайството Ви, Г-н Генерале, пред **Негово Величество Царя – Главнокомандующ** да бъдат речените офицери удостоени и наградени с наградите, за които са представени. С наградяването им ще се даде на частите на поверения ми укрепен пункт най-осезателната преценка на достойно изпълнен дълг и служба. Донасям Ви при това, че допъл-

нително след получаване сведения от 1-ва опълченска дружина от 28-ми полк в окръжие заминала за Свилен. Ще Ви представя списък на офицерите от тая част, които заслужават също да бъдат наградени.

Прилага се един списък на представените за награда офицери.

Подпис: полк. Обрешков

Командантъ
Полковник (п) Обрешков
Върно
Командантски-адютант
Полупривалко: Гочев

www.burgasmuseums.bg

